

Handläggare
Björn Bylund
Lars Öhman

Datum
2014-05-14

Diarienummer
UAN-2013-0066

Utbildnings och arbetsmarknadsnämnden

Samordnade åtgärder för barn, ungdomar och unga vuxna som riskerar att hamna eller redan finns utanför utbildning och arbete

Kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad föreslår utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden besluta

att lämna över föreliggande material till kommunstyrelsen för vidare beredning, inför införandet av en ny kommunal organisation och

att lämna över föreliggande material till regionförbundet, Uppsala län, att användas i arbetet med ansökan om projektmedel ur ESF-medlen för 2014–2020.

Bakgrund

Nämnden har (UAN-2012-0496) uppdragit till kontoret att bereda utvecklingsområdena ”ungdomar som varken studerar eller arbetar”, i åldrarna 15–25 år samt ”övergången mellan grundskolans högre årskurser och gymnasieskolan” med målet att föreslå lämpliga åtgärder gällande de utvecklingsområden som pekas ut i kontorets genomlysning samt att lägga fram förslag om en organisation där olika insatser kan samverka för insatser till stöd för ungdomar i åldrarna 15–25 år.

Nämnden har 2013-12-12 beslutat angående KIU att fastställa funktionsbeskrivning för kommunalt informations- och uppföljningsansvar, med placering på Navet, och att i budget för 2014 avsätta medel till samordnade resurser för verksamhet för elever som avbryter en påbörjad gymnasieutbildning.

Sammanfattning

Forskning visar att avgörande för resultaten i skolan är vad som sker i klassrummet. Organisatoriska förändringar spelar mindre roll. Vad som görs i skolan och hur det sker, det vill säga hur den enskilde eleven möts, vilket stöd eleven får för att nå målen och vilken vägledning för ett framtida arbetsliv var och en får spelar en avgörande roll. Att tidiga insatser verkligen sätts

in är centralt liksom att insatser finns och kan sättas in vid övergångar inom och mellan skolformer och från skola till sysselsättning. Höga och realistiska mål för varje enskild elev underlättas av ett kreativt, entreprenöriellt arbetssätt i skolan.

Att inlärnin g underlättas om den kombineras med idrottsliga och estetiska verksamheter är också vetenskapligt styrkt.

Samtidigt måste också hänsyn tas till att det finns barn och ungdomar som kräver särskilda och samordnade insatser från samhällets sida för att ha möjligheter att inhämta de kunskaper som är nödvändiga för att nå egenförsörjning. Samordning av insatser för dessa barn och ungdomar bör ske inom ramen för befintliga samarbetsformer och genom effektivisering av dessa.

Ärendet

Kontoret har i medföljande PM lyft fram exempel på forskning och rapporter men också debattartiklar inom områden kopplade till barn, ungdomar och vuxna som riskerar att hamna eller redan finns utanför utbildning och arbete. Uppdraget till kontoret omfattar åtgärder och insatser på kort och lång sikt med inriktningen att alla ska ha möjligheter till egenförsörjning. Gemensamt i flera av texterna är vikten av att tidiga åtgärder sätts in. Då uppdraget inte berört åldersgruppen 0–11 år är kontorets förslag att frågan får vidareutredas av ansvarig politisk nämnd, men att inriktningen i detta arbete med fördel kan utgå från de insatser som lyfts fram i detta ärende. Med en kommande ny organisation i kommunen bör fortsatt beredning av de punkter som lyfts fram ske med denna utgångspunkt och med hänsyn till de nya samarbetsformer dessa ställer krav på. Kontoret föreslår därför att en fortsatt beredning görs utifrån den kommande kommunala organisationen och i nära samverkan med det arbete som bedrivs inom regionförbundet.

De punkter som kontoret ser som viktigast att arbeta med för skoldelen är:

- *Individuellt bemötande.* Undervisningen ska anpassas, som Skolverket påpekar, genom bredd och variation i metodval efter elevernas förutsättningar och behov. Skolinspektionen lyfter bland annat fram att läraren har tilltro till elevens förmåga och att det finns en tolerant miljö där det är tillåtet att göra fel. Den uppföljning kontoret gör av pedagogisk verksamhet visar att en hög andel (87 procent) av eleverna i gymnasieskolans årskurs två som svarade på enkäten 2013 upplevde att lärarna förväntar sig att eleverna ska nå målen och att man också i stor utsträckning får hjälp om man behöver det (86 procent). Det är nästan identiska resultat som 2012. En väg att förbättra dessa resultat kan vara att stärka stödet till lärarna att individualisera sin undervisning. Skolinspektionens, 2014, redovisade inspektion av 650 lektionstillfällen lyfter också fram behovet av att alla lärare får stöd i att individualisera sin undervisning så att alla elever får de utmaningar de behöver utifrån sina förutsättningar. Det är viktigt att både lärarens individuella skicklighet tas tillvara och att eleverna ställs inför höga och realistiska förväntningar.

- *Särskilt stöd* till de elever som har behov av detta. Skollagen ställer tydliga krav på att varje elev ska ges det stöd hen behöver för att nå minst godkäntnivå. Skollagens krav på likvärdighet kräver att inte bara skillnader mellan skolor, utan att också skillnader inom skolor ska åtgärdas. Forskningen visar entydigt att vissa grupper är i större behov av stöd än andra, även om inte alla individer i dessa grupper är i behov av stöd. Grupper som ofta lyfts fram är barn och ungdomar med föräldrar med låg utbildningsbakgrund, låg inkomst, ensamstående föräldrar, elever med funktionshinder, vissa elever med invandrabakgrund, barn och ungdomar med psykiska eller sociala problem, inklusive de som är placerade i fosterhem eller HVB-hem. Ungdomar som har ett stort utlevelsebehov och inte fungerar i vanlig skola eller i praktik i arbetslivet måste också få sina stödbehov tillgodosedda. Kontorets uppföljning av pedagogisk verksamhet 2012 visade att många rektorer hade svårt att systematiskt beskriva hur man tog reda på effekterna av det stöd eleverna gavs. Det gällde såväl grundskolor som gymnasieskolor och indikerar att särskilt stöd är ett utvecklingsområde i Uppsala.
- *Studie- och yrkesvägledning*. Att göra val inför framtiden är en ständigt pågående process. Elevens studie- och yrkesval har stor betydelse för hur livet kommer att utvecklas. Studie- och yrkesvägledning är en rättighet för eleven och skolan har ett viktigt och omfattande uppdrag att stödja eleverna i att göra väl underbyggda val. Skolverket och Skolinspektionen har i olika rapporter lyft fram att studie- och yrkesvägledningen behöver utvecklas. Skolinspektionen hade synpunkter på att studie- och yrkesvägledningen på grundskolan i Uppsala kommun behöver förbättras. Studie- och yrkesvägledningen är dock mer än studie- och yrkesvägledare. Kunskap om arbetsmarknaden – i samverkan med arbetslivet – från tidig ålder är en viktig del i varje elevs utveckling och är hela skolans ansvar. Inte minst gäller detta vid val inom grundskolan av till exempel språkkurser. Det är också viktigt att eleverna vid sitt val till gymnasieskolan har dessa arbetsmarknads-kunskaper, så att det val som görs blir mera träffsäkert än idag och att antalet avbrott på grund av felval kan minskas. Det är också viktigt att både eleverna och skolans personal, inte minst studie- och yrkesvägledare, är uppdaterade på vilka krav olika program inom gymnasieskolan ställer på teoretiska kunskaper såväl som yrkeskunskaper.
- *Tidiga insatser* är grunden för framtida framgångar. Detta gäller inom samtliga områden, inte minst ovan nämnda områden som individuellt bemötande, tillräckligt och rätt stöd, studie- och yrkesvägledning, samt övrig arbetslivs-kunskap, inkluderande ett entreprenöriellt arbetssätt. Ju senare insatser sätts in, desto större blir kostnaden för stöd och åtgärder, vilket bland annat nationalekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog påpekat. Det gäller också för insatser vid övergångar liksom vid samordnade insatser mellan kommuninterna och externa myndigheter. Det finns också forskning som pekar på värdet av utbildningsstödjande åtgärder som ökade inslag av idrott, estetisk verksamhet och entreprenöriellt lärande.
- *Övergångar*. Ett övergripande område där grunder för avbrott, skolk, misslyckanden inom skola och arbetsliv återfinns är övergångar mellan olika verksamheter. Övergångar finns på olika nivåer och kan röra skolformsvisa

övergångar liksom övergångar mellan olika stadier, byte av skola, byte av lärare etc. För att minska de problem som uppstår vid övergångar krävs att åtgärder och insatser planeras i förväg och sätts in vid behov. Dessa insatser och åtgärder kan vara övergripande för alla typer av övergångar, men de kan också vara specifika för vissa typer av övergångar och även rent individuella. Kontoret har gjort en sammanställning av de insatser och åtgärder som genomförs och genomförts i Uppsala (se Bilaga och Powerpointpresentation), speciellt avseende övergången grundskola till gymnasieskola. Här bör ett fortsatt arbete ske för att följa upp effekterna av de åtgärder som genomförs och utifrån resultatet lämna förslag på nya åtgärder och hur samverkan mellan olika parter kan utvecklas.

- *Samordnade insatser.* I uppdraget ligger att skapa forum för samverkan mellan olika kommunala och andra aktörer. Kontoret har undersökt olika typer av samarbeten som finns idag, och kontorets uppfattning är att inga ytterligare samverkansorgan ska tillskapas. Istället bör de samverkansorgan som finns ytterligare belysas och de ytterligare samverkansbehov som finns utvecklas inom eller utifrån befintliga organ. En översyn bör, i detta sammanhang, göras gällande samtliga de områden som Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden är med och finansierar, i syfte att finna verkningsfulla samverkansformer. Det är viktigt att det i en ny kommunal organisation finns en funktion som arbetar med att dessa samarbetsformer utvecklas och effektiviseras.
- *Idrott och regelbunden daglig motion* har i olika undersökningar visat sig bidra inte bara till barns och ungas hälsa, utan har också visat sig ha en positiv inverkan på kunskapsinhämtning. I Brunkefloprojektet i Malmö ökade andelen behöriga till gymnasieskolan med 8 procent, 13 procent för pojkarna.
- *Eстетiska ämnen* har också förmågan att utveckla kunskaper hos barn och unga. ”Estetik är ett redskap för lärande, genom våra sinnen får vi olika intryck och dessa intryck påverkar vårt intellekt och de känslor som skall bearbetas. Det är genom våra sinnen kunskapen tar sin början och sedan utvecklas.” (Ericsson, C. & Lindgren, M, 2007, *En start för tänket, en bit på väg: analys av ett utvecklingsprojekt kring kultur och estetik i skolan.*) Karolinska Institutet har sammanställt studier som visar att dans och musik stimulerar inläringen av teoretiska ämnen som till exempel matematik.
- *Entreprenöriellt lärande* har visat sig ge goda resultat för lärandet och lusten att lära. Projektet Gnistan har gett viktiga kunskaper om hur det entreprenöriella lärandet kan utvecklas. Kontoret har tidigare lämnat skriftlig rapport om detta.

Även för ungdomar och unga vuxna som har inriktningen mot arbetsmarknad kan i hög grad åtgärder av det slag som beskrivits ovan vara nödvändiga. Kontoret ser dessutom behov av att lägga tyngdpunkten på följande områden:

- Kartläggning av ungdomarnas individuella situation så att rätt insatser kan erbjudas. För ungdomar med problem i skolan som har sin grund i omständigheter utanför skolan – till exempel psykiska problem – krävs samverkan med aktörer utanför skolan

- Ge ungdomarna möjlighet att komplettera sina studier, så att gymnasieexamen kan uppnås. Som bland annat SKL – Unga till arbete – påpekar, fördubblar en fullföljd gymnasieutbildning möjligheten till arbete vid 24 års ålder. 50 procent av de ungdomar som varken arbetar eller studerar saknar en fullständig gymnasieutbildning
- God tillgång till kvalificerad studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknads-kunskap, så att berörda individer kan få den information som är nödvändig för att fatta kloka beslut kring sin yrkesinriktning
- Tillgång till praktikplatser, vilket ger ungdomarna ett inlägg i arbetslivet och ett vidgat kontaktnät
- Fördjupad och långsiktig samverkan med arbetsförmedlingen för att vidga möjligheterna till relevanta insatser med koppling till arbetslivet.

I Välfärdspolitiska rådets rapport visar Åslund med flera (2006) att ungas etablering sker ungefär 18 månader efter avslutad gymnasieskola. De unga som efter två år ännu inte har gått vidare till ett arbete eller studier får däremot allt svårare att etablera sig. (Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:1 Temporära organisationer för permanenta problem)

Uppsala kommun deltar i ett stort ESF-projekt, en förstudie som syftar till att minska utanförskapet i Uppsala län med hjälp av ESF-medlen för perioden 2014–2020. Regionförbundet är projektägare och samtliga kommuner i länet, Landstinget, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Länsstyrelsen, Samordningsförbundet och Migrationsverket ingår. Länsprojektet ingår i en större helhet med fem län i region östra Sverige. Den pågående förstudien har som mål att ta fram en väl förankrad strategi för att starta, genomföra och implementera metoder som minskar utanförskap och att skapa ett forum för information och planering kring frågor om utanförskap. Ett av fyra spår är unga – från förskolan upp till vuxenlivet – med fokus på flaskhalsar och hinder som gör att unga inte går ut i arbete eller eftergymnasiala studier. Det pågår mycket arbete kring ungdomar och förstudien försöker finna samordning med befintliga pågående uppdrag, varav detta uppdrag är ett. Samordningsförbundet i Uppsala län skulle kunna fungera som en motor för en utökad samverkan.

Samordningsförbunden har, enligt temagruppen Unga i arbetslivet, en god organisering för att driva ESF-projekt riktade till unga, men de gör det i relativt liten utsträckning. En särskild insats bör göras för att öka dessa aktörers användande av Europeiska socialfonden. Det anmärkningsvärda är, menar temagruppen, att hur goda resultaten än var, så fanns ingen större benägenhet att införa projektens arbetssätt och metoder i huvudmännens ordinarie verksamheter, trots att detta angavs som ett viktigt mål i projektplanerna. Kontoret anser, att för att arbeta långsiktigt och nå bestående resultat är det därför viktigt att vid beslut om och uppföljning av pågående projekt beslut fattas om eventuell implementering och finansiering av projekten i ordinarie verksamhet.

Med de insatser som föreslås ovan bedömer kontoret att fler ungdomar och unga vuxna ges likvärdiga villkor till självförsörjning genom att ha målet att alla ska nå en gymnasieexamen, något som i dagsläget kan ses som en grundförutsättning för att komma ut på arbetsmarknaden. Detta ställer också krav på gymnasieskolan och underliggande skolformer att aktivt

arbete med delaktighet och inflytande och ge trygghet och tillgänglighet för alla, vid behov i samarbete med andra myndigheter. En grund för att nå målet är att alla skolor erbjuder en god fysisk och psykisk miljö.

Kontoret för barn ungdom och arbetsmarknad

Jan Holmlund
Tf Direktör

Handläggare
Björn Bylund
Lars Öhman

Datum
2014-05-14

Diarienummer
UAN-2013-0066

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

PM angående samordnade insatser för barn, ungdom och unga vuxna som riskerar att hamna eller redan finns utanför utbildning och arbete

Inledning

I det följande har vi sammanfattat delar av den offentliga diskussion som förts under de senaste åren som har bäring på arbetet med ungdomar som finns utanför arbete och skola (NEETS¹ eller UVAS²), eller som riskerar att hamna där. I detta arbete har vi ett brett angreppssätt och beskriver bakgrunder och hämtar idéer och synpunkter på insatser och åtgärder i tidiga och äldre åldrar och åtgärder och insatser som visat sig ha effekt. Nedanstående är sedan grund för vad som förs fram i tjänsteskrivelsen till utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden. I promemorian redovisas författarnas namn i anslutning till respektive text. För urvalet av texter ansvarar de som sammanställt denna PM.

Framtida utmaningar för det svenska utbildningssystemet

Den svenska skolan står inför stora utmaningar. I Skolverkets lägesbedömning 2013 redovisade myndigheten sin samlade bedömning av situationen och utvecklingen inom förskola, skola och vuxenutbildning. Tre övergripande utvecklingsområden pekades ut som viktiga för att möta den svenska skolans utmaningar; att alla skolor måste utvecklas till bra skolor för att öka likvärdigheten, att tillgången till kompetenta lärare behöver säkras och att skolor och huvudmän behöver långsiktighet. Slutsatserna i lägesbedömningen förstärktes ytterligare av PISA-undersökningen där resultaten visar att svenska 15-åringar numera presterar under OECD-genomsnittet inom matematik, läsförståelse och naturvetenskap. Skillnaderna är stora mellan flickor och pojkar (till flickornas fördel) och de lågpresterande har tappat ytterligare i förhållande till de högpresterande.

Skolan måste bli mer **likvärdig**. Den svenska skolan lyckas inte kompensera för elevers olika bakgrund och förutsättningar. Skillnaderna mellan skolor med höga och låga resultat har växt. Skolvalsreformen har med stor sannolikhet bidragit till att skillnaderna mellan skolorna ökat.

¹ A NEET or neet is a young person who is "Not in Education, Employment, or Training".

² Unga som varken arbetar eller studerar

Hur de nationella regelverken ser ut spelar roll, men de lokala beslutsfattarna kan också bidra till en mer likvärdig skola genom medveten resursfördelning. Det handlar inte enbart om hur pengar fördelas utan också om att locka de bästa lärarna och rektorerna till de skolor som har störst utmaningar. Alla skolor måste utvecklas till bra skolor.

Säkra tillgången till kompetenta **lärare**. Inget har så stor betydelse för elevernas utveckling som kunniga och engagerade lärare. Samtidigt är den framtida tillgången till lärare och förskollärare hotad. Stora pensionsavgångar är att vänta och dessutom är svenska lärare mindre nöjda med sitt yrkesval än genomsnittet för andra EU- och OECD-länder. Skolans huvudmän, kommunerna och friskolornas styrelser, bör göra mer för att rekrytera och behålla lärare med rätt kompetens. Lärarna måste få förutsättningar att ta ansvar för det professionella innehållet i sin pedagogiska yrkesutövning och att höja kvalitén i undervisningen.

Skolan behöver **långsiktighet**. De senaste åren har stora reformer genomförts – ny skollag, nya läroplaner, kursplaner, ämnesplaner, ny betygsskala, betyg i årskurs 6 och fler nationella prov. Lärarlyftet, karriärtjänster för lärare och lärarlegitimation har införts. Reformerna syftar till att förbättra, men innebär samtidigt en utmaning för skolorna. Därför behöver skolan nu långsiktighet. Ytterligare satsningar bör kopplas till de insatser som redan pågår. Hur staten hanterar regelverk och stöd spelar roll, men genom en klok lokal skolpolitik kan också lokala beslutsfattare bidra till långsiktighet och stabilitet för skolorna. Huvudmän måste göra mer för att ta sitt samlade ansvar för skolan och arbeta systematiskt med att utveckla kvaliteten.

Ytterligare ett område att uppmärksamma är yrkesutbildningen. Andelen elever som börjar på ett yrkesprogram har successivt minskat sedan 2007. I kombination med små årskullar innebär en minskad andel elever som väljer yrkesprogram en risk för otillräcklig kompetensförsörjning till vissa yrkesområden. För närvarande genomförs ett stort antal statliga insatser inom området såsom stöd till huvudmän och skolor, kampanjer för att öka intresset kring yrkesutbildningar och för att få fler att utbilda sig till yrkeslärare, satsningar på studie- och yrkesvägledning samt uppföljning av hur elever etablerar sig på arbetsmarknaden.

Utvecklingsområdena kan inte hanteras genom punktinsatser, utan är delar i ett systematiskt kvalitetsutvecklingsarbete för att det svenska skolsystemet ska ha god kvalitet, nå höga resultat och vara likvärdigt.

(Skolverkets redovisning 2014-04-16 av uppdrag om uppföljning av de sex målen för Education for All (EFA) som antogs vid konferensen World Education Forum i Dakar, Senegal, år 2000)

Ur regeringens proposition 2013/14:191

Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande

8. Ungdomar utanför gymnasieskolan

8.1 Lägesbeskrivning

Alla kommuner i Sverige är enligt lag skyldiga att erbjuda alla ungdomar som avslutat grundskolan en gymnasieutbildning fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Gymnasieskolan är frivillig och avgiftsfri. Antalet platser på de nationella programmen ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål för att så många elever som möjligt ska kunna gå det nationella gymnasieprogram de önskar. År 2012 påbörjade 98 procent av alla elever en gymnasieutbildning direkt efter grundskolan, antingen på ett nationellt program eller på ett introduktionsprogram. Cirka två procent av eleverna som avslutade årskurs 9 samma år, vilket motsvarar ca 2 000 ungdomar, påbörjade inte en gymnasieutbildning. Antalet ungdomar som inte påbörjar gymnasieutbildning direkt efter grundskolan har ökat något sedan 2008. Gruppen utgörs av något fler pojkar än flickor. Det saknas till stora delar kunskap om denna grupp av ungdomar och därmed också om skälen till att de inte efter avslutad grundskola påbörjar studier inom gymnasieskolan.

Ungdomar i introduktionsprogram

Under 2011 saknade 12 procent av de ungdomar som gick ut grundskolans årskurs 9 behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Under en tioårsperiod har andelen som saknar sådan behörighet i genomsnitt varit cirka 10 procent. När det gäller nyanlända elever, som bott i Sverige mindre än fem år, var det under läsåret 2012/13 drygt 70 procent som inte var behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan.

De allra flesta av dem som saknar behörighet till ett nationellt program påbörjar ett introduktionsprogram. Introduktionsprogrammen har från och med hösten 2011 ersatt de tidigare individuella programmen (IV). Introduktionsprogram syftar till att eleverna ska bli behöriga till ett nationellt program inom gymnasieskolan eller inträda på arbetsmarknaden. Sedan hösten 2011 finns det fem introduktionsprogram: preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion. Eleverna kan inte få en gymnasieexamen från ett introduktionsprogram. Om de genomför utbildningen enligt den individuella studieplanen kan de få ett gymnasieintyg. Av intyget ska samtliga kursbetyg som eleven har fått framgå. De ungdomar som är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan och inte påbörjar sin utbildning eller väljer att avbryta sina studier kan, om det finns synnerliga skäl, antas till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ.

Ungdomar som avbryter gymnasieutbildning

Varje år avbryter ett antal elever sin gymnasieutbildning. Under 2011 var det 31 000 elever som gjorde detta. Statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) visar att nästan åtta procent av alla gymnasieelever avbryter sin utbildning. Gruppen utgörs av ungefär lika många unga män som unga kvinnor. Statistik från Statens skolverks rapport Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan? En rapport om det kommunala informationsansvaret (uppföljningsansvaret) (Skolverket, rapport 360, 2011) visar att de allra

flesta ungdomar som omfattas av det kommunala informationsansvaret någon gång hade påbörjat en gymnasieutbildning och att fyra av tio aldrig hade påbörjat skolår två på något program. Andelen avbrott varierar kraftigt mellan olika gymnasieskolor. I vissa skolor är avbrottsfrekvensen så hög som 40 procent, i andra är det mycket ovanligt med avbrott. Statistik från SCB visar att under perioden 2001–2007 var det 24 procent av alla elever som fyra år efter påbörjad gymnasieutbildning inte hade slutfört sin utbildning. Uppdelat på kön var det 21 procent av kvinnorna som saknade slutbetyg och 27 procent av männen. För elever som avbryter sin gymnasieutbildning finns det möjlighet att fullfölja studierna vid ett senare tillfälle, t.ex. inom den kommunala vuxenutbildningen. Underlag från SCB visar dock att bland dem som avbrutit sin gymnasieutbildning är det liten skillnad när det gäller hur många som har ett slutbetyg fyra respektive sju år efter påbörjad utbildning. I genomsnitt saknade 23 procent av de unga slutbetyg sju år efter påbörjad gymnasieutbildning.

Unga mellan 16 och 24 år som saknar fullföljd gymnasieutbildning har svårt att få arbete. Många av dem återfinns bland dem som varken arbetar eller studerar och som är arbetssökande på Arbetsförmedlingen.

Utrikes födda ungdomar

Barn och unga som invandrar till Sverige är en mycket heterogen grupp. De kommer från många olika länder och det finns stora skillnader i deras skolbakgrund. SCB har i sin rapport *Integration – utrikes födda i gymnasieskolan* (SCB 2011, Rapport 4) lyft fram att det finns ett tydligt samband mellan utrikes födda ungdomars resultat i gymnasieskolan och vid vilken ålder de kom till Sverige. Av de barn som var födda 1982 till 1990 och som kom till Sverige före sju års ålder har runt 70 procent av kvinnorna och 60 procent av männen slutbetyg från gymnasieskolan när de är 20 år. Det är fler flickor än pojkar som fullgör gymnasieutbildningen och detta gäller oavsett vid vilken ålder de kommit till Sverige. Av ungdomar som kom till Sverige vid 16–17 års ålder är det få som hade slutbetyg från gymnasieskolan när de var 20 år gamla. Av dem som är födda i länder utanför Europa var andelen med slutbetyg vid 20 års ålder lägre än för de som är födda i länder i Europa. En viktig förklarande faktor är sannolikt att många av dessa ungdomar inte hunnit lära sig svenska språket i tillräckligt hög grad för att lyckas med utbildningen.

Ungdomar som omfattas av det kommunala informationsansvaret

Enligt 29 kap. 9 § skollagen (2010:800) är kommunerna skyldiga att löpande hålla sig informerade om hur de ungdomar som inte fyllt 20 år och som inte genomför eller fullföljt en utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan, nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning är sysselsatta i syfte att erbjuda

dem lämpliga individuella åtgärder. Denna skyldighet kallas för det kommunala informationsansvaret. Delbetänkandet Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligt ansvar för stat och kommun (SOU 2013:13) lyfter fram att det varje år är cirka 30 000 ungdomar i åldern 16–19 år som omfattas av det kommunala informationsansvaret. Denna uppskattning motsvarar i stort sett den som Skolverket presenterar i rapporten Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan – En rapport om det kommunala informationsansvaret (uppföljningsansvaret) (Skolverket, rapport 360, 2011). Skolverkets beräkningar visar att det totalt var närmare 28 000 ungdomar i åldern 16–19 år som inte var inskrivna i gymnasieskolan hösten 2009 och som inte heller hade ett slutbetyg. Det var något fler män än kvinnor, 54 jämfört med 46 procent. Två tredjedelar av ungdomarna var 19 år gamla. Statistiken visar också att de allra flesta ungdomar som blir aktuella för informationsansvaret har avbrutit en pågående gymnasieutbildning och att en tredjedel har gjort detta i årskurs 3.

Ungdomar som inte går i gymnasieskolan återfinns i alla landets kommuner. Enligt Skolverkets rapport utgjorde de ungdomar som var utanför gymnasieskolan knappt 6 procent av samtliga ungdomar i åldersgruppen 16–19 år under år 2009. Det var generellt en lika stor andel (5 procent) i olika kommungrupper som förortskommuner, glesbygdskommuner, pendlingskommuner och större städer, undantaget storstäderna där andelen är något högre (6 procent). Till antalet var det framför allt i de större städerna och i storstäderna som de ungdomar som inte går i gymnasieskolan bodde. Av de ungdomar som omfattas av det kommunala informationsansvaret bodde 40 procent i storstäder och större städer och 3 procent i en glesbygdskommun.

De cirka 30 000 ungdomar som årligen omfattas av det kommunala informationsansvaret har olika behov och förutsättningar. En del av dessa behöver inget stöd från kommunen. De kan exempelvis arbeta eller ha valt att ta ledigt utan att behöva stöd för att återuppta sina studier. Det finns också ungdomar som har en konstruktiv sysselsättning inom musik eller eget lärande. De allra flesta har dock olika problem och svårigheter som de behöver stöd för att hantera. Bland dem finns de ungdomar som kan behöva längre insatser från kommunen eller inom ramen för ett introduktionsprogram.

Identifierade riskfaktorer

Det finns en väl underbyggd kunskap, både i Sverige och internationellt, om vilka faktorer och omständigheter som kan bidra till att ungdomar inte påbörjar eller fullföljer en gymnasieutbildning. I betänkandena Unga utanför (SOU 2003:92) och Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligt ansvar för stat och kommun finns följande riskfaktorer beskrivna:

- Att föräldrarna har kort utbildning.
- Att växa upp i en familj som tar emot ekonomiskt bistånd.
- Att växa upp med sociala problem i familjen.
- Att växa upp i socioekonomiskt resurssvaga områden.
- Att inte nå kunskapskraven i flera ämnen i grundskolan.
- Att få barn i tonåren.
- Att begå brott i tonåren.
- Att drabbas av psykisk och fysisk ohälsa.
- Att ha en funktionsnedsättning.
- Att ha kort vistelsetid i Sverige.

Detta betyder självklart inte att alla ungdomar som lever under sådana förhållanden kommer att få problem att klara grundskolan och gymnasieskolan. Men det är av central betydelse att väga in dessa riskfaktorer i planeringen av insatser som syftar till att stärka barns och ungdomars skolgång.

Det finns också omständigheter som har samband med elevens skolgång, som gör att risken för avbrott från en gymnasieutbildning ökar. Byte av program, inriktning eller skola kan medföra ett tillfälligt avbrott men risken är stor att ungdomar aldrig återupptar utbildningen. Det kan ta allt från någon månad till ett år att byta program, beroende på när eleven gör avbrott och vilka lokala möjligheter som finns att byta program under pågående läsår. Utlösande faktorer för ett byte eller ett avbrott kan vara att ungdomar inte kommit in på sitt förstahandsval, har valt fel program eller upplever att gymnasieskolan har högre tempo och krav jämfört med grundskolan. Andra faktorer som kan leda till att de avbryter sin gymnasieutbildning kan vara fysisk eller psykisk ohälsa, mobbning och vantrivsel. En annan orsak kan vara att ungdomar upplever bristande stöd från skolan i olika situationer. Att identifiera riskfaktorer, vare sig det rör sig om individuella faktorer eller skolmiljö, är i sig en viktig källa till information som kan peka på behov av att genomföra förebyggande insatser.

När en elev har avbrutit sin utbildning kan det vara svårt att nå honom eller henne med åtgärder. I Skolverkets rapport från 2011 framkommer att kommuner anser att det är svårt att nå ungdomar som är hemmasittare, särskilt om föräldrarna godtar situationen. Även ungdomar med sociala problem och ungdomar som lider av psykisk ohälsa eller har en

neuropsykiatrisk diagnos kan vara svåra att komma i kontakt med. Det finns också ungdomar som inte vill ha kontakt med kommunen eller skolan eller som inte vill ha de åtgärder som erbjuds. Andra ungdomar som kan vara svåra att nå är de som har utländsk bakgrund, som är myndiga, som flyttar ofta, som har haft studieproblem i grundskolan eller som har någon typ av missbruk.

Många skyddsnät inom ramen för skolan

För elever erbjuder både grund- och gymnasieskolan, många skyddsnät som kan användas i skedet mellan inledande studiesvårigheter eller bristande motivation och en avbruten utbildning. Dessa skyddsnät omfattar bland annat stöd inom ramen för den ordinarie undervisningen, särskilt stöd och åtgärdsprogram, rätt att gå om en kurs, möjlighet att studera enligt ett individuellt anpassat program eller ett reducerat program. Viktiga förebyggande insatser görs också inom ramen för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen. Det sista skyddsnätet som har samband med skolväsendet är det kommunala informationsansvaret. För att motverka att ungdomar utan gymnasieutbildning hamnar utanför utbildning, med medföljande risk för långvarig arbetslöshet, är det avgörande att det arbete som utförs inom ramen för det kommunala informationsansvaret håller hög kvalitet i varje kommun. Det kommunala informationsansvaret och hur det fungerar i praktiken behandlas i avsnitt 9.1–9.3.

Statliga åtgärder för ungdomar som saknar grundskole- och gymnasieutbildning

Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning har en särskilt utsatt position på arbetsmarknaden. Detta kan till stor del bero på att arbetsgivare inte vill anställa personer som saknar fullföljd gymnasieutbildning. Dessa ungdomar deltar i olika åtgärder, arrangerade av folkhögskolor, kommuner och statliga myndigheter, som syftar till att de ska fullfölja grundläggande utbildning. En del av ungdomarna kan behöva stödinsatser under lång tid, bland annat för att kunna fullfölja utbildning på grundskole- eller gymnasienivå. Det är viktigt att motivera ungdomar att fullfölja grundskole- och gymnasieutbildning. En av de åtgärder som regeringen har genomfört sedan 2011 är att arbetssökande från 16 år och uppåt, som är inskrivna på Arbetsförmedlingen och som saknar grundläggande behörighet från grund- eller gymnasieskola, kan erbjudas en studiemotiverande folkhögskolekurs under tre månader. För detta ändamål har regeringen tillfört medel för 8 000 kursplatser 2013–2014. Syftet med kursen är att motivera deltagarna till att återuppta studierna. Denna insats är tillgänglig för målgruppen från och med den första dagen i arbetslöshet.

Unga i åldern 20 till 24 år som saknar fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning, och som är inskrivna i antingen jobbgarantin för ungdomar eller jobb- och utvecklingsgarantin, har sedan 2011 haft möjlighet att få den högre bidragsnivån inom studiemedlen. Förutsättningen för det är att de återgår till studier på grundläggande eller gymnasial nivå till

dess att slutbetyg ges på grundläggande nivå, gymnasieexamen ges på gymnasial nivå eller studieomdöme ges från folkhögskola.

För asylsökande barn och ungdomar samt för barn och ungdomar som vistas i landet utan nödvändiga tillstånd har kommuner möjlighet att få ersättning för utbildning i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan enligt förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl. och förordning (2013:361) om statsbidrag för utbildning för barn som vistas i landet utan tillstånd. Efter särskild prövning får Migrationsverket även ersätta en kommun för stödinsatser av förebyggande karaktär enligt socialtjänstlagen (2001:453) som riktas till asylsökande barn samt för andra extraordinära kostnader för bl.a. utbildnings-verksamhet. Asylsökande och ungdomar som har beviljats uppehållstillstånd, som har fyllt 16 år men inte 20 år, har rätt till språkintröduktion. Språkintröduktion är ett av de fem intröduktionsprogram som finns inom gymnasieskolan. Språkintröduktion vänder sig till ungdomar som nyligen har anlät till Sverige och som inte har de godkända betyg från grundskolan som krävs för behörighet till ett nationellt program. I språkintröduktion är syftet att erbjuda dessa ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket så att de har möjlighet att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Statens skolverk har tagit fram allmänna råd som ger rekommendationer för utbildning av nyanlända elever (SKOLFS 2009:15).

I december 2010 trädde lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare i kraft. Unga nyanlända som fyllt 18 år och som saknar föräldrar i Sverige omfattas av dessa insatser. Många av dem saknar grundläggande utbildning. Av dem som hittills har omfattats av lagen utgör personer i åldersgruppen 18–25 år en fjärdedel. Arbetsförmedlingen har det samordnande ansvaret för flera insatser inom ramen för etableringsreformen.

Alla ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning kommer dock inte att fullfölja en utbildning som motsvarar ett nationellt program i gymnasieskolan. För dessa ungdomar finns det ett behov av andra åtgärder som på olika sätt kan introducera dem i arbetslivet.

9. Det kommunala informationsansvaret

9.1 En kommunal skyldighet – historik

Fram till 1970-talet låg ansvaret för ungdomar som varken arbetade eller studerade på arbetsmarknads-myndigheterna. Utredningen om skolans inre arbete föreslog i betänkandet Skolans arbetsmiljö (SOU 1974:53) att skolstyrelserna skulle få ett ansvar att följa upp ungdomar i åldern 16–17 år som inte gick i gymnasieskolan. Med anledning av propositionen om skolans inre arbete beslutade riksdagen våren 1976 att skolstyrelsen i samarbete med den lokala arbetsförmedlingen och sociala myndigheter skulle bedriva en uppföljande studie- och yrkesorientering för att stödja ungdomar under 18 år som efter avslutad grundskola varken studerade eller hade arbete (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr. 1975/76:367). Skolstyrelsen skulle genom uppföljningen kontinuerligt hålla sig informerad om ungdomar i

behov av stöd. Ansvar för myndiga ungdomar föll även i fortsättningen på arbetsmarknadsmyndigheterna.

1982 infördes en bestämmelse om uppföljande verksamhet i den dåvarande skollagen (1962:319). Enligt lagen skulle kommunerna bedriva uppföljande studie- och yrkesorientering och vidta andra åtgärder till stöd för ungdomar som inte hade fyllt arton år och som efter avslutad grundskola inte genomgick utbildning eller hade fast anställning. I 1985 års skollag (1985:1100) reglerades ansvaret genom en bestämmelse som angav att hemkommunen hade ett uppföljningsansvar i fråga om ungdomar som lämnat grundskolan eller motsvarande utbildning och som ännu inte hade fyllt 18 år. Enligt bestämmelsen skulle hemkommunen, genom skolstyrelsen, hålla sig underrättad om hur ungdomarna var sysselsatta.

Om de varken arbetade eller studerade hade hemkommunen ansvar för att erbjuda dem personlig studie- och yrkesvägledning samt kurser, praktik eller annan liknande verksamhet.

Genom de ändringar som propositionen Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen (prop. 1990/91:85) föranledde togs den uttryckliga bestämmelsen om det kommunala uppföljningsansvaret bort ur författningstexten, samtidigt som de individuella programmen (IV) infördes. År 1991 tillfördes kommunerna resurser för detta, i relation till tidigare lagstiftning, utökade ansvar för de ungdomar som inte gick i gymnasieskolan. Det utökade ansvaret innebar att målgruppen omfattade ungdomar upp till 20 år och att kommunerna ålades att erbjuda en gymnasieutbildning både till ungdomar som inte var behöriga till ett nationellt program och till ungdomar som avbröt studier på ett nationellt program. Skyldigheten för kommunerna att hålla sig informerade om hur ungdomar under 20 år var sysselsatta avsågs därmed inte upphöra, utan skulle utgöra en integrerad del i verksamheten.

Ett tiotal år senare konstaterades i betänkandet Åtta vägar till kunskap (SOU 2002:120) och rapporten Det kommunala uppföljningsansvaret – finns det? (Statens skolverk, dnr 2002:46) att borttagandet av den särskilda bestämmelsen hade bidragit till att kommunerna uppfattade reglerna som otydliga. Under 2003 fattade regeringen beslut om en utredning i syfte att se över samhällets insatser för att stödja ungdomar som varken arbetade, studerade eller sökte arbete (dir. 2003:19). I utredningens slutbetänkande Unga utanför (SOU 2003:92) lämnades ett förslag om att återinföra en bestämmelse i skollagen som gjorde kommunerna skyldiga att söka upp och återkommande erbjuda insatser till alla ungdomar i kommunen som inte fyllt 20 år men som fullgjort sin skolplikt och som inte gick eller hade fullföljt ett nationellt program i gymnasie-skola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning. Uppföljningen skulle ske i syfte att erbjuda dem individuella insatser.

Mot bakgrund av utredningens förslag återinfördes 2005 en särskild bestämmelse i skollagen om att hemkommunen skulle hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men inte fyllt 20 år var sysselsatta i syfte att erbjuda dem lämpliga

individuella åtgärder. Kommunens skyldighet omfattade inte de ungdomar som genomförde eller hade fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning. I samband med återinförandet av bestämmelsen gjorde regeringen bedömningen att denna inte medförde ett utökat ansvar för kommunerna utan ett förtydligande av vad det befintliga ansvaret faktiskt innebar.

9.2 Gällande bestämmelser

Enligt 29 kap. 9 § skollagen (2010:800) är kommunerna skyldiga att löpande hålla sig informerade om hur de ungdomar i kommunerna som har fullgjort sin skolplikt men som inte har fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Skyldigheten omfattar ungdomar som inte genomför eller inte har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning. Av tredje stycket i paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna genomföra sin skyldighet. I förordningen (2006:39) om behandling av personuppgifter i den kommunala verksamheten rörande information om icke skolpliktiga ungdomar regleras kommunernas behandling av personuppgifter i verksamheten med att fullgöra informationsansvaret enligt 29 kap. 9 § skollagen.

Asylsökande barn och unga har samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn men omfattas inte av bestämmelserna om skolplikt (7 kap. 2 § och 29 kap. 2 § skollagen). Rätten till gymnasieutbildning gäller dock om utbildningen påbörjas innan barnet har fyllt 18 år. Regleringen av kommunernas informations-ansvar gäller ungdomar som har omfattats av skolplikt. Asylsökande ungdomar ingår därför inte i kommunernas informationsansvar.

(Prop. 2013/14:191)

Kvalitet i skola

Vad är då en bra skola? Kvalitet i skolan och förskolan kan enbart i mycket begränsad utsträckning fångas med hjälp av statistiska mått. Detta gäller i synnerhet själva undervisningen, som är central för elevernas utveckling. En bra skola kan kännas igen på följande:

- Det pedagogiska ledarskapet är tydligt. Det betyder att rektorn och förskolechefen har kunskap om och kompetens för att tolka uppdraget, omsätta det i undervisning samt leda och styra lärprocesser. De skapar förståelse hos medarbetarna för vikten av att göra lärande synligt och för vilka samband som finns mellan den egna undervisningen och elevernas kunskaper.

- Kvalitet i undervisningen skapas genom att kunniga och engagerade lärare och förskollärare ger varje barn och elev möjlighet att utveckla kunskaper och värden som leder till att de uppnår de nationella målen. De stimulerar viljan och lusten att lära mer. Förväntningarna är positiva och högt ställda.
- Undervisningen utgår från styrdokumentet, ett vetenskapligt förhållningssätt samt beprövad erfarenhet.
- Undervisningen anpassas genom bredd och variation i metodval efter elevernas förutsättningar och behov.
- Atmosfären präglas av öppenhet, trygghet och arbetsro.

(Skolverket december 2013 Alla skolor ska bli bra skolor)

Skolinspektionen om aktuell forskning och framgångsfaktorer

Skolinspektionens genomgång av forskningsläget ger stöd för att lärarnas kompetens, förmåga och engagemang är det som påverkar elevernas lärande och kunskapsutveckling mest.

År 2012 tog Skolinspektionen fram en sammanställning av aktuell forskning om vad som påverkar elevers prestationer i skolan. Den pekade på tre avgörande framgångsfaktorer:

1. Att läraren är en tydlig ledare. Att hon eller han är välorganiserad, strukturerad och bra på att planera, liksom att hon eller han ger återkoppling till eleverna och följer upp deras arbete.
2. Att läraren har tilltro till elevernas förmåga och att det finns en tolerant miljö där det är tillåtet att göra fel.
3. Att rektorn och huvudmannen skapar goda förutsättningar för lärarna i deras arbete.

I sammanställningen Framgång i undervisningen lyfter Skolinspektionen också fram flera faktorer som ligger till grund för våra granskningar när vi följer undervisningen under lektioner i ett visst ämne.

- Elever vars lärare använder en bred arsenal av metoder och verktyg och sina goda ämneskunskaper i undervisningen, lär sig mer än elever vars lärare saknar eller inte fullt ut utnyttjar sin didaktiska och metodiska kompetens.
- Elever vars lärare är tydliga ledare som utmanar, driver och skapar förtroendefulla relationer, lär sig mer än elever vars lärare inte ser det som sin uppgift att peka ut riktningen för elevens utveckling och erbjuda verktyg som kan leda eleverna rätt.
- Elever vars lärare vet att det är deras ansvar att organisera undervisningen efter elevers individuella behov, lär sig mer än elever vars lärare tror att elever lär sig på samma sätt och undervisar därefter.
- Elever som undervisas av lärare som vet och visar att alla elever kan lära, lär sig mer än elever vars lärare tror att vissa elever kan och andra inte.
- Elever som ges förutsättningar att vara med och välja aktiviteter och vars erfarenheter och kunskaper blir en utgångspunkt i undervisningen, lär sig mer än elever vars lärare tror att elever inte har det som krävs för att involveras och vara med och påverka.

(Skolinspektionens hemsida 19 februari 2014)

Vackra ord måste omsättas i handling

Läraryrket är förmodligen ett av de mest komplexa uppdrag som finns, då det ställs extremt höga krav på både bredd- och spetskunskap. En lärare i exempelvis matematik ska kunna förstå hur eleven uppfattar något och hjälpa till att hitta vägar att påverka denna föreställning. Läraren ska också vara den mentor som hjälper till att sätta mål och upprätthålla höga förväntningar. Dessutom ska läraren kunna fånga elevernas nyfikenhet genom att elevernas frågor tas på allvar och blir utgångspunkter för lärandet. Något som ställer höga krav på lärarens kunnighet och trygghet i sitt ämne. Brister i någon av ovanstående dimensioner är svåra att kompensera med någon av de andra.

Torbjörn Lundh, ordförande för Nationalkommittén för matematik vid Kungl. Vetenskapsakademien (KVA); Samuel Bengmark, ordförande för Svenska kommittén för matematikutbildning, KVA

(Svenska Dagbladet 2014-04-04)

Gymnasister har svårt att klara matematiken på mellanstadiet

De satsningar som gjorts inom skolan har dock inte i första hand handlat om att uppmärksamma lärarna på elevernas basfärdigheter i matematik utan har snarare handlat om hur undervisningen ska bedrivas. Fokus har förskjutits från innehållet i undervisningen till undervisningens form. Samtidigt trycker exempelvis den amerikanska skolforskaren Liping Ma på den professionalitet som krävs även när det gäller att undervisa om den mest grundläggande matematiken. En av de mer uppmärksammade skolforskarna i dag, den nyzeeländska professorn John Hattie, dömer också ut flera av de förslag som nu lanseras i den skolpolitiska debatten, såväl från höger som från vänster. Mindre klasser kan ha en positiv effekt, men bara marginellt, fler undervisningstimmar kan ha effekt, men bara om de fylls med ett meningsfullt innehåll, betygssystem spelar liten roll och det är inte väsentligt om betyg ges första gången i tredje klass eller i sjätte. I stället är det lärarens insats i klassrummet i kombination med realistiska förväntningar på elevernas lärande som spelar roll. Forskningen visar att det är lärarnas ämneskunskaper i kombination med kunskaper om hur innehållet ska undervisas som är de faktorer som påverkar elevernas resultat mest.

Förhoppningsvis kan det nu pågående Matematiklyftet leda till förbättrade matematikkunskaper hos svenska elever. Denna fortbildning kan ge lärarna förutsättningar att diskutera sin egen undervisning kollegialt och, i bästa fall, förutsättningar att utveckla sin undervisning. Men om förändringen av undervisningen inte kombineras med korrekt, åldersanpassat matematikinnehåll, kommer elevernas resultat knappast att förbättras. Det är därför dags att fästa blickarna mot den matematik som behandlas i klassrummen, och då framför allt på hur grundläggande matematikkunskaper och färdigheter undervisas och uppfattas av eleverna. Först när eleverna får dessa verktyg har de möjlighet att utveckla och fördjupa matematiska begrepp och att använda sina kunskaper vid problemlösning eller, för den delen, när det gäller att förstå valresultat, begreppet bränsleförbrukning eller bildskärmsupplösning. Läraren måste behärska grundläggande matematik för att ha möjlighet att entusiasmera sina elever, bedöma deras kunskaper och ge dem möjlighet att bygga upp sin

förståelse i ämnet. Vi anser att det matematiska ämnesinnehållet har försumrats inom den fortbildning som hittills erbjudits lärare.

Christian Bennet, filosofie doktor, universitetslektor vid utbildningsvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet; Madeleine Löwing, filosofie doktor, tidigare universitetslektor med mångårig erfarenhet inom lärarutbildning och skolutveckling
Båda är aktiva som konstruktörer inom det pågående Matematiklyftet

(DN 2014-04-15)

Skolinspektionen om lärares arbetssätt

– Lärare jobbar många gånger utifrån en tänkt genomsnittlig person och eleverna i varje skolklass är väldigt, väldigt olika. De kan olika mycket, de lär sig på olika sätt. En skicklig lärare klarar av att ge utmanande uppgifter till alla elever, men sen finns det lärare som inte klarar det och då blir det stökigt i klassrummen, det blir oroligt och eleverna blir uttråkade. Det här har vi sett tydligt på de här 650 lektionerna som vi har besökt, säger Skolinspektionens generaldirektör Ann-Marie Begler.

(Sveriges radios hemsida 2014-03-26)

Rektorns ansvar

Begler säger i programmet att Skolinspektionen kommer att peka på en rad punkter där det krävs förändringar.

Det handlar om rektorns ansvar att ge stöd till lärare och rektorns ansvar att se till att de elever som halkar efter eller de elever som har behov av särskilt stöd av extrahjälp får det.

Skolinspektionens generaldirektör Ann-Marie Begler efter att skolinspektionen granskat 650 olika lektionstillfällen.

(Svt.se 26/27 mars 2014)

Vi har systematiskt följt lektionerna och noterat vad vi har sett. Hur läraren kommunicerar, hur läraren inleder och avslutar, hur läraren ställer frågor, hur eleverna svarar.

Av våra iakttagelser har vi dragit slutsatser. Vi beskriver tydligt att många lärare ger både stöd och stimulans efter elevernas behov. De skapar ett lärandeklimat i klassrummet som gäller och omfattar alla elever. De bedriver en bra och kvalificerad undervisning. Och vi ser lärare som i mycket stor utsträckning klarat av att individualisera undervisningen. Här har jag varit tydlig. Men vi har också sett att många lärare lägger sin undervisning på en mellannivå som fångar vissa elever men lämnar andra utanför.

Det är ju helt självklart att ansvariga politiker, huvudmän och rektorer ger olika förutsättningar för sina lärare att lägga upp undervisningen på bästa sätt. Detta har jag och Skolinspektionen lyft fram många gånger.

Ett faktum är dock att det finns stora skillnader i hur undervisningen läggs upp i en och samma skola. Det har då inte handlat om olika förutsättningar utan om olika sätt att undervisa. Olika lärare i två klassrum bredvid varandra arbetar på olika sätt och de som påverkas allra mest av detta är eleverna. Och jag tror att alla lärare är medvetna om detta.

(Skolinspektionens generaldirektör Ann-Marie Begler, 2014-04-03, på skolinspektionens hemsida)

Så har Tyskland lyft resultaten i skolan

I samma takt som Sverige har rasat i OECD:s Pisa-undersökningar har Tyskland klättrat varje år, efter en mycket dålig notering år 2000 när första mätningen gjordes. Nu är Tyskland ikapp Finland, Schweiz och andra länder som ligger nära toppen, i synnerhet i naturvetenskap och matematik.

Eftersom många svenska skoldebattörer famlar vilt efter förklaringar till Sveriges ras, kan det vara värdefullt att närmare granska hur den tyska klättringen åstadkommits.

Särskilt anmärkningsvärt är att de svagaste elevernas resultat har förbättrats mest i Tyskland, medan de har försämrats kraftigt i Sverige. Även invandrares barn har förbättrats mycket, vilket är intressant eftersom Tyskland också är en stor flykting- och invandringsmottagare. Invandrabarn har numera samma snittresultat i matematik som snittet för samtliga barn i USA.

Hur har de gjort? Efter chocken år 2000 lade Tyskland direkt stor vikt vid vad forskningsresultaten säger om framgångsrika skolor. Av det skälet har man inte heller brytt sig särskilt mycket om många av de teser som tvärsäkert påstås i Sverige. Man har till exempel inte centraliserat eller förstatligat skolan. Delstaterna som har ansvar för skolor är visserligen betydligt större än svenska kommuner. Men det var de också när Tyskland hade mycket dåliga resultat. Däremot har delstaternas utbildningsministrar börjat samarbeta mer.

Man har inte infört nya lärarlegitimationer. Man har inte tillfört mer resurser i större utsträckning än Sverige. Inte heller har Tyskland inskränkt den valfrihet som finns mellan skolor. Skolsystemet är på sätt och vis mer segregering än i Sverige, eftersom elever delas upp redan från femte klass beroende på intellektuell förmåga och intresse till en nioårig eller en tolvårig skola. Det har dock inte hindrat Pisa-återhämtningen. Även i Sverige kan noteras att de största resultatrasen har skett i de 55 kommuner som inte har någon konkurrens eller valfrihet i sina grundskolor, enligt en granskning från Reforminstitutet.

Däremot har Tyskland byggt ut sådant som fungerar bra i Sverige, som att ha fler barn på förskolan. Och även en del som införts i Sverige på senare år. Till dessa hör en ny läroplan, fler nationella prov och bättre lärarutbildning.

De sannolikt viktigaste reformerna är tagna direkt från den experimentella skolforskningen. Exakt hur man har gjort varierar något mellan delstaterna. Men på ett ungefär har det följt samma mönster.

För det första har man redan för tio år sedan infört så kallade formativa bedömningar där barn redan på förskolan undersöks rätt noggrant, och behovet av särskilda stödinsatser kartläggs. Dessa stödinsatser sätts sedan in tidigt och under flera år, och man anstränger sig för att involvera föräldrarna i detta arbete och rentav utbildar dem också.

En annan viktig reforminriktning är en mycket mer systematisk skolutvärdering. Nationella prov kompletterades tidigt med regelbundna stickprov för att säkerställa att man mäter på liknande sätt i skolorna. Skolorna gör regelbundet en "självutvärdering" som rutinmässigt kompletteras med en extern utvärdering. Båda dessa har fokus på hur lärandet går till snarare än rent formella krav. I Sverige köper kommuner eller enskilda skolor ibland in sådana externa utvärderingar. Men det är mer undantag än regel.

New public management i form av relevanta resultatmätningar anses således i Tyskland vara en mycket viktig del av framgången, också helt i enlighet med forskningslitteraturen. Ett skäl till motreaktionen mot new public management i Sverige kan vara att mycket av resultatmätningen stannat vid pappersexercis. Skolinspektionens granskningar har till exempel blivit mer omfattande men har fått kritik för att nästan uteslutande granska blanketter och processer.

Därtill har också ordning i skolan prioriterats. Disciplinproblemen är färre. Få skolor jämfört med andra länder. En allmän observation är att det i synnerhet går bättre för de tyska pojkarna än de svenska.

Sammanfattningsvis har tyskarna mött sin skolkris ingenjörsmässigt, och snabbt fokuserat på gedigen mätning och åtgärder som den experimentella forskningslitteraturen visat fungerar. Så har för den delen också andra klättrare gjort, som Kanada. Att utvecklingen dithän har gått så mycket långsammare i Sverige kan möjligen bero på att pedagogikforskningen här har levt mycket isolerad från den internationella utvecklingen och sällan utsatt sina teser för empirisk prövning. Det har lett till alltför många stickspår.

Stefan Fölster, chef för Reforminstitutet och adj. professor i nationalekonomi vid Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)

(Svenska Dagbladet 10 december 2013)

SKL PlugIn – Unga till arbete – Framgångsfaktorer

Mål, arbetsplaner och ansvarsfördelning:

- Vägledarna arbetar med gemensamma verktyg i mer än en skolform
- Samarbete och kollegialt lärande
- Nya arbetsätt ges tid att implementeras och utvecklas
- Elevens behov i centrum, bredd och tillgänglighet i insatserna
- Samordnade kontakter med lokala arbetsgivare

SKL:s modell för att utveckla skolan utgår från SKL:s Matematiksatsning, som 86 kommuner deltar i. Det bygger på ett systematiskt samarbete mellan alla fyra nivåer i kommunen som

arbetar med skolan; politiken, förvaltningsledningen, rektorer och lärare. En viktig del är att man arbetar i nätverk med andra kommuner.

– Vår modell är enkel och effektiv. I praktiken handlar det om tät dialog, tydliga mål, fungerande rutiner och inte minst uthållighet. Fokus ligger på att utveckla skolans styrning och ledning utifrån elevernas behov, säger Håkan Sörman.

(SKL 2013)

Kollegialt lärande nyckelfaktor för framgångsrik skolutveckling

Vad händer egentligen i klassrummet? Hur går undervisningen till? Vad fungerar och vad fungerar inte? Dörren till klassrummet är stängd och det är ovanligt att lärare talar med varandra om sin undervisning, påpekar den nyzeeländske forskaren John Hattie i ”Visible learning”.

När lärare tillsammans med kolleger analyserar och utvärderar sin undervisning leder det till ett bättre resultat hos eleverna. Det är en av de viktigaste framgångsfaktorerna och det vetenskapliga stödet för effekterna är starkt. Att diskutera och arbeta tillsammans är på många skolor självklart redan i dag. Det som forskningen nu presenterar är vikten av långsiktighet, systematik och fokus i det kollegiala samtalet.

Lära och lära om

Enligt John Hattie bör läraryrket kännetecknas av ett kontinuerligt och systematiskt lärande. En nyckelfråga är att stimulera lärare och rektorer att systematiskt vidareutveckla former för professionsutveckling baserad på forskning och beprövad erfarenhet lokalt på skolorna. Något som också måste byggas in i organisationen. För att åstadkomma detta måste det skapas en miljö på skolorna där lärarna kan prata om sin undervisning, känna sig trygga att lära och lära om, samt vara öppna för att ge och ta emot.

Skolverkets kommande satsning på matematik ska baseras på kollegialt lärande, vilket kan ge lärare och rektorer skolutvecklingsverktyg som de också kan använda inom andra ämnesområden. Modellen kan, om den blir framgångsrik, ligga till grund för insatser i andra ämnen.

Kritiskt granska sitt eget och andras arbete

Det som kallas kollegialt lärande är en sammanfattande term för olika former av kompetensutveckling där kollegor genom strukturerat samarbete tillägnar sig kunskap och färdigheter. Kollegialt lärande betonar vägen fram för att lösa uppgifter, formulera problem och kritiskt granska inte bara andras utan även sitt eget arbete. Tillsammans har två eller flera lärare uppgifter att förbereda och lösa, diskutera och reflektera över innan de söker råd eller diskuterar vidare med en handledare. De som deltar tränar på att ge varandra feedback på hur olika uppgifter genomförs.

Det finns ett antal olika metoder som skulle kunna samlas under termen kollegialt lärande, till exempel learning study, lesson study, auskultation med återkoppling och kollegial handledning. Vilken modell man väljer för sin skola måste bero på förutsättningar och vad som passar bäst.

Kollegial fortbildning påverkar

Det brittiska institutet EPPI, som av många betraktas som världsledande när det gäller systematiska översikter på utbildningsområdet, har undersökt om individuell eller kollegial kontinuerlig fortbildning ger mest effekt. De kom fram till att kollegial fortbildning påverkar lärare och elever men det finns väldigt lite bevis för att individuell fortbildning gör det.

Kompetensutveckling ska vara centralt understödd, systematisk och helst innehålla inslag av extern expertis. John Hatties forskarkollega Helen Timperley med flera har i en metastudie identifierat ett antal faktorer som är viktiga för att en fortbildning ska påverka elevernas resultat:

- fortbildningen varar en längre tid
- medverkan av extern expertis ger bättre resultat
- fortbildningen har stöd av skolledning och det finns tillgång till expertis och tid för att processa ny information
- betydelsen av att lärarna blir engagerade i läroprocessen så att deras inläring blir djup
- lärarna blir utmanade i sina tidigare föreställningar om undervisning
- lärarna får möjligheter att diskutera.

(Skolverkets hemsida 2012-03-26)

Förebyggande insatser

Kommuner skulle kunna tjäna miljoner på bara några år genom stödinsatser åt elever för en mindre summa. Det menar bland andra nationalekonomerna Anders Wadeskog och Ingvar Nilsson i en rapport till regeringen. Problemet är att skolans kostnader först längre fram blir till vinst eller förlust i andra delar av kommunernas budget, förklarar Ingvar Nilsson.

– Det mänskligt och ekonomiskt kloka ur ett helhetsperspektiv för kommunen att satsa på barnen tidigt, är för en skolchef med ett budgetansvar en dålig affär. Så ofta blir det att man silar mygg och sväljer kameler, man spar på de här tämligen billiga insatserna under låg- och mellanstadietiden för barnen och sedan får man ohyggligt höga kostnader i tonårstiden. Men de drabbar socialtjänsten i ett helt annat konto vid en helt annan tidpunkt, säger Ingvar Nilsson.

Efter vår granskning av särskilda stödinsatser för elever med till exempel koncentrations-svårigheter eller någon typ av funktionsnedsättning kan kommunens ansvariga, oavsett politisk partitillhörighet, behöva lyfta blicken, menar nationalekonom Ingvar Nilsson.

Att många skolor jobbar med att hålla budget är ingen nyhet. Så här sa till exempel Monica Avås, moderat ordförande i skolnämnden i Enköping, förra veckan efter beslut om nedskärningar som kan handla om 30–40 tjänster i skola och förskola.

– Vi har fått en tilldelad ram av kommunfullmäktige och den har vi att rätta oss efter. Det finns inga andra pengar i dagsläget, säger Monica Avås.

Det går inte att göra så mycket helt enkelt?

– Nej beslutet är fattat. De här pengarna har vi fått oss tilldelade och de får vi göra så bra skola det bara går utav, säger Monica Avås.

Unga med någon fysisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning är överrepresenterade bland arbetslösa som behöver stödåtgärder efter skolan, enligt Försäkringskassan och Socialdepartementet.

Efter ett projekt under tre terminer i Halmstad, Växjö och Kalmar har Hjälpmedelsinstitutet kommit fram till att tekniska hjälpmedel som datorprogram som omvandlar text till tal till exempel kan bidra till att fler får fullgoda betyg. Och nationalekonom Ingvar Nilsson ser att tiden det annars kan ta att nå jobb efter skolan kostar samhället och kommunerna så mycket mer än stödet.

– Om det här leder till att en ung kille eller tjej får ett inträde på arbetsmarknaden två år senare än vad han eller hon annars skulle om han eller hon fått ett bra stöd, då är prislappen för samhället på det där ungefär en miljon kronor. Låt oss leka med att det här är en ung kille som har någon form av kognitiv inlärningssvårighet som man kan hantera med tekniska hjälpmedel. Då har vi ju sett att kostnaden för en sådan investering är ungefär 25 000 kronor. Det vill säga en fyrtiondedel av vad det kostar om vi misslyckas, säger Ingvar Nilsson.

– Alla som jobbar med barn och unga känner ju till det här utifrån det professionella perspektivet, till och med de som sitter i utbildningsnämnden som politiker vet det. Men det här har inte trängt fram till kommunstyrelser och ekonomistyrningen i kommunerna därför att vi har fram till nu inte haft styr- och uppföljningssystem som har lyckats fånga de här effekterna, säger Ingvar Nilsson.

Med systematisk, forskningsbaserad evidens, som Ingvar Nilsson uttrycker det går det förstås inte att veta att särskilt stöd ger de här effekterna i varje fall. Men i de projekt de följt ser de många unga det gjort skillnad för, och av ett hundratal elever kan det räcka med att det hjälper en vidare för att en kommun ska vinna på det, säger han.

Flera kommuner har också börjat tänka mer så här. Anna Hed är centerpartistisk ordförande i Moras för- och grundskolenämnd.

– Vad forskningen visar det är att ju tidigare insatser man gör ju bättre resultat kan man se längre fram. Så nu försöker vi rikta insatserna så tidigt som möjligt, och det är inte omöjligt att det finns stödjande insatser redan i förskolan. Och det är något som på sikt kommer att märkas. Men det är ett nytt och annorlunda sätt att arbeta på, säger Anna Hed.

(Marcus Eriksson och Mikael Kulle, Sveriges Radio 2013-12-16)

Extra stöd lönar sig bäst för små barn

Äldre elever får mer stöd

■ Andelen elever i grundskolan under läsåret 2012/2013 som fick särskilt stöd.

■ Elever med särskilt stöd, varav...

■ ... Elever i särskild undervisningsgrupp

Extra stöd lönar sig bäst för små barn. Ändå är det i nionde klass som särskilt stöd är allra vanligast.

– Det finns en vänta och se-mentalitet som gör att skolan inte sätter in de stödinsatser som behövs, säger skolforskaren Anna Sjögren.

Ekonomerna och nobelpristagaren James Heckman har i sin forskning visat att ju tidigare ett barn får hjälp att rätta upp svårigheter, desto bättre avkastning har insatsen. En satsad hundralapp på ett förskolebarn kan ge sju gånger tillbaka, enligt Heckman. Om samma hundralapp satsas på ett barn i slutet av grundskolan, har avkastningen minskat till mindre än hälften. Tidig hjälp sparar stor möda och känsla av nederlag för både elev och lärare.

Tidigare stöd i skolan kommer att bli en av politikernas käpphästar i den kommande valrörelsen. När Moderaterna startar en skolkampanj i februari, kommer ett av deras främsta löften vara att sätta in särskilt stöd tidigare än idag. De är inte ensamma: skolpolitiker från Folkpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet har också betonat vikten av tidigt stöd.

Men i skolan satsas resurserna på särskilt stöd helt tvärtom. Figuren här bredvid är gjord av Skolverket och visar hur stor andel elever som får särskilt stöd i olika åldrar: från sex procent av eleverna i första klass, till nästan var femte elev i nian.

Trots att forskningen tydligt har visat att tidiga insatser lönar sig bäst, så är det alltså vanligare att ge särskilt stöd ju äldre eleverna är.

– Det finns inget som säger att det är dåligt att ge stöd sent. Men om man kan planera på längre sikt så är det vettigt att sätta in stöd redan i årskurs ett. Om man förebygger framtida problematik, så behöver de elever som kommer upp i nian inte så mycket stöd, säger Anna Sjögren, nationalekonom på IFAU som har forskat kring tidiga insatser i skolan.

Det finns flera anledningar till att verkligheten inte ser ut som idealbilden, enligt Anna Sjögren. Det kan vara att lärarna ser att barnet behöver stöd, men att pengarna inte finns att ge extra hjälp.

Eller att lärare och skolledning ser speciallösningar som något stigmatiserande och därför väntar med att sätta in extra hjälp. Anna Sjögren nämner också en vänta-och-se-mentalitet som går ut på att barn ska mogna av sig själva och att skolan därmed inte sätter in de stödinsatser som behövs.

– Den typen av föreställningar lever säkert kvar ute på en del skolor. Därför måste skolor göra brandkårsutryckningar sista året för att baxa folk över godkänthöjden, säger Anna Sjögren.

För små barn är det läsinläringen som är i fokus. Anna Sjögren förordar att barnens språkinläring ska undersökas på ett systematiskt sätt redan när de börjar skolan, för att kunna ge stöd snabbt.

– Är det så att bokstäverna inte fastnar finns det ingen anledning att vänta, det är bättre att ge barnet extra läsinlärningsstöd direkt, säger hon.

Ju mer pengar en kommun lägger på skolan, desto fler barn får särskilt stöd. Men nästan ingen kommun i Sverige fördelar resurser mer bland just små barn. När Skolinspektionen kontrollerade 30 kommuners arbete mot segregation i skolan, så var Uppsala den enda kommun som resursfördelade mer bland de yngre barnen än bland de äldre.

– Jag konstaterar att forskare ofta påpekar att det är bra med tidiga insatser, men i praktiken är det nästan ingen som gör det, säger Roger Niklewski på Skolinspektionen.

(Sydsvenskan 29 januari 2014)

Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar (Skolverket & Socialstyrelsen)

Sammanfattning:

Placerade barn har sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet. Det visar forskning. Många underpresterar dessutom i skolan trots normal begåvning.

Samtidigt är en lyckad skolgång en av de viktigaste faktorerna för barnets utveckling. Det finns mycket som kan göras för att förbättra för de placerade barnen. Därför har Socialstyrelsen och Skolverket tagit fram en ny vägledning om placerade barns skolgång och hälsa.

Vägledning för socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård

Vägledningen riktar sig till socialtjänsten, skolan och hälso- och sjukvården. Målet är att förbättra situationen för de placerade barnen. Tanken är att vägledningen ska vara en praktisk

hjälp i arbetet med placerade barn. Den tar upp vad som är särskilt viktigt för att stötta de placerade barnen, och för att ge dem en god hälsovård, sjukvård och tandvård.

Olika aktörer måste kunna samverka

Det är viktigt att samverka mellan socialtjänsten, skolan och hälso- och sjukvården fungerar bra. I vägledningen uppmärksammar vi bland annat vilka problem som kan uppstå inför, under och efter en placering, och hur de går att hantera och förebygga på olika sätt genom att olika aktörer samverkar bättre.

Varje aktör ska ta sitt ansvar

Socialtjänsten ska verka för att alla barn och unga som placeras utanför det egna hemmet får lämplig utbildning och en god hälso- och sjukvård inklusive tandvård.

Det betyder att socialtjänsten ska arbeta aktivt för att placerade barn ska få de undersökningar, insatser och behandlingar som de behöver i skolan och i hälso- och sjukvården.

Men det är utbildningsnämndens och hälso- och sjukvårdens ansvar att tillhandahålla utbildningen respektive hälso- och sjukvården.

Tre viktiga punkter

- Vägledningen tar upp tre särskilt viktiga punkter vid en placering: I samband med placeringen ska de olika aktörerna göra både en undersökning av barnets fysiska och psykiska status och en kartläggning av barnets inlärningsmässiga förutsättningar och förmågor.
- Undersökningen och kartläggningen ligger till grund för planeringen av de insatser som barnet kan behöva.
- Aktörerna ska genomföra och följa upp och utvärdera insatserna utifrån planeringen.

www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-1-2

Socialstyrelsen: Sammanfattning – Fosterbarns Hälsa (2010) (familjehemsplacerade)

- Hög nivå av psykisk ohälsa
- Låg vaccinationstäckning
- Låg andel genomförda hälsobesök i skolan
- Stort bortfall från nationellt rekommenderade hälsokontroller (syn, hörsel m.m.) både på BVC och i skolhälsovården
- Tandvårdsrädsla och tandbehandlingsproblem är vanliga – brister i uppföljning av tandhälsa
- Barnens skolresultat i allmänhet inte tillgängliga, varken för hälsovården eller socialtjänsten
- Betydande brister i socialtjänstens dokumentation av barnens hälsa
- Brister i kommunikationen mellan olika aktörer inom hälsovården och mellan socialtjänsten och hälsovården

http://www.socialstyrelsen.se/psykiskhalsa/barnpsykiskahalsa/forskningochutvardering/Documents/Fosterbarns_h%C3%A4lsa_Slutrapport.pdf

Mobilt behandlingsteam stöttar unga med autism

Unga personer med autism har ofta svårigheter med det sociala samspelet, att tolka och ta in information. Kommunikationssvårigheter leder inte sällan till social isolering och ryckig/avbruten skolgång vilket påverkar hela familjen. Sedan ett halvår finns ett nytt stöd – intensiv familjebehandling (IFB) – i hemmet. Bakom satsningen står barn- och ungdomspsykiatri i landstinget och Uppsala kommun, något som uppmärksammas med anledning av världsaftismdagen 2 april.

– Främsta syftet är att minska familjestressen och bryta utanförskapet, att hitta flexibla upplägg så att unga i 13-20 årsåldern inte isolerar sig och kan gå i skolan så mycket som möjligt. Långsiktigt är målet att undvika ett livslångt lidande och att ungdomarna senare hamnar på institution eller inom den psykiatriska slutenvården. Vi utgår alltid från familjens förutsättningar och den enskildes resurser för att hitta lösningar på deras villkor, säger Lars-Gunnar Eriksson, teamledare för intensiv familjebehandling (IFB). IFB-teamet ingår i barn- och ungdomspsykiatri på Akademiska sjukhuset och är ett samverkansprojekt under tre år tillsammans med Uppsala kommun. Teamet följer unga med autismspektrumstörning och neuropsykiatriska funktionshinder och deras familjer. Ett mål är att utveckla effektivare vård och stödinsatser på hemmaplan samt minska akutinsatser och institutionsplaceringar. Teamet har dessutom ansvar för samverkan gentemot mot andra aktörer inom kommunen och landstinget.

– I den nya satsningen arbetar vi med hemmet som bas. Det nya är att vi arbetar intensivt med hela familjerna. En behandlare fokuserar på ungdomen, den andra på föräldrar och syskon. Inte sällan är en eller båda föräldrarna sjukskrivna och kommunikationen mellan barn och föräldrar låst. Vi ger stöd att bryta destruktiva mönster och hjälp med samordning av olika insatser från socialtjänsten, skolan och LSS. Teamet har möjlighet att ha daglig kontakt med familjen och kan anpassa insatserna utifrån familjens och den enskildes behov, berättar Lars-Gunnar Eriksson.

Hittills har tio familjer i Uppsala kommun fått intensiv familjebehandling. Förhoppningen är att fler kommuner i länet ska omfattas på sikt.

– Resultaten är positiva. Vi har exempel på ungdomar med mycket hög skolfrånvaro, som efter ett par månaders behandling ökat sin närvaro och delaktighet i skolan betydligt. För vissa kan lösningen vara att göra ett avbrott i skolgången, för andra att anpassa skolgången och fokusera på basämnena, konstaterar Lars-Gunnar Eriksson.

(Akademiska sjukhuset pressmeddelande på hemsida 2104-04-01)

Studie- och yrkesvägledning i grundskolan

Granskningen visar att studie- och yrkesvägledningen är lågt prioriterad i de granskade skolorna. Huvudmannen lämnar över ansvaret för vägledningen till rektorn som i sin tur lämnar vidare till vägledaren. Skolor och huvudmän saknar system för att planera, följa upp

och utveckla studie- och yrkesvägledningen. Bristen på aktiv styrning får konsekvenser för studie- och yrkesvägledningen på skolorna och i förlängningen för elevernas rättigheter.

Huvudmannen har sällan system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av verksamheten. En majoritet av huvudmännen saknar också system för resursfördelning till skolornas studie- och yrkesvägledning och i de fall en sådan finns utgår den i regel från antal elever och inte från en uppskattning av elevernas behov av vägledning.

Brister i skolans studie och yrkesvägledning medför att elever i samband med gymnasievalet i högre grad hänvisas till sina egna nätverk. Det innebär en ökad risk för att sociala mönster reproduceras i elevernas gymnasieval och livsval.

(Skolinspektionens rapport 2013:5)

Om studie- och yrkesvägledning

- Att utöka synen på studie- och yrkesvägledning till kunskapen om arbetsliv och samhälle i bred bemärkelse
- Att få till stånd en långsiktig samverkan med arbetslivet, där kommunen finns med även som arbetsgivare
- Att arbeta med arbetslivsfrågor lägre ner i åldrarna och genom hela skoltiden
- Att bredda fokus till en SYV-funktion där alla i skolan har något att tillföra

(SKLs projekt PlugIn 2013)

Ungdomar som inte fullföljer gymnasiet i östra Mellansverige Omfattning, orsaker och konsekvenser

Omkring 30 procent av de som inte fullföljt gymnasiet är sysselsatta efter fyra år, vilket kan jämföras med 55 procent bland dem som har fullföljt sin gymnasieutbildning. En lika stor andel i den först nämnda gruppen studerar och knappt 40 procent är vare sig sysselsatta eller studerar. I gruppen som fullgjort gymnasiet inom fyra år är motsvarande uppgifter 24 respektive 20 procent.

Sammanfattande slutsatser:

- Vilken socioekonomisk bakgrund man har är generellt en viktig förklaring till om man fullföljer gymnasieutbildningen eller ej.
- Det innebär dock inte att det fullt ut kan förklara de skillnader som finns i andel ungdomar som fullföljt sin gymnasieutbildning mellan olika delar av östra Mellansverige.

- Andelen nybörjare på gymnasiet under perioden 2004 – 2008, som inte hade fullföljt sin gymnasieutbildning fyra år senare, i regionens 52 kommuner varierar med mellan tio och 37 procent. De olika socioekonomiska förutsättningarna förklarar bara en mycket begränsad del av dessa skillnader.
- De socioekonomiska variablerna vi använt har ett väsentligt större förklaringsvärde på tätortsnivå, vilket bland annat beror på att tätorterna har en mer homogen befolkningsstruktur. (En kommun kan bestå av ett antal mycket olika tätorter som i hög grad skiljer sig åt.)

Av de variabler vi använt lämnar följande störst bidrag till att förklara skillnaderna mellan i första hand regionens tätorter:

- Om man inte har godkända betyg från grundskolan
- Om man bor med en eller två föräldrar
- Familjens inkomst
- Om familjen är beroende av försörjningsstöd eller ej
- Föräldrarnas utbildningsbakgrund

Var och en för sig förklarar ovanstående variabler omkring en tredjedel av skillnaderna mellan östra Mellansveriges tätorter.

Med två av variablerna tillsammans – *andel nybörjare som bor i familjer som är beroende av försörjningsstöd och andel föräldrar som saknar eftergymnasial utbildning* – kan vi förklara 50 procent av skillnaderna mellan olika tätorter. Resten beror således av något annat.

På kommunnivå har två av ovanstående variabler ett begränsat förklaringsvärde, nämligen: *om man inte har godkända betyg från grundskolan och om man bor med en eller två föräldrar*. Var och en för sig förklarar dock dessa endast omkring 15 procent av skillnaderna.

De variabler som därutöver har en viss betydelse för att förklara skillnader mellan tätorter är:

- Om man är född utomlands
- Vistelsetid i Sverige

Övriga variabler har ringa eller inget förklaringsvärde alls på såväl kommun som tätortsnivå.

Generellt tycks bostadsområdets bebyggelsestruktur bidra till att förstärka vissa samband ytterligare.

De skillnader som finns mellan län, kommuner och tätorter i andel som inte fullföljt gymnasiet gäller i första hand de grupper som har svagast bakgrund.

(Bo Wictorin 2014)

Gymnasieutbildning och möjligheterna till arbete

En fullföljd gymnasieutbildning kan mer än fördubbla chansen till jobb vid 24 års ålder.

Mer än 50 procent av de 20-åringar som varken arbetar eller studerar, saknar en färdig gymnasieutbildning.

Bland de unga som inte arbetat eller studerat under tre år i följd, saknar en mycket stor andel gymnasieutbildning

(SKL:s projekt, startat 2012 Unga till arbete)

Temagruppen Unga i arbetslivet 2014:2 Bakom siffrorna - unga som varken arbetade eller studerade 2000–2010

Sammanfattningsvis är det cirka 13 000 infödda unga som har okänd utbildning. Drygt 5 000 av dem varken arbetade eller studerade år 2000 och tio år senare är det fortfarande mer än två tredjedelar eller 3 500 individer som varken arbetar eller studerar. Av de ungdomar som varken arbetade eller studerade år 2000 är det mer än tre gånger så stora andelar som varken arbetar eller studerar efter fem år jämfört med de ungdomar som arbetade eller studerade år 2000.

Bakgrundsegenskapernas betydelse har endast förändrats marginellt trots att konjunkturen försvagats kraftigt under den studerade perioden 2000–2010. Av de unga som varken arbetar eller studerar år 2000 är det 13 procent (10 000 personer) som inte arbetat eller studerat ett enda år under perioden 2000–2010. Andelen bland män är något större än bland kvinnor. Av de unga som varken arbetar eller studerar som år 2000 var 16–19 år gamla är det en fjärdedel (24,6 procent) som inte arbetat eller studerat ett enda av åren under perioden 2000–2010. Vi ser att skillnaderna mellan unga med utländsk och svensk bakgrund har blivit något mindre.

Andelen som varken arbetar eller studerar ökar endast svagt

Under perioden 2000–2010 har ungdomsarbetslösheten ökat dramatiskt men andelen unga som varken arbetar eller studerar har bara ökat svagt. Detta tyder på att gruppen inte är särskilt känslig för konjunktur-utvecklingen, men de två enskilda komponenterna – arbetar respektive studerar – är mycket känsliga för konjunkturutvecklingen. De är också varandras spegelbilder: andelen som arbetar minskar under lågkonjunktur samtidigt som andelen studerande ökar.

Bakgrundsfaktorerna är betydelsefulla

Unga med bakgrund i västländer har högst risk att varken arbeta eller studera

Unga med utländsk bakgrund har under hela perioden mycket större andelar som varken arbetar eller studerar än unga med svensk bakgrund. Den största andelen finns bland dem som själva är födda utomlands, men även infödda med föräldrar födda utomlands har större andelar än unga med svensk bakgrund. Genomgående är också att unga med bakgrund i Norden, EU15, USA, Australien och Nya Zeeland (i fortsättningen förkortat till EU15 m.fl.) varken arbetar eller studerar i högre utsträckning än unga med bakgrund i övriga delar av världen. Detta förklaras delvis med att inrikes födda med bakgrund i EU15 m.fl. har lägre utbildning än unga från övriga delar av världen. Det finns också tecken som tyder på att en del av dem som själva är födda i EU15 m.fl. inte befinner sig i Sverige och därigenom hamnar i kategorin varken arbeta eller studera, trots att de kanske arbetar eller studerar utomlands.

Risken ökar med ålder i synnerhet för kvinnor

Åldern har stor betydelse. Andelen som varken arbetar eller studerar är ganska låg fram till tjugofemsåldern då det sker en brant ökning för alla oavsett om de har svensk eller utländsk bakgrund. Unga kvinnor och män skiljer sig knappt åt när det gäller andelen som varken arbetar eller studerar fram till 22 års ålder. Därefter ökar andelen kvinnor som varken arbetar eller studerar medan andelen minskar bland män. När unga kvinnor får barn stannar de hemma och tillhör därför definitionsmässigt (I den definition som Ungdomsstyrelsen rekommenderar ingår personer med föräldrapenning bland dem som varken arbetar eller studerar.) kategorin varken arbetar eller studerar. När unga män får barn arbetar eller studerar de däremot i högre utsträckning än män utan barn.

De som varken arbetar eller studerar har kort utbildning och föräldrar med kort utbildning

När det gäller övriga bakgrundsfaktorer ser vi ett förväntat mönster. De som varken arbetar eller studerar har lägre utbildning, deras föräldrar har lägre utbildning och de bor i högre utsträckning i så kallade utsatta områden än unga som arbetar eller studerar.

Små skillnader mellan åren 2000, 2005 och 2010, men situationen har förbättrats för unga med utländsk bakgrund och försämrats för 20–25-åringar

För att se om det skett någon förändring i bakgrundsfaktorens betydelse för risken att varken arbeta eller studera har vi jämfört åren 2000 (låg ungdomsarbetslöshet) 2005 (hög ungdomsarbetslöshet) och 2010 (hög ungdomsarbetslöshet). Det övergripande resultatet är att mycket är sig likt dessa tre år, trots att konjunkturen försämrats påtagligt under perioden. Det finns dock vissa förändringar mellan åren. De som är 20–25 år verkar ha en försämrad situation 2010 jämfört med 16–19-åringarna. En förklaring till detta skulle kunna vara att konjunkturen försämrats vilket borde påverka åldersgruppen 20–25 år mer eftersom de tillhör arbetskraften i högre grad än den yngre åldersgruppen. Vi ser också en tendens till att risken för att varken arbeta eller studera har minskat bland unga med utländsk bakgrund, skillnaden mot unga med svensk bakgrund har minskat. Här finns dock ett undantag: unga som är födda i EU15 m.fl. Denna grupp har en fortsatt stor risk att varken arbeta eller studera. Det finns också en svag tendens till att betydelsen av föräldrarnas utbildning har minskat något.

En del av de unga som varken arbetar eller studerar finns kanske inte i Sverige

En förbryllande omständighet är att en relativt stor andel av dem som varken arbetar eller studerar inte är registrerade med uppgifter som vanligtvis finns för alla folkbokförda i Sverige, exempelvis utbildningsnivå och familjens disponibla inkomst. Det kan vara ett tecken på att individen inte befinner sig i Sverige. Om så är fallet blir andelen som varken arbetar eller studerar överskattad, i synnerhet bland dem som inte är födda i Sverige.

Hur gick det för dem som varken arbetade eller studerade år 2000 respektive år 2005?

Att en ung person varken arbetar eller studerar under ett år kan visserligen vara ett tecken på att hon eller han befinner sig i en problematisk situation. Det är dock möjligt att en del av dessa studerar utomlands eller ägnar sig åt någon annan verksamhet som förbättrar deras framtida arbetsmarknadsutsikter. De som däremot varken arbetar eller studerar under en lång följd av år är sannolikt i en svår situation.

Mer än tredjedel – nästan 27 000 – personer varken arbetar eller studerar tio år senare

År 2000 var det nästan 80 000 unga som varken arbetade eller studerade och omkring hälften av dem var i samma situation året därpå. Därefter sker endast en svag minskning de följande åren. År 2010 har dessa

unga blivit vuxna och är mellan 26 och 35 år, men det är fortfarande en dryg tredjedel av dem (nästan 27 000 personer) som varken arbetar eller studerar. Det var inga större skillnader mellan kvinnor och män. Under hela perioden 2001–2010 är andelen kvinnor som fortfarande varken arbetar eller studerar omkring tre procentenheter lägre än för männen.

16–19-åringar har större etableringsproblem än 20–25-åringar

De som år 2000 var 16–19 år har större etableringsproblem än de som var 20–25 år. Andelen av gruppen 16–19 år som fortsätter att varken arbeta eller studera minskar långsammare än för de äldre. År 2010 är det hälften av 16–19-åringarna som fortfarande varken arbetar eller studerar.

Stor andel av de unga med utländsk bakgrund fortsätter att varken arbeta eller studera

Unga med utländsk bakgrund varken arbetar eller studerar i större utsträckning än unga med svensk bakgrund. Utvecklingen efter startåret 2000 är därefter också fortsatt mer bekymmersam för unga med utländsk bakgrund. Det är också betydligt vanligare att unga med utländsk bakgrund har lämnat Sverige efter tio år, jämfört med dem med svensk bakgrund. Men de med utländsk bakgrund som är kvar i Sverige har högre risk än dem med svensk bakgrund att varken arbeta eller studera efter tio år. Detta gäller i synnerhet dem som är födda i EU15 m.fl. eller vars föräldrar är födda i EU15 m.fl.

De som vårdade barn fick jobb medan de som var sjuka eller förtidspensionerade fortsätter att varken arbeta eller studera

De unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) är indelade i sex underkategorier beroende på vilken aktivitet de i stället ägnade sig åt. De sex UVAS-kategorierna är

1. inskriven på arbetsförmedlingen
2. ekonomiskt bistånd
3. vård av barn
4. sjukskriven eller förtidspensionerad/med aktivitetsersättning
5. kombination
6. okänd aktivitet

De som varken arbetade eller studerade eftersom de vårdade barn (huvudsakligen kvinnor) har den mest positiva utvecklingen av alla UVAS-kategorier, endast en femtedel varken arbetar eller studerar tio år senare. Den näst mest positiva utvecklingen har de med okänd aktivitet år 2000 tätt följda av dem som var inskrivna på Arbetsförmedlingen eller var i en kombination av alla kategorier. UVAS-kategorin socialbidrag har en betydligt mindre gynnsam utveckling där nästan hälften varken arbetar eller studerar tio år senare. Den allra mest bekymmersamma situationen har de som varken arbetade eller studerade på grund av sjukdom eller förtidspensionering, där mer än tre fjärdedelar varken arbetar eller studerar tio år senare. Den högre risken för UVAS-kategorierna ekonomiskt bistånd respektive sjukdom och förtidspensionering (I publikationen används begreppet förtidspensionering om unga som har sjuk eller aktivitetsersättning.) kan inte förklaras av några andra bakgrundsvariabler eller av att de lämnat Sverige i högre utsträckning än de som tillhörde andra UVAS-kategorier.

Drygt 10 000 personer – 13 procent – har inte arbetat eller studerat ett enda år under perioden 2000–2010

Att inte arbeta eller studera ett enda år under en tioårsperiod tyder på att det finns en stor risk att man aldrig kommer in på arbetsmarknaden. Av dem som varken arbetade eller studerade år 2000 är det 13 procent eller drygt 10 000 individer som varken arbetat eller studerat ett enda år under tioårsperioden.

Gifta kvinnor och de som var 16–19 år 2000 är överrepresenterade i högriskgruppen

Inom denna högriskgrupp är ungefär samma grupper överrepresenterade som i analysen av det enskilda året 2010. Det finns inga generella skillnader mellan kvinnor och män men kvinnor som var gifta 2000 är överrepresenterade. De som var 16–19 år tillhör också denna riskgrupp i betydligt högre utsträckning än de som var 20–25 år.

Alla med utländsk bakgrund utom de som är födda i icke västliga länder är överrepresenterade i högriskgruppen

Merparten av unga med utländsk bakgrund tillhör denna högriskgrupp i högre utsträckning än de som är födda i Sverige med svensk bakgrund.

De flesta av dem som varken arbetade eller studerade på grund av sjukdom eller förtidspension tillhör högriskgruppen

De individer som ingår i UVAS-kategorin sjukdom eller förtidspensionering är i en mycket problematisk situation. Nästan två tredjedelar av dem har inte arbetat och inte heller studerat ett enda år under tioårsperioden. Även kategorierna ekonomiskt bistånd och okänd aktivitet är överrepresenterade i riskgruppen, men i betydligt mindre grad än de som var sjuka eller förtidspensionerade.

De som varken arbetade eller studerade år 2005 har mer ogynnsam utveckling under de följande fem åren än de som varken arbetade eller studerade år 2000

När uppföljningsperioden begränsas till fem år efter att en individ varken arbetade eller studerade är det möjligt att analysera om det är några skillnader mellan dem som varken arbetade eller studerade år 2005 och dem som varken arbetade eller studerade år 2000. Likheterna är påfallande när det gäller kön, ålder och utländsk bakgrund men analysen visar klart på en försämrad utveckling över tid för unga som varken arbetar eller studerar. Det är en större andel av dem som varken arbetade eller studerade år 2005 som är i samma situation fem år senare än av dem som varken arbetade eller studerade år 2000.

Okänd aktivitet bland 16–19-åringar

Bland unga som varken arbetar eller studerar finns en mycket stor grupp vars aktivitet är okänd – de är inte inskrivna på Arbetsförmedlingen, vårdar inte barn, har inte ekonomiskt bistånd och är inte sjukskrivna eller förtidspensionerade/har aktivitetsersättning. I tidigare rapporter befarar man att denna grupp unga består av personer som är mycket inaktiva och sannolikt kommer att ha särskilt stora svårigheter i framtiden. Vi har därför gjort en djupdykning bland dem som åren 2000, 2005 och 2010 är 16–19 år, varken arbetar eller studerar och vars aktivitet är okänd.

De allra yngsta är starkt överrepresenterade

Det är betydligt vanligare att de som är 16–17 år tillhör kategorin okänd aktivitet än de som är 18–19 år. Denna tendens förstärks år 2005 och år 2010.

Vanligt med högutbildade föräldrar

De som tillhör kategorin okänd aktivitet har högutbildade föräldrar i högre utsträckning än de som tillhör övriga kategorier. Även denna tendens förstärks 2005 och 2010. Det kan vara ett tecken på att de studerar utomlands.

Unga i familjer med okänd disponibel inkomst och vars föräldrar har okänd utbildningsnivå är överrepresenterade

Att Statistiska centralbyråns register saknar information om disponibel inkomst och utbildningsnivå kan vara en indikation på att unga med okänd aktivitet tillhör denna kategori just för att de inte befinner sig i Sverige.

Unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade i kategorin okänd aktivitet, med undantag av dem som är födda i Sverige med bakgrund i västländer

Det är en överrepresentation av nästan alla unga med utländsk bakgrund i kategorin okänd aktivitet både år 2000, år 2005 och år 2010.

Unga med okänd utbildning är kraftigt överrepresenterade

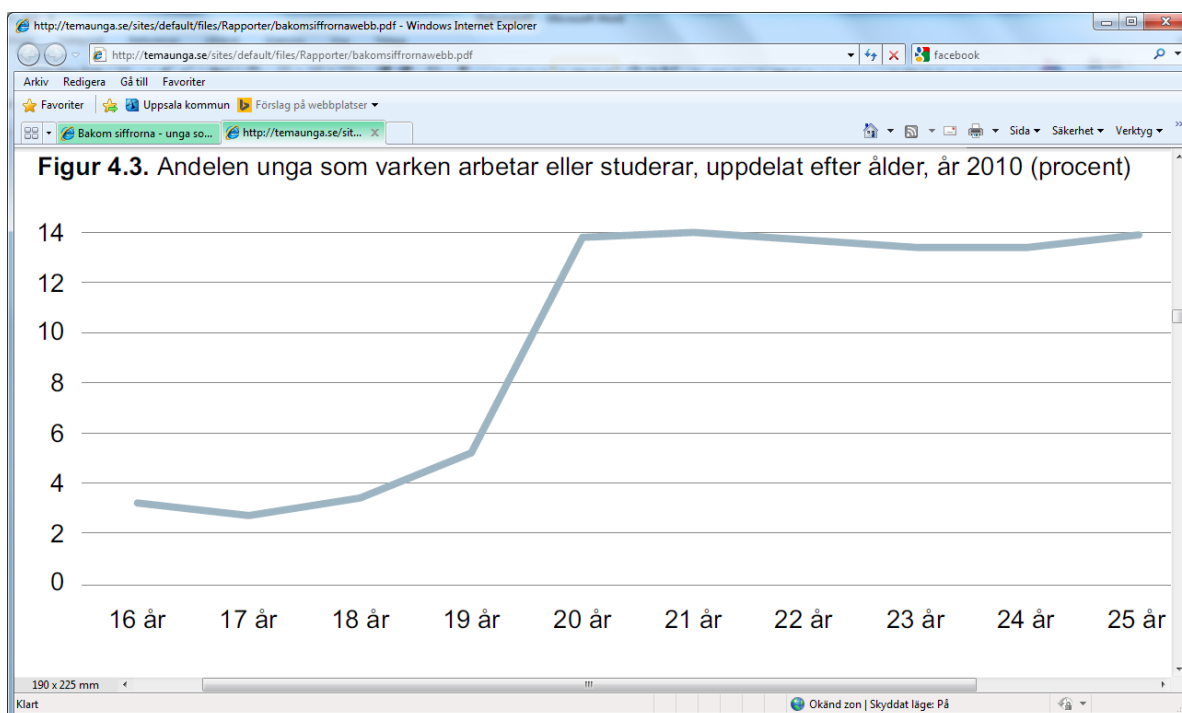
De flesta unga i kategorin okänd aktivitet har okänd utbildning och andelen ökar från 64 procent år 2000 till 77 procent år 2010. Enligt Statistiska centralbyrån kan det finnas två förklaringar till att en person som är folkbokförd i Sverige har okänd utbildning. Antingen är deras utbildning utländsk eller också har en svensk utbildning inte hunnit komma in i Statistiska centralbyråns register. En viktig fråga att utreda är om det kan finnas eftersläpningar i Statistiska centralbyråns register av dem som går i särskola.

Unga i kategorin okänd aktivitet arbetar eller studerar i högre utsträckning tio år senare än unga i andra kategorier

En rent beskrivande analys av utvecklingen under de påföljande tio åren visar en positiv bild för de 16–19-åringar som hade okänd aktivitet år 2000. Vi har i tidigare kapitel visat att unga 16–25 år i kategorin okänd aktivitet har en något högre risk att varken arbeta eller studera under ett enda år hela perioden 2000–2010. En tentativ slutsats är att kategorin okänd aktivitet är mycket heterogen och i stor utsträckning kan bestå av unga som studerar utomlands och unga som går i särskola.

Större andel efter gymnasieåldern

Åldern har mycket stor betydelse för hur stor andel av gruppen som varken arbetar eller studerar. Figur 4.3 visar att andelen som varken arbetar eller studerar endast ligger kring 3 procent bland 16–18-åringar. Bland 19-åringar ökar andelen något till cirka 5 procent för att sedan öka drastiskt till nästan 14 procent för 20-åringar. En trolig förklaring till denna stora ökning är att de allra flesta unga går ut gymnasiet när de är 19 år. Bland 20–25-åringar ligger andelen som varken arbetar eller studerar konstant kring 14 procent.

Samtliga kategorier utländsk bakgrund har en högre risk att varken arbeta eller studera än de med svensk bakgrund. De som är födda utomlands har högre risk än de som är födda i Sverige med föräldrar födda utomlands. Genomgående är också att de som är födda i EU15 m.fl. eller inrikes födda med en mor född i EU15 m.fl. har högre risk än de med bakgrund i övriga delar av världen. Oddskvoterna för dem som är födda utomlands påverkas av variabeln *bor i LUA-område*¹⁶, det vill säga den högre risken för att varken arbeta eller studera förklaras delvis av att de bor i ett LUA-område. Slutligen är också oddskvoten för född i *EU15 m.fl.* påverkad av variabeln *okänd disponibel inkomst*, det vill säga oddskvoten för född *EU15 m.fl.* skulle vara något högre om man inte tar hänsyn till *okänd disponibel inkomst*. Anledningen till att vi tar med okänd disponibel inkomst i analysen är att denna troligtvis är starkt korrelerad med om individen befinner sig i Sverige eller inte. Man skulle därför kunna tänka sig att den delvis fångar upp individer som inte registrerat att de flyttat utomlands. Det är möjligt att de stora andelarna som varken arbetar eller studerar bland de utrikes födda kan bero på att många av dem varit mycket kort tid i Sverige. Visserligen är de som invandrat år 2010 uteslutna ur analysen, men det kan ändå vara av vikt att kontrollera för betydelsen av kort vistelsetid i Sverige. En separat analys av enbart utrikes födda, där antalet år sedan invandring ingår ger dock inga större förändringar i oddskvoterna. Moderns och faderns utbildningsnivå har också betydelse för vilka ungdomar som varken arbetar eller studerar. Ju högre utbildningsnivå föräldrarna har desto lägre blir risken att deras barn varken arbetar eller studerar. Variablerna för föräldrarnas utbildning påverkar dock varken oddskvoterna för kvinnor eller unga med utländsk bakgrund. Slutsatsen är att kvinnors något större andelar som varken arbetar eller studerar helt och hållet förklaras av att de har barn. När det gäller utrikes födda kan vi inte helt förklara att de har större andelar som varken arbetar eller studerar. Oddskvoterna påverkas i viss mån av att de bor i ett LUA-område, men trots att vi tar hänsyn till en rad bakgrundsfaktorer kvarstår att både utrikes födda unga och inrikes födda unga med utländsk bakgrund har större risk för att varken arbeta eller studera. Slutligen kan vi inte hitta någon

förklaring till att unga med bakgrund i EU15 m.fl. har högre oddskvoter än unga med bakgrund i övriga delar av världen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att bakgrundsegenskapernas betydelse endast förändrats marginellt trots att konjunkturen försvagats kraftigt.

Resultaten visar tydligt att individens egen utbildning har mycket stor betydelse för risken att varken arbeta eller studera. Risken för att varken arbeta eller studera ökar kraftigt för dem som har *mindre än 9-årig grundskola* (oddskvoten är 3,12) och minskar kraftigt för dem som har *en gymnasie- och en universitets-utbildning* (oddskvoterna är 0,29 respektive 0,07). Oddskvoten för okänd utbildning visar på en mycket hög risk, men är svårt att tolka. Anledningen till att utbildningen är okänd i SCB:s utbildningsregister kan vara att de inte har någon utbildning från det svenska skolsystemet, det vill säga de har inte avslutat mellan-stadiet i svensk grundskola eller särskola eller avslutat någon annan högre svensk utbildning. Ett annat intressant resultat är att infödda 25-åringar med föräldrar födda i EU15 m.fl. inte längre har en högre oddskvot än dem vars föräldrar är födda i övriga världen. Orsaken är att vi nu kunnat använda den egna utbildningen i analysen och att 25-åringar med föräldrar födda i EU15 m.fl. har lägre utbildningsnivåer än dem vars föräldrar är födda i resten av världen.

... mer än en tredjedel av gruppen som varken arbetade eller studerade år 2000 befinner sig i samma situation tio år senare.

... en dryg tredjedel av dem som varken arbetade eller studerade år 2000 inte heller arbetade eller studerade tio år senare, men det innebär inte att de varit permanent borta från arbete och studier under hela tioårsperioden. Enskilda individer kan ha arbetat eller studerat något eller några av de andra åren inom tioårsperioden.

De som är i åldern 16–19 år, bosatta i LUA-område, med utländsk bakgrund, som är sjuka eller förtidspensionerade, eller har ekonomiskt bistånd år 2000 har en högre risk att fortsatt vara UVAS efter både fem och 10 år. Det finns dock en skillnad för dem som år 2000 var sjuka eller förtidspensionerade. För dem är risken högre efter tio år än efter fem år både för att vara fortsatt UVAS och för att saknas i registren.

Den ungdomsgrupp som har störst risk att hamna i ett utanförskap är de som saknar gymnasieutbildning (Hatlevoll, SKL, 2008). Förutom kunskaper och färdigheter förefaller en gymnasieexamen uppfattas som en norm, i det närmaste att liknas vid en mognadsexamen – att man är en ansvarstagande person och redo för arbetslivet. Att få fler ungdomar att avsluta sin gymnasieutbildning med fullständiga betyg anses därför som en av de viktigaste åtgärderna för att minska ungdomsarbetslösheten. Gymnasiereformen med större inslag av praktik sades vara ett steg i denna riktning. Men problemet är långtifrån löst och lösningen förefaller inte enbart ligga i en utbildningsreform. Den grupp unga som oroar mest brukar benämnas ”unga utanför” och betecknar de som varken arbetar eller studerar. Det är den målgrupp som de studerade projekten primärt har arbetat med. Även om utbildning förefaller vara den tryggaste vägen in i arbetslivet är inte alla motiverade att läsa tolv år i sträck. För dem som går i gymnasium därför att det inte finns några mer lockande alternativ, riskerar skolgången att leda till ett misslyckande. Det stora flertalet i gruppen unga utanför saknar därför fullständiga gymnasiebetyg. En stor andel bor i så kallade sociala utanförskaps-

områden i storstäder eller i mindre orter på landet där medelåldern accelererar. Ungdomar med invandrarbakgrund är oftast överrepresenterade, varav flera med svag utbildningsbakgrund. Men utanförskapet finns även bland etniska svenskar, i synnerhet bland killar. Psykiska problem, missbruk och kriminalitet tillhör också problembilden för ett ökande antal. Under senare år har man också talat om ungdomar med neuropsykiatriska problem som en grupp som har svårigheter att få fotfäste i vuxenlivet. För många i gruppen har problemet varit långvarigt, merparten har varit utan jobb eller sysselsättning i över ett år. Det ställer krav på extraordinära åtgärder. Coachning som oftast är tillräckligt för unga motiverade med avslutad utbildning, de så kallade ”jobb ready”, fungerar sällan som enda åtgärd. De sägs istället behöva en rad insatser där coachning kombineras med socialt stöd, kompletterande utbildning och praktik, samt återgång i mer vardagliga rutiner som överensstämmer med en ordinär dygnsrytm, allt för att göra dem ”change ready”. När delar av denna grupp följs upp, visar det sig att de har svagare anknytning till vuxenvärlden jämfört med sina jämnåriga. Färre arbetar, färre studerar, fler lever helt eller delvis på socialbidrag.

(Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:1 Temporära organisationer för permanenta problem)

Ungas situation på arbetsmarknaden

Under senare decennier har ungdomars situation på arbetsmarknaden förändrats. Ungdomars etableringsålder har ökat, arbetslösheten är högre och arbetsmarknad är mer instabil. Det är inte ovanligt att ungas anställningar är kortvariga och tillfälliga. Kraven på utbildning har ökat. Unga har därmed svårare att ta sig in på arbetsmarknaden i dag. Unga som varken arbetar eller studerar är en grupp som har särskilt stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. År 2012 var cirka åtta procent av de unga i åldern 15–24 år i en sådan situation. Det behövs ett starkt och stabilt stöd för att underlätta för dessa unga på deras väg tillbaka till utbildning eller för att kunna ta steget in på arbetsmarknaden. För många kan det vara en lång och krokig väg tillbaka till utbildning eller för att få fotfäste på arbetsmarknaden. De ungdomar som har en gymnasieutbildning klarar sig relativt bra på arbetsmarknaden. De som avbryter eller aldrig påbörjar en gymnasieutbildning har däremot stora svårigheter. Även andra faktorer, t.ex. den unges socioekonomiska förutsättningar, påverkar risken att varken arbeta eller studera. Att ha befunnit sig i en sådan situation kan också medföra långsiktiga konsekvenser för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden.

(Regeringskansliet 10 oktober 2013)

Sverige kan lära av andra i kampen mot ungdomsarbetslöshet

Tyskland, Danmark och Nederländerna är tre länder inom EU som går mot strömmen och kan visa ungdomsarbetslöshetssiffror som skiljer sig från de mycket höga siffror som många andra medlemsstater uppvisar. Ungdomsarbetslösheten är ett omfattande problem i Europa med Grekland och Spanien som de verkliga sorgebarnen med siffror på över 50 %. Därför bör Tysklands system av yrkesutbildningar, Danmarks stora ansträngningar för att avvärja ungdomsarbetslösheten i ett tidigt skede och Nederländernas system med flexibla jobb

uppmärksammas. Dessa lösningar är inte nödvändigtvis nyckeln till problemet för alla medlemsstater då olika förutsättningar råder i olika länder. Deras sätt att bemöta ungdomsarbetslösheten kan dock inspirera andra länder i kampen mot att få ut fler ungdomar i arbetslivet.

(EU-länken nr 2 31 januari 2013)

Arbetsmarknadsåtgärder

Yrkesintroduktionsanställningar, Stöd till arbetsgivarna

Arbetsgivare som anställer unga i åldern 15–24 år inom ramen för ett yrkesintroduktionsavtal föreslås i budgetpropositionen för 2014 få möjlighet till ekonomiskt stöd för detta.

Stödet omfattar en ordinarie arbetsgivaravgift (31,42 procent av bruttolönen) och ett handledarstöd på 2 500 kronor per månad. Det innebär att en anställning som med ordinarie lön i dag kostar nästan 21 000 kronor i månaden för arbetsgivaren istället kostar under 9 000 om utbildning/handledning enligt yrkesintroduktions-avtalet uppgår till 25 procent av arbetstiden. Bedömningen är att upp emot 30 000 personer per år ska kunna omfattas av yrkesintroduktionsanställningar när systemet på sikt är helt etablerat.

Tidiga insatser för ungdomar

Ungdomar under 25 år som skriver in sig på Arbetsförmedlingen ska erbjudas förmedlingsstöd redan från första dagen i arbetslöshet. Arbetsförmedlingen ska arbeta aktivt med ungdomarna från första dagen i arbetslöshet och insatserna ska anpassas efter individens behov. Unga, som har fyllt 18 men inte 25 år och som av särskilda skäl bedöms stå långt från arbetsmarknaden, kan ta del av programinsatser även innan de anvisas till jobbgarantin för ungdomar.

Jobbgaranti för ungdomar

Jobbgaranti för ungdomar är ett paraplyprogram som infördes den 1 december 2007 och vänder sig till ungdomar som har fyllt 16 men inte 25 år och som varit arbetslösa och inskrivna hos Arbetsförmedlingen under en period om sammanlagt tre av fyra månader. Inom jobbgarantin för ungdomar erbjuds inledningsvis ett intensifierat stöd med fördjupad kartläggning, studie- och yrkesvägledning samt jobbsökaraktiviteter med coachning. Ungdomar kan också erbjudas insatser som arbetspraktik, arbetslivsinriktad rehabilitering och stöd vid start av näringsverksamhet. Arbetslösa ungdomar ska kunna ta korta tillfälliga jobb utan att riskera att inte omfattas av jobbgarantin. Det är därför tillåtet att arbeta en månad inom en fyramånadersperiod och ändå omfattas av jobbgarantin för ungdomar.

Folkhögskolesatsningen

Arbetslösa ungdomar som inte avslutat sin grund- eller gymnasieutbildning har det svårare på arbetsmarknaden än ungdomar som avslutat gymnasieskolan. Det är viktigt att motivera dessa ungdomar att återgå till utbildning. Folkhögskolesatsningen är en tillfällig insats till och med 2014. Satsningen vänder sig till arbetslösa som varken har grundläggande högskolebehörighet eller har gymnasieexamen. Den syftar till att öka deltagarnas motivation att återgå till och avsluta sin reguljära utbildning. Denna insats är tillgänglig för ungdomar från och med den första dagen i arbetslöshet.

Högre bidragsnivån inom studiemedlen

Sedan 2011 har ungdomar mellan 20–24 år som saknar fullständig grund- eller gymnasieutbildning möjlighet att få den högre bidragsnivån inom studiemedlen om de går tillbaka till sina studier. Under 2013 är det högre studiebidraget 7 133 kronor per studiemånad. Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2014 att denna möjlighet även ska gälla för studier som påbörjas under 2014 för de ungdomar som är inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller jobb- och utvecklingsgarantin, och som har avbrutit sina studier före den 1 juli 2012.

Jobbgaranti för ungdomar i kombination med studier

Deltagare i jobbgarantin för ungdomar som har fyllt 20 år har möjlighet att delta i jobbgarantin på deltid, för att under resterande tid studera inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) eller svenska för invandrare (sfi). Åtgärden syftar till att öka motivationen för studier, tydliggöra utbildningens betydelse på arbetsmarknaden och bidra till att deltagarna i högre grad väljer att studera på heltid.

Stöd till att starta eget

Ett sätt för unga att komma in på arbetsmarknaden kan vara att starta eget företag. Därför kan deltagare inom jobbgarantin för ungdomar, som har fyllt 20 år, ta del av stöd till start av näringsverksamhet. Det ekonomiska stöd som lämnas är aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning och kan fås i upp till sex månader.

Arbetslivsinriktad rehabilitering

Den som är ung och exempelvis har varit borta från arbetsmarknaden på grund av sjukdom eller som har funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, kan få arbetslivsinriktad rehabilitering inom jobbgarantin för ungdomar. Detta innebär att ungdomar inom garantin kan ta del av de tjänster och den specialkompetens som finns inom Arbetsförmedlingens arbetslivsinriktade rehabilitering och de insatser som finns inom ramen för detta.

Billigare att anställa yngre ungdomar

För att underlätta för unga att komma in på arbetsmarknaden och få arbetslivserfarenhet har regeringen halverat socialavgifterna, det vill säga arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna för personer under 26 år. Det gäller alla unga, inte bara dem som har varit arbetslösa.

I budgetpropositionen för 2014 föreslår regeringen att nedsättningen viktas om mot yngre ungdomar. För unga som inte fyllt 23 år vid årets ingång vill regeringen sänka socialavgifterna från dagens 15,49 procent till 10,21 procent. För den som fyllt 23 men inte 25 år vid årets ingång kvarstår nuvarande nedsättning på 15,49 procent.

Den nuvarande nedsättningen tas samtidigt bort för personer som vid ingången av året fyllt 25 år, eftersom unga över 25 år i högre grad är etablerade på arbetsmarknaden. Förändringen bedöms kunna träda i kraft tidigast den 1 juli 2014.

Nystartsjobb

En arbetsgivare kan anställa en ung person som varit utan arbete eller frånvarande från arbetslivet i minst sex månader med ny-startsjobb. Det innebär en ekonomisk nedsättning motsvarande en ordinarie arbetsgivaravgift (31,42 procent av bruttolönen) i, som längst, ett år.

En arbetsgivare som anställer en ung person som varit utan arbete eller frånvarande från arbetslivet i minst tolv månader kan få ett större stöd, motsvarande den dubbla ordinarie arbetsgivaravgiften.

Nystartsjobb riktar sig även till andra målgrupper än unga som har varit arbetslösa eller stått utanför arbetsmarknaden under en längre tid. Även nyanlända omfattas av nystartsjobb. Till skillnad mot andra anställningsstöd utgör nystartsjobben en rättighet för den arbetsgivare som anställer en person som uppfyller kraven. Stöd kan utgå för alla personer som anställs och uppfyller de formella kriterierna. Arbetsgivaren ansöker dock om stödet via Arbetsförmedlingen.

Flyttningsbidrag

Under perioden 2013–2015 görs en tillfällig utvidgning av mål-gruppen för bohagstransport och pendlingsstöd inom ramen för flyttningsbidragen. Försöksverksamheten innebär att ungdomar som har fyllt 20 år och som har varit arbetslösa i minst tolv månader kan ta del av bohagstransport och pendlingsstöd. Enligt tidigare regelverk har bohagstransport och pendlingsstöd bara kunnat beviljas personer som har fyllt 25 år. Sedan tidigare kan arbetslösa ungdomar som har fyllt 20 år få ersättning för resa och logi, om resan bedöms vara nödvändig för att en anställning ska komma till stånd (så kallad sökanderesa). Flyttningsbidrag syftar till att förbättra matchningen mellan arbetssökande och lediga jobb genom att uppmuntra rörlighet bland arbetslösa med låg benägenhet att flytta. Flyttningsbidraget beviljas i det fall förflyttningen är arbetsmarknadspolitiskt motiverad och personen inte bedöms kunna få arbete på eller i närheten av hemorten.

Allmän visstidsanställning

Tidsbegränsade anställningar kan fungera som en väg in på arbetsmarknaden för unga. Lagen om anställningsskydd ändrades 2007, vilket har gjort det enklare att anställa en person för viss tid. Bland annat infördes så kallad allmän visstidsanställning, som kan pågå i sammanlagt högst två år inom en femårsperiod.

Sänkt restaurangmoms

Sedan 1 januari 2012 har restaurangmomsen halverats. Arbete inom restaurangnäringen är för många ungdomar en första kontakt med arbetsmarknaden och sänkningen av momsens kan därför väntas leda till att fler ungdomar får arbete inom branschen.

Gymnasial lärlingsanställning

Fler elever bör ges möjlighet att välja en lärlingsutbildning, det vill säga en arbetsplatsförlagd gymnasieutbildning, för att få en starkare ställning på arbetsmarknaden. Regeringen vill bland annat införa en möjlighet att anställa lärlingen under det arbetsplatsförlagda lärandet i en ny särskild anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. Regeringen planerar att lägga en proposition om detta under hösten 2013. Avsikten är att förslagen ska träda i kraft under våren 2014.

(Regeringskansliet hösten 2013 Fokus: Unga i arbete)

Idrotten spelar roll i EU:s ekonomi

Den 25–26 november hölls ett rådsmöte i Bryssel där EU:s kultur- och idrottsministrar möttes för att diskutera idrott- och utbildningsfrågor. Från Sverige deltog kultur- och idrottsminister Leda Adelson Liljeroth och utbildningsminister Jan Björklund.

EU-kommissionären med ansvar för kultur- och utbildningsfrågor, Androulla Vassilou, sa att tillsammans kan vi arbeta mot fysisk inaktivitet i EU och betonade även de ekonomiska och sociala kostnaderna. Rådsmötet resulterade i ett första antagande någonsin av en rekommendation inom idrotten som handlade om att uppmuntra till hälsofrämjande fysisk aktivitet. Som exempel kan tas kommissionens avsikt att stödja processen i form av att ge ekonomiskt bidrag till sportsektionen i Erasmus+ programmet.

Rådet enades även om att idrotten bidrar till en del av EU:s ekonomi. Idrottssektorn är en sysselsättningsintensiv växande industri och kan i synnerhet ta itu med ungdomsarbetslöshet och social integration. Vassilou menade att idrotten kan användas som ett verktyg för att underlätta ungdomarnas tillträde på arbetsmarknaden och hon bekräftade kommissionens avsikt att stödja detta genom EU:s finansieringsinstrument.

Läs mer *här*. http://ec.europa.eu/sport/news/20131129b_en.htm

(Ur EU-länken nr 19)

Mer idrott i skolan ger bättre betyg

Malmö kommun har undersökt de krasst ekonomiska effekterna av daglig motion för alla kommunens skolbarn. Det pekade på vinster i mångmiljonnivån. Och mer idrott i skolan ger bättre betyg. Det skriver en rad debattörer gemensamt.

Nu står Sveriges kommuner inför valet att antingen vara hälsoekonomiskt effektiva och framsynta eller ineffektiva och kortsynta.

Rapporter i mängder talar om sämre psykisk och fysisk hälsa och sämre skolresultat. Ändå väljer de flesta kommuner fortfarande att blunda för de goda effekter som regelbunden daglig motion har.

Det görs otaliga kartläggningar och stödinsatser för att hjälpa elever till bättre resultat och bättre hälsa i den svenska skolan. Det handlar exempelvis om egen dator, specialprogram, extralärare – vilket allt är gott och lovvärt. Men kommunerna avstår från metoder som är vetenskapligt utvärderade, effektiva och ytterst lönande.

I Bunkefloprojektet i Malmö ökade andelen behöriga till gymnasiet med hela 8 procent, ja 13 procent för pojkarna. Mer idrott i skolan ger alltså bättre betyg. Enda skillnaden mot kontrollgruppen var daglig fysisk aktivitet under hela grundskoletiden. Projektet gav också bonuseffekter som bättre trivsel, färre konflikter samt ökad skelettstyrka. Dessutom deltog alla elever och fick betyg i idrott och hälsa i åk 9.

Sverige står nu inför ett vägval. Malmö kommun har undersökt de krasst ekonomiska effekterna av daglig motion för alla kommunens skolbarn. Det pekade på vinster i mångmiljonnivån både för skolan och för sjukvården. Ökat produktionsvärde uppskattas till 59 miljoner och minskade sjukvårdskostnader under de kommande tio åren efter avslutad grundskola beräknas till 56 miljoner. Investeringskostnaden anges till 16 miljoner kronor, motsvarande 4600 kronor per barn delat på nio grundskoleår, alltså 511 kronor per barn. Det ger en vinst i minskad sjuklighet och ökat produktionsvärde på 38000 kronor per elev enbart de första tio åren efter avslutad grundskola.

Vanligtvis brukar processen stanna där, men Malmö har nu tagit beslut på högsta politiska nivå om att förstärka skolämnet idrott och hälsa för alla Malmös skolelever. Även Hofors i Gästrikland, med 9515 invånare, ligger i startgroparna med att ge kommunens alla skol- och förskolebarn minst 45 minuters fysisk aktivitet alla skoldagar.

Under de senaste decennierna har våra levnadsvanor gjort fler överviktiga – en snarast epidemisk utveckling. Sömnsvårigheter och koncentrationssvårigheter hos såväl vuxna som barn, försämrad styrka i skelett med mera är andra varningssignaler. Situationen kräver kraftfulla, uthålliga och vetenskapligt belagda motinsatser. Inte minst de barn och ungdomar som inte får tillräckligt stöd från hemmet i att bygga upp goda levnadsvanor är beroende av att skola och förskola tar det ansvaret. Vi kan inte acceptera att vi avstår från att hjälpa de barnen med hänvisning till ”elevens personliga ansvar”, ”tidsbrist” eller ”dålig ekonomi”.

Det finns ingen anledning att naivt tro att mer och regelbunden fysisk aktivitet skulle vara den enda lösningen på alla välfärdsproblem. Men den är alltför viktig för att negligeras. Få insatser, om någon, har så tydliga och positiva effekter som motion. Dessutom är det sällan läkare kan rekommendera något som har så få biverkningar. Investeringskostnaderna är låga i förhållande till kommande vinster. För en positiv effekt krävs pedagogisk kvalitet och extra motorikstöd för dem som har behov av det. Men även tydlig och absolut uppbackning av politiker och ekonomer, såväl i starten som över tid. Utan tydlig färdriktning blir kommunerna hänvisade till tillfälliga projekt baserade på eldsjälar, vilka förblir lokala och har en tendens att dö ut efter några år på grund av bristande stöd och förståelse från ledningen. Daglig motion i skolan måste vara efterfrågad, prioriterad och ”välsigned av beslutsfattarna”.

Hur kan svenska kommuner fortfarande avstå från metoder som kan öka elevernas gymnasiebehörighet med 8 procent, ja än mer för pojkar? Vore det inte skönt om rektor slapp svara på mediernas frågor om hur det kan komma sig att 5–30 procent av eleverna måste gå minst ett extra förberedelseår i gymnasiet för att bli behöriga till ordinarie gymnasieprogram?

Heder och ära till Malmö (Årets Gymnastikkommun 2013) och Hofors, som är nationella föregångare. Ju fler kommuner som följer ert exempel desto större blir vinsterna i form av bättre hälsa, bättre skolresultat och förbättrad samhällsekonomi.

Därför kräver vi snarast ett övergripande politiskt beslut om garanterad rörelseträning för alla förskolebarn och att alla skolbarn får minst 50 minuters daglig, schemalagd idrottsundervisning.

Alf Kågström, skolöverläkare Sandvikens kommun, specialist i barn- och ungdomsmedicin; Ingegerd Ericsson, fil dr i pedagogik, lektor i idrottsvetenskap, Malmö högskola; Erik Hamrén, förbundskapten Sveriges herrlandslag i fotboll; Malin Eggertz Forsmark, ordförande

Svenska Gymnastikförbundet; Karin Harms-Ringdahl, professor fysioterapi/sjukgymnastik, Karolinska Institutet; Magnus Karlsson, professor ortopedi vid Skånes universitetssjukhus och Lunds universitet; Eva Jansson, professor fysiologi, Karolinska Institutet; Ulf Eklöf, huvudägare, tidigare vd Stadium och grundare Stiftelsen GoodSport; Per Gärdsell, docent i ortopedi, fd cheföverläkare, initiativtagare Bunkeflomodellen; Helene Rafstedt-Johnsson, skolsköterska, Lunds kommun; Erik Söderberg, ordförande Skolidrottsförbundet

(Svenska Dagbladet 20 september 2013)

Vikten av estetisk verksamhet

Att arbeta med estetiska uttryck och arbetssätt är viktigt. Många artiklar och rapporter kring forskning som betonar detta har florerat i media senaste tiden. En av de allra tyngsta rapporterna redovisade vi vid kongressen i Helsingborg 2013 då Anne Bamford medverkade och talade om sin stora UNICEF-forskning. Speciellt uppmärksammades i början av hösten Robert Weil (vd Proventus) som 31/8 i DN debatt skrev att ”Humaniora och estetiska ämnen är nödvändiga på gymnasiet för ett kreativt svenskt näringsliv”. Många andra skribenter betonar också behovet att återföra estetiska ämnen och kurser både som obligatoriska och som i realiteten valbara fördjupningar (och inte endast teoretiskt listade gentemot andra som med meritpoäng för eleverna ”måste” prioriteras).

(Sverker Zadig vid Nationell Estetisk Kongress 2014)

Humaniora nödvändigt för ett kreativt näringsliv

Skolans bildningsansvar. Humaniora och estetiska ämnen är inte tillräckligt prioriterade i den svenska skolan. Det är oroande. Konst och kultur är helt avgörande för näringslivets utveckling och en absolut förutsättning för att skapa ett bättre samhälle, skriver finansmannen Robert Weil.

Vi har alla med intresse följt debatten de senaste åren om den bristande bildningen i samhället i stort och i näringslivet i synnerhet. Jag är en del av näringslivet och måste tyvärr sälla mig till dem som oroas.

I snart femtio år har jag ägnat mig åt att analysera företag, betrakta omvärlden och göra affärer. Det som mer än något annat format mitt sätt att se på min omvärld är att jag redan som barn fick följa med mina föräldrar till viktiga kulturinstitutioner, varefter jag själv upptäckte de mer experimentella konstuttrycken. Mitt kultur- och samhällsintresse har därefter följt mig genom livet och genomsyrat hela mitt sätt att vara och verka.

Jag har alltid drivits av övertygelsen att konst och annan kulturverksamhet ska integreras med näringslivet och betraktas som lika betydelsefulla. Mitt företag Proventus engagemang i den experimentella konsten började med Magasin 3 och kom sedan att även omfatta scenkonsten och dansen. Tillsammans med våra omvärldsanalyser har erfarenheterna från de kreativa processerna inom konst och kultur format också vårt arbete i stort.

Bildningsprocessen är dock för viktig för att enbart vila på enskilda föräldrars intresse, insikt och ekonomiska förutsättningar. Därför måste ansvaret för bildning och kreativ träning också läggas på skolan, redan i de första klasserna där förutsättningarna att utveckla barnens kreativa förmåga är som störst.

Mitt slag för humaniora handlar inte om dess förmåga att få näringslivet att föra sig i de fina salongerna. Det handlar i stället om att den är helt avgörande för näringslivets utveckling och en absolut förutsättning för att skapa ett bättre samhälle. Det handlar om att vidga perspektiven, att utnyttja, träna och utveckla vår kreativa förmåga och att lära oss respektera och uppskatta kulturella skillnader. Det är bara på det sättet vi kan förbättra vår förmåga att fatta ansvarsfulla och välgrundade beslut.

Humaniora är inte tillräckligt prioriterad inom den svenska skolan. Det gäller inte minst de estetiska ämnena som inte längre är obligatoriska i gymnasieutbildningen. Detta är en allvarlig signal som får effekter genom hela samhällssystemet. Svårigheten att mäta estetiska förmågor och kvaliteter får inte vara en ursäkt för att avskaffa dessa ämnen i gymnasieutbildningen.

Ett uttalat mål från utbildningsminister Jan Björklund är att gymnasieskolan ska inriktas mot framtida anställningsbarhet, men jag menar att det sker på bekostnad av allmänbildningen. Humaniora i vid mening utgör inte heller självklara moment i de yrkesinriktade utbildningarna på högskolenivå.

Min uppfattning är att innovation och tillväxt är förutsättningar för stabila samhällen. Men hur ska det gå till, om grundutbildning och forskning alltmer ensidigt inriktas mot naturvetenskap utan koppling till humaniora och kreativa ämnen? Hur ska vi få en förståelse för hur kreativitet formas? Kreativitet som i sin tur leder till innovation och tillväxt.

Hur ska vi veta vilken innovation vi behöver om vi inte har förmågan att sätta oss in i människors förutsättningar och samhällets förändringsprocesser? Hur ska vi få insikt om vilka utmaningar vi kommer att möta i framtiden, en framtid som kommer att innebära enorma omvälvningar, hög komplexitet, konstant mångtydighet och svåra dilemman som just därför behöver perspektiven, diskussionerna och reflektionerna?

Vi måste öka den breda allmänbildningen och den kreativa träningen, naturvetenskap och humaniora måste gå hand i hand. På samma sätt som när det gäller färdigheten i de naturvetenskapliga ämnena, måste den humanistiska bildningen och den kreativa träningen börja tidigt, inte delas upp i isolerade yrkesskolor. Återinför därför de estetiska ämnena som obligatoriska ämnen i gymnasieutbildningen. Hitta former för att ge dessa ämnen värdeomdömen som ger dem samma status som de traditionellt kunskapsorienterade ämnena. Vi behöver människor som är utbildade och tränade i att forma ett bättre samhälle och i att förhålla sig till en marknad i konstant förändring. Detta kommer att ge den bästa framtida anställningsbarheten.

I dag tas visserligen vissa initiativ på universitetsnivå för att också erbjuda ”liberal arts”-program (naturvetenskap och samhällsvetenskap integrerade med humaniora), men historiskt har humaniora haft en mer central plats i utbildningen. Det är inte bara i Sverige som humaniora nu tycks få en alltmer styvmoderlig behandling. Den amerikanska professorn i

filosofi och juridik, Martha C Naussbaum, lyfter i sin bok "Why democracy needs the humanities" (2010) fram humaniora som essentiell för att skapa de kritiskt tänkande och empatiska medborgare som behövs i ett demokratiskt samhälle och varnar för att den humanistiska bildningen fått ge vika för ämnen mer fokuserade på ekonomisk tillväxt.

Även representanter för det amerikanska näringslivet och utbildningsväsendet oroas. Ekonomiutbildningarnas utformning med sina begränsade perspektiv på natur, samhälle och kultur bidrog faktiskt till krisen 2008 – det är tankeväckande. I en nyligen gjord utredning, "Heart of the matter", riktad till den amerikanska kongressen, framhålls också riskerna med det minskande forsknings- och utbildningsstödet för liberal arts.

Utredningen pekar på att den nuvarande ensidiga betoningen på naturvetenskaplig forskning riskerar att urholka USA:s intellektuella styrka.

Jag månar om att våra barn ska få möjligheten att utveckla sin fulla potential i en skola som förmår att integrera naturvetenskaperna med en samhällsvetenskaplig och humanistisk bildning; en skola som förmår odla barnens naturliga nyfikenhet och frågvishet och som förmår dem att se samhället utifrån så många perspektiv som möjligt, även perspektiv som nödvändigtvis inte är deras egna, inte minst eftersom flertalet av våra barn kommer att jobba i yrken som inte finns i dag och tillsammans med människor som har sina rötter i andra kulturer än den egna.

(DN 2013-08-31 Robert Weil, ordförande i Proventus)

Är forskarna överens om entreprenöriellt lärande?

Entreprenöriellt lärande och entreprenörskap i skolan beskrivs för det mesta som ett diffust och spretigt forskningsområde. Oavsett teoretisk bakgrund och disciplin är forskarna dock överens om att det finns vissa nyckelbegrepp som definierar en entreprenör. En entreprenör är en person som är nyskapande, handlingskraftig, risktagande, möjlighetssökande och samordnande. "Egenskaper" som skolan har till uppgift att stimulera och utveckla.

Entreprenöriellt lärande är fortfarande ett litet forskningsfält i Sverige. Under de senaste tio åren har det sammantaget bara publicerats omkring tjugofem vetenskapliga publikationer. Den övervägande delen handlar om lärares föreställningar och förståelse av entreprenörskap, och vad ett entreprenöriellt förhållningssätt leder till i den praktiska undervisningen.

Forskningen visar i allmänhet att en del lärare betraktar entreprenörskap i skolan som en avgränsad och isolerad verksamhet, medan andra ser det som ett pedagogiskt synsätt och ett perspektiv på tillvaron i stort.

Däremot har det visat sig att entreprenörskap inte längre främst förknippas med övningsföretagande i skolan. Numera uppfattar de flesta som jobbar i skolan entreprenörskap som ett sätt att jobba med projektorienterad, experimentell, problemlösande och ämnesövergripande undervisning. Arbetssätt som sker i samverkan med närsamhället, arbetslivet och omvärlden.

Forskarna har också samfälligt sett att dagens elever både förväntas, och ges möjlighet, att ta initiativ, söka lösningar och vara aktiva i sitt lärande. De ska också kunna sätta kunskaper i ett större sammanhang. Målsättningen är att eleverna ska få en djupare förståelse av begrepp och företeelser i samhället.

De som forskar om entreprenörskap i skolan i Sverige utgår alltså från en gemensam kärna som sträcker sig över fyra kunskapsområden:

undervisningsformer och lärprocesser, där forskarna tittar på hur samarbetet mellan skolan och närsamhället ser ut men också hur samarbetet mellan lärare och elever gestaltar sig – och hur eleverna samarbetar med varandra. Forskarna undersöker också vilken roll tvärvetenskapliga, ämnesövergripande, problemlösande och autentiska undervisningsformer kan spela i skolans undervisning och hur elevernas lärprocesser kan utvecklas i en mer kreativ och nytänkande riktning.

lärarens och elevens roller, där forskarna fokuserar på att försöka förstå vad som krävs för att utveckla elevernas lärande i en nyfiken och självständig riktning. De tittar speciellt på lärarens roll som företrädare för ämneskunskaper och mer generella kompetenser, och undersöker förutsättningarna för lärare att fungera som vägledare och coach.

kompetenser och förmågor, där forskarna fäster blicken på sådant som är mer specifikt och ämnesknutet och sådant som är mer ämnesövergripande och generellt. Ämnesanknutna och ämnesövergripande kunskaper och förmågor påverkar och stödjer varandra och det är viktigt att inte undervärdera någon av dem.

attityder. Förutsättningarna för ett aktivt medborgarskap och villkoren för ett aktivt skapande av sociala, kulturella och ekonomiska värden avgörs i stor utsträckning av förhållningssätt och attityder. Därför har det blivit ett viktigt kunskapsområde för forskare som ägnar sig åt entreprenöriellt lärande och entreprenörskap i skolan.

(Forskning.se, Tema Entreprenörskap i skolan 2010-06-09 i samverkan med Skolverket)

Handläggare
Frida Westberg
Lisa Klefbom

Datum
2013-04-10

Diarienummer

Kartläggning av unga utanför nationella program

- Introduktionsprogram i Uppsala kommun
- Fasta verksamheter
- Pågående och avslutade projekt

Innehåll

1. Introduktion.....	3
2. Syftet.....	4
3. Bakgrund.....	4
3.1 Gemensamt på introduktionsprogram	4
3.2 Introduktionsprogram.....	5
4. Kartläggning av introduktionsprogram.....	10
4.1 Genomförande av kartläggning	10
Svarsfrekvens	10
4.3 Redovisning av resultat	10
Språkintröduktion (IMSPR)	10
Programinriktat individuellt val (IMPRO)	11
Individuellt alternativ (IMIND).....	12
Yrkesintröduktion (IMYRK).....	14
Preparandutbildning (IMPRE)	15
4.4 Särskilda iakttagelser från kartläggningarna	16
5. Kartläggning av fasta verksamheter och projekt.....	17
5.1 Pågående projekt	17
Hikikomori	17
Romane buca.....	19
Nuevo K2	20
Eksätra.....	22
Linnégymnasiet/ Vårterminantagning.....	23
Projekt 19	25
ELIS: Elevers Lärande i Skolan	26
5.2 Avslutade projekt	27
Andra chansen (ESF).....	27
MOA.....	29
Nuevo (ESF).....	31
5.2 Fast verksamhet.....	33
Arbetslaget	33
Mentorn	34

Ekeby verkstad	36
Familjestödsgruppen - ”Hemmasittare”	38
Gottsunda cykelverkstad	40
5.3 Övrigt	41
Informations- och uppföljningsansvar i Uppsala kommun	41
HVB	46

1. Introduktion

Anledningarna till att ungdomar under 20 år varken studerar eller arbetar är många. Behovet av stöd är oftast komplext och kräver insatser från flera verksamheter. En utvärdering från Sveriges kommuner och landsting påpekade år 2008 att kommunerna måste samordna sitt arbete runt målgruppen då det annars finns risk för dubbelarbete och resursslöseri.¹

Introduktionsprogram erbjuds de elever som saknar minst ett av de behörighetsgivande ämnena från grundskolan och som inte uppnått behörighet till nationella program i gymnasieskolan. Ett introduktionsprogram syftar till att förbereda eleven till annan gymnasial utbildning eller till arbetsmarknaden. Det finns fem olika introduktionsprogram: preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintröduktion. Utöver introduktionsprogram finns det även projekt och fasta verksamheter inom kommunens verksamhet som bedrivs med avsikt att hjälpa elever/ungdomar som inte uppnått kraven till gymnasiet eller som hamnat utanför skolan eller arbetslivet på något vis. Denna rapport syftar till att kartlägga vilka introduktionsprogram som finns samt vilka övriga åtgärder som vidtas i Uppsala kommun för ungdomar som inte går på något nationellt program.

¹ Det kommunala uppföljningsansvaret – som kommunerna ser det, 2008, s. 9

2. Syftet

Syftet med kartläggningen är att lägga en grund för analys och bearbetning som ska kunna leda till förslag till förebyggande och främjande åtgärder, vars effekter förväntas minska eventuella kompensatoriska åtgärder. Kartläggningen är av beskrivande karaktär, men grundar sig på utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens (UAN) uppsatta plan för introduktionsprogram (24 mars 2011, Diarienummer UAN-2011-0093.22). Föreliggande kartläggning görs på fasta verksamheter, projekt och introduktionsprogram som bedrivs för ungdomar mellan 16 och 25 år, med fokus på dem mellan 16–20 år.

3. Bakgrund

3.1 Gemensamt på introduktionsprogram

Introduktionsprogram är en rättighet för de ungdomar som inte är behöriga till ett nationellt program. (Alternativt kan en ungdom som inte är behörig till gymnasieskolan välja att gå kvar upp till två år i grundskolan.) Utbildningarna har sin grund i en tydlig individualisering, med arbetet flexibelt organiserat utifrån elevens kunskapsutveckling och andra förutsättningar för att elevens mål för utbildningen ska nås. När den enskilde elevens mål är uppnådda ska organisationen vara sådan att eleven, utan onödig väntetid, ska kunna övergå till annan utbildning, t.ex. annat introduktionsprogram eller nationellt program. Inget introduktionsprogram leder till en examen. Tanken är istället att de ska leda vidare till ett nationellt program eller arbete. Efter utbildningen får eleven ett utbildningsbevis. Utbildningen bedrivs på heltid, om inte annat överenskommit med eleven och dennes vårdnadshavare. Elev som påbörjat ett introduktionsprogram har rätt att fullfölja utbildningen utifrån den upprättade individuella studie- och utvecklingsplanen.

Individuell studie- och utvecklingsplan. Varje elev på ett Introduktionsprogram ska ha en individuell studie- och utvecklingsplan som ska vara anpassad efter varje enskild ungdoms behov, önskemål och förutsättningar. Planen ska utgå från ett helhetstänkande för eleven och samverka med andra berörda instanser, exempelvis socialtjänsten, ska eftersträvas vid upprättande av planen. Planen ska upprättas så fort som möjligt vid utbildningens början och

ska innehålla vilka kurser och ämnen, arbetsplatsförlagd utbildning (APL) och praktik, särskilda stödinsatser som ska ingå och beräknad längd på utbildningen, samt när uppföljning och revidering av planen ska ske. Uppföljning och revidering ska göras minst en gång per halvår. Planen ska godkännas av rektor, eleven och dennes vårdnadshavare eller motsvarande. Specialpedagogik ska erbjudas elever med stora inlärningsproblem. Olika former av idrott, via kurser eller samarbete med föreningslivet, ska erbjudas.

Antagning på program sker för det enda introduktionsprogram som är sökbart, Programinriktat individuellt val (IMPRO). Urvalet sker via antagningsenheten och uttagningen görs utifrån betyg. En IMPRO-elev antas i mån av plats och kan inte gå före en behörig elev. För de elever som söker Språkintröduktion för nyanlända till Sverige (IMSPR) görs detta via Centrum för intröduktion i skolan (CIS). CIS gör tester på elevens språknivå och avgör sedan var eleven placeras. För övriga intröduktionsprogram som inte är sökbara – Preparandutbildning (IMPRE), Individuellt alternativ (IMIND), Yrkesintröduktion (IMYRK) – är avlämnande rektor ansvarig för att anmälan till intröduktionsprogram görs och mottagande rektor beslutar om eleven kan tas emot. Avlämnande rektor är också ansvarig för att meddela Uppsala kommuns uppföljningsansvar om elev efter avslutad grundskola väljer att läsa ytterligare ett år på grundskola, eller om elev avstår från att söka till gymnasieskolan. Berörd gymnasierektor på mottagande skola ansvarar för att avgöra om anmäld elev ska tas emot på intröduktionsprogram på skolan. Gymnasieskolans rektor ska också skriftligt meddela ungdomen och dennes vårdnadshavare, liksom avlämnande skolas rektor sitt beslut. Möjlighet finns att i andra hand ta emot sökande ungdomar med annan hemkommun än Uppsala.

3.2 Intröduktionsprogram

Preparandutbildning (IMPRE)

Syftet är att preparandutbildningen ska ge eleven behörighet till nationellt program.

Förutsättningarna är att eleven inte är behörig till yrkes- eller högskoleförberedande nationella program men vill bli behörig till högskoleförberedande program.

Längden på utbildningen får högst vara ett år. Det finns en möjlighet att göra mindre ämneskompletteringar för att bli antagen till ett nationellt program efter kort tid och detta kan även innebära att preparandeleven integreras med elever på nationellt program. Preparandutbildningen kan även bedrivas som sommarkurs.

Huvudsakligt innehåll är grundskoleämnena och gymnasiekurser.

Ämnen/kurser på programmet är de grundskoleämnena eleven behöver för att uppnå önskad behörighet.

Programinriktat individuellt val (IMPRO)

Syftet med programinriktat individuellt val är att eleven ska bli antagen på nationellt program.

Förutsättningarna är att eleven har godkänt i svenska/svenska som andra språk, engelska och matematik samt ytterligare tre eller fyra ämnen. Alternativt kan eleven ha godkänt i svenska/svenska som andra språk, matematik eller engelska och minst fyra ytterligare ämnen.

Längden på utbildningen anpassas efter elevens önskemål, förutsättningar och behov.

Huvudsakligt innehåll är att eleven läser de grundskoleämnena som gör att eleven sedan blir behörig till ett nationellt program. Eleven kan läsa flera kurser på ett nationellt program samtidigt som personen läser de ämnen som saknas för behörighet. När eleven uppnått godkänt i dessa ämnen kan eleven direkt gå över till ett nationellt program.

Ämnen/kurser som ingår är de grundskoleämnena som eleven saknar för att uppnå behörighet samt kurser från det nationella programmet som eleven är inriktad mot. APL kan även ingå.

Yrkesintroduktion (IMYRK)

Syftet med yrkesintroduktionen är att ge eleverna en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram. Denna utbildning är inte avsedd för ungdomar som befinner sig i språkintroduktion.

Förutsättningarna är att utbildningen kan utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Utformad för en grupp elever är utbildningen sökbar. Elever från grundsärskolan kan, om de vill och av rektor bedöms klara utbildningen, gå på yrkesintroduktion.

Längden på utbildningen anpassas efter elevens önskemål, förutsättningar och behov.

Huvudsakligt innehåll i utbildningen beror på den enskilde elevens behov, möjligheter och önskemål. Vid behov görs kombination med stödjande och motiverande insatser. Utbildningens innehåll kan anpassas utifrån det lokala eller regionala arbetslivets behov och efterfrågan.

Ämnen/kurser anpassas utifrån elevens önskemål, förutsättningar och behov. Utbildningen ska främst vara yrkesinriktad. De grundskoleämnena som eleven har underkänt i ska erbjudas, liksom kurser från nationella program, framför allt karaktärsämneskurser och kurser i gymnasiegemensamma ämnen. APL ska erbjudas men alternativt kan praktik erbjudas. Helt skolförlagd utbildning kan även förekomma.

Individuellt alternativ (IMIND)

Syftet med utbildningen är att förbereda eleven för yrkesintroduktion, IMPRO, nationellt program, annan utbildning eller arbetsmarknaden. Utbildningen är inte avsedd för ungdomar i språkintroduktion.

Förutsättningarna är att eleven saknar behörighet till nationellt yrkesprogram. Speciellt är utbildningen inriktad mot dem som har stora kunskapsbrister och svag motivation. Elever från grundsärskolan kan få individuellt alternativ, dock ska detta först godkännas av rektorn.

Längden på utbildningen anpassas utifrån elevens önskemål, förutsättningar och behov.

Huvudsakligt innehåll anpassas utifrån den enskildes behov, möjligheter och önskemål. De grundskoleämnena som eleven saknar godkända betyg i kan erbjudas, liksom kurser från nationella program, företrädesvis karaktärsämneskurser och kurser i gymnasiegemensamma ämnen. APL kan erbjudas. Som alternativ till APL kan praktik erbjudas. Utbildningens innehåll kan anpassas utifrån arbetsmarknadens behov och efterfrågan. Speciella insatser görs för att möta ungdomar med stora kunskapsbrister och svag motivation.

Ämnen/kurser anpassas efter elevens önskemål, förutsättningar och behov. De grundskoleämnena som eleven saknar för att uppnå behörighet kan erbjudas, liksom kurser från nationella program, företrädesvis karaktärsämneskurser. APL eller praktik ska erbjudas.

Språkintröduktion: för nyanlända till Sverige (IMSPR)

Syftet med utbildningen är att ge elever som nyligen anlänt till Sverige en utbildning i svenska, som förutsättning för att gå vidare till andra introduktionsprogram, nationella program inom gymnasieskolan, utbildning inom vuxenutbildning, folkhögskola eller arbetsmarknaden.

Förutsättningar. Med ”nyligen anlänt” avses som huvudregel högst tre år. Rektor beslutar om avvikelse, främst utifrån en bedömning av elevens språkliga nivå.

Längden på utbildningen kan variera. Elever som inte uppnått Sfi B-nivå hänvisas till kommunens mottagningsenhet Centrum för introduktion i skolan (CIS), där de vanligen ska befinna sig mellan sex månader och ett år. Rektor beslutar om avvikelse i tidshänseende. Avvikelse ska huvudsakligen grundas på att eleven inte nått B-nivå i Sfi eller ovanligt snabbt nått denna nivå. Eleverna slussas när de nått B-nivå i Sfi ut till de skolor som erbjuder språkintröduktion på fortsättningsnivå. Placeringen sker av den instans som beslutar om utslussning, med hänsyn tagen till elevens önskemål, förutsättningar och behov och en samlad bedömning från CIS.

Huvudsakligt innehåll i utbildningen är att den ska innehålla undervisning i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk. Kombination får göras med svenskundervisning för invandrare (Sfi). Introduktionsdelen har huvudinriktningen på svenska språket, i första hand att nå B-nivå i Sfi, validering av kunskaper och ekvivalering av grundskolebetyg, hälsokontroll och vid behov undersökningar för att fastställa eventuella diagnoser, information om och vägledning i det svenska samhället och mot fortsatt utbildning och arbetsmarknad. Vägledningen ska innefatta studiebesök i skolor, på arbetsplatser och i förhållanden som är typiskt svenska och lokalt typiska för Uppsala. Ungdomarna ska ges möjlighet att bli aktiva medborgare i samhället. I vägledningen ska ingå allsidig presentation av och besök hos de anordnare som erbjuder fortsatta studier på språkintröduktion, annat introduktionsprogram eller på annat adekvat alternativ som förberedelse för att eleven ska kunna göra välgrundade val av fortsatt utbildning. Praktik kan erbjudas eleverna som ett stöd i språkinläringen. Språkintröduktionen på andra skolor, efter att eleven uppnått B-nivån i Sfi, har samma inriktning som introduktionsdelen, dock att validering, ekvivalering och hälsoarbetet huvudsakligen ska ha slutförts inom introduktionsdelen. Eleven ska, oberoende av utförare, ges likvärdig utbildning till innehåll, kvalitet och tidsmässigt. Möjlighet ska finnas för eleven att, när synnerliga skäl föreligger, byta utförare, om ett sådant byte bättre möter elevens behov. Möjligheter ska finnas att kombinera utbildningen med andra grundskoleämnena och gymnasiekurser som eleven behöver för sin fortsatta utbildning. Speciella insatser sätts in utifrån de enskilda ungdomarnas situation i fråga om kunskaper, motivation, sociala situation och tidigare upplevelser. I kontakten med elev och vårdnadshavare ska tolk eller annan tvåspråkig personal, t.ex. modersmåls lärare, medverka när det behövs för att undvika missförstånd. Den enskilde eleven ska få ämnesundervisning och/eller studiehandledning på modersmålet utifrån sitt behov. Språkutvecklande arbetssätt ska användas och relevanta forsknings- och utvecklingsresultat användas som vägledning i arbetet. Elev som har behov av simundervisning ska erbjudas detta. Lovverksamhet ska erbjudas eleverna.

Ämnen/Kurser Grundskoleämnet svenska eller svenska som andraspråk ska alltid erbjudas deltagarna. SFI får erbjudas, liksom de grundskoleämnena och gymnasiekurser som leder mot den enskilde elevens mål med utbildningen efter avslutad språkintröduktion.²

4. Kartläggning av intröduktionsprogram

4.1 Genömförande av kartläggning

Kartläggningen har genömförts i form av formulär som skickats till rektor för gymnasieskola med intröduktionsprogram. Rektor har fått ett formulär för varje intröduktionsprogram som skolan har. Formuläret har innehållit 21 frågor utifrån kategorierna ”Syfte”, ”Praktik, tid & ämnen”, ”IndividueU studie-och utvecklingsplan”, ”Antagning” och ”Resultat/Avklarad utbildning”. Frågorna har bland annat innefattat hur skolan anser att det går att följa nämndens plan, hur studierna är upplagda för varje individ, upprättandet av individuell studie- och utvecklingsplan och hur stor andel av eleverna som klarar uppsatta mål.

Svarsfrekvens

15 gymnasieskolor deltog i kartläggningen, vilket är alla de skolor som har intröduktionsprogram i Uppsala kommun. Sju av dessa skolor är kommunala och åtta skolor fristående. Samtliga skolor svarade med ett formulär för varje intröduktionsprogram som de vid tillfället hade på skolan. Följande skolor deltog: Bolandgymnasiet, Celsiusgymnasiet, Centrum för intröduktion i skolan, Ekebygymnasiet, Jällagymnasiet, Lundellska skolan, Rosendalsgymnasiet, Cultus gymnasieskola, IT-gymnasiet, Internationella gymnasiet, John Bauergymnasiet, Praktiska gymnasiet, Realgymnasiet, Uvengymnasiet, Hagströmska Gymnasiet (före detta YA frigymnasium) och Yrkesplugget.

4.3 Redovisning av resultat

Språkintröduktion (IMSPR)

Sex gymnasieskolor erbjuder intröduktionsprogrammet IMSPR, samtliga är kommunala. Den skola som har flest elevplatser är Celsiusskolan med 95 platser, övriga skolor har mellan 40–60 platser. Ingen av skolorna uppger att de har elever som avbrutit utbildning eller antagits av

² UAN, Diarienummer UAN-2011-0093.22

synnerliga skäl under föregående läsår. Majoriteten av skolorna uppger att 100 % av eleverna läser på heltid. Bolandsgymnasiet uppger att 80 % läser heltid och Lundellska skolan tycker det är svårt att svara på vad som menas med heltid för programmet IMSPR (Se bilaga ”Sammanställning av IMSPR”, för skolans svar).

Två av skolorna upplever att nämndens plan för Introduktionsprogrammen varit svår att följa och en skola har gjort ändringar i nämndens plan. Lundellska skolan uppger att planen varit svår att följa och uppger att det är en svår uppgift att få elever med annat modersmål genom grundskolan på två år och ger förslag på förändringar i planen. (Se bilaga för skolans svar). Uvengymnasiet har gjort ändringar i nämndens plan angående idrottsundervisning, då de uppger att de har för dåligt underlag för att genomföra den.

Ingen av skolorna erbjuder eleverna APL, men två skolor erbjuder praktik. Praktiken genomförs utifall elev, eller eventuellt föräldrar, efterfrågar det och den planeras tillsammans med eleven.

Två skolor har termin/läsårsbaserat upplägg för elevens studier och resterande tre skolor uppger att upplägget är individanpassat. Skolorna har olika metoder för att erbjuda elever särskilt stöd. Flera av skolorna har särskilt stöd i form av special-och stödlärare och en del av skolorna har extra stödundervisning och läxhjälp. Lundellska skolan ger en mer utförlig redovisning av särskilt stöd som bygger på en studieplan över alla år och hur skolan gör för att nå eleverna med svårigheter att uppnå målen. För mer information se bilaga.

Den individuella studie- och utvecklingsplanen upprättas när eleven börjar på skolan. En skola uppger att ”IMSPR-skolorna i Uppsala kommun har en gemensam IUP-mall som följer eleven hela vägen”. Denna mall refererar även övriga skolor till. Planen upprättas i dialog med elever och i vissa fall även tillsammans med vårdnadshavare. Några skolor uppger att även mentor, studie-och yrkesvägledare samt rektor är delaktiga. Det är olika hur ofta skolorna följer upp planen. Flera skolor uppger att den följs upp kontinuerligt eller efter behov. En skola uppger att den följs upp så pass ofta som varannan vecka.

Programriktat individuellt val (IMPRO)

Sju gymnasieskolor har introduktionsprogrammet IMPRO, av dessa är fyra fristående skolor och tre kommunala. De flesta skolorna kan inte uppge exakt hur många platser de har utan

menar att det beror på övriga program och att IMPRO-elever tas in i mån av plats. Två skolor har runt 20–30 elever på programmet, höstterminen 2012, och resterande skolor har runt 5–10 elever inskrivna på programmet. Ingen skola har elever som antagits eller avbrutit studier på grund av synnerliga skäl. Samtliga elever på programmet läser heltid.

Ingen av skolorna upplever att nämndens plan varit svår att följa och har heller inte gjort några ändringar i den. Fyra av skolorna har speciell inriktning på programmet. Flera skolor uppger att inriktningen följer de nationella programmen vilka bland annat är Restaurang- och livsmedelsprogrammet och Hotell- och turismprogrammet.

Två skolor erbjuder eleverna praktik. En skola uppger att praktiken följer det nationella programmet. Resterande skolor erbjuder eleverna APL, som på de flesta skolorna följer det nationella programmet.

Majoriteten av skolorna har ett individuellt upplägg av elevens studier. Någon av skolorna uppger att de både har termins- och läsårsbaserat upplägg, då studierna i största mån följer ett nationellt program. Flera skolor erbjuder eleverna särskilt stöd i mindre grupper och tillgång till speciallärare och specialpedagogiska hjälpmedel. En skola uppger att de har en särskild åtgärdsplan och en annan skola uppger att ett elevhälsoteam följer upp eleverna.

Den individuella studie- och utvecklingsplanen upprättas direkt när eleven börjar på programmet. På de flesta skolor upprättas den tillsammans med elev, vårdnadshavare och mentor eller studie- och yrkesvägledare. På några skolor förekommer det att rektor och speciallärare är med vid upprättandet. Vanligast är att skolan följer upp planen 1–2 gånger per termin och oftare vid behov. En skola uppger att de oftast följer upp planen en gång i veckan.

Individuellt alternativ (IMIND)

Fyra gymnasieskolor har introduktionsprogrammet IMIND, av dessa är tre kommunala och en fristående. Hur många elevplatser de har varierar mellan skolorna. En skola uppger att det varierar beroende på antal sökande och en skola räknar både IMIND och IMYRK tillsammans. Uvengymnasiet är den skola som har flest elever inskrivna höstterminen 2012, 42 elever på programmet. Majoriteten av skolorna har samtliga elever studerande på 100 %. Bolandgymnasiet uppger att de har ca 80 % av eleverna på heltid, men att det varierar hela

tiden. Bolandgymnasiet och Lundellska skolan har särskilda inriktningar på programmet. Bolandgymnasiet har yrkesinriktning samt pedagogisk inriktning mot f.d. särskoleelever och elever med autism. Lundellska skolan har inriktning mot elever med asperger och autism. En skola uppger att de har en elev som antagits av synnerliga skäl och 1 skola uppger att de har en elev som avbrutit med hänvisning till synnerliga skäl.

Två skolor uppger att nämndens plan har varit svår att följa. Dessa skolor har även gjort ändringar i nämndens plan. Ändringarna rör bland annat idrottsundervisning och rutiner för ansökan. För att se skolornas ändringar i planen på den egna skolan samt förslag på ändringar till hela nämndens plan se bilaga ”Sammanställning av IMIND”.

Tre skolor erbjuder eleverna praktik. Skolorna har olika varianter på praktiken, men gemensamt är att praktiken anpassas utifrån elevens önskemål och behov. Lundellska skolan, som främst riktar programmet mot elever med autism, har ibland praktik mot daglig verksamhet. Ingen skola erbjuder eleverna APL men Bolandgymnasiet uppger att de har ambitionen att kunna erbjuda sina elever det inom kort.

Majoriteten av skolorna har individuellt upplägg på studierna. En skola uppger att de har såväl termins- som läsårsbaserat och individuellt upplägg och en skola uppger att de enbart har termins-/läsårsbaserat upplägg. De som har termins-/läsårsbaserat upplägg uppger dock att de försöker anpassa utbildningen individuellt för eleven även om eleven får en grupp-tillhörighet kopplad till terminen. Särskilt stöd erbjuds i skolorna i form av extra stödtimmar och undervisning i mindre grupp eller enskilt. Bolandgymnasiet och Lundellska skolan beskriver ett utökat stödprogram pga. elever med autism och asperger. De har bland annat elevhälsoteam med specialpedagog och tillgång till psykologer samt ett aktiv mentorskapsprogram och elevstödjare.

Den individuella studie- och utvecklingsplanen upprättas på samtliga skolor, så fort eleven börjat där, tillsammans med elev och vårdnadshavare. Bolandgymnasiet ser gärna att eleven intervjuas innan skolstart, tillsammans med representant från tidigare skola och vårdnadshavare. Elevens behov och önskemål blir sedan underlag som specialpedagog sammanställer till en plan. Majoriteten av skolorna uppger att de följer upp planen kontinuerligt minst en gång per termin. En skola uppger att uppföljning sker efter önskemål från elev eller vårdnadshavare.

Yrkesintroduktion (IMYRK)

Sju gymnasieskolor har programmet IMYRK. Av dessa är tre skolor fristående och fyra skolor kommunala. Majoriteten av skolorna uppger att antalet platser beror på antal sökande. Under höstterminen läste i genomsnitt mellan 5–15 elever på varje skola. Flest elever läser på Jällagymnasiet, som har 52 elever inskrivna på programmet. På alla skolor utom Bolandgymnasiet läser samtliga elever på heltid. Bolandgymnasiet uppger att de har cirka 80 % av eleverna på heltid. Två skolor har elever som antagits eller avbrutit studier på grund av synnerliga skäl.

Enbart en skola upplever att nämndens plan varit svår att följa. Samma skola har även gjort ändring i planen rörande idrottsundervisning, vilket de inte erbjuder på grund av för dåligt underlag. Flera av skolorna har förslag på förändringar i planen, vilket bland annat gäller elever från särskola samt huruvida elever ska läsa tillsammans med nationella program (Se bilaga ”Sammanställning av IMYRK” för vidare information).

Flera av skolorna har en speciell inriktning på programmet, vilket i de flesta fall är kopplat till de nationella programmen på skolan.

Fem skolor erbjuder eleverna praktik som en del i studierna, En skola uppger att praktik kan ingå. Det varierar mellan skolorna hur praktiken är utformad. Jällagymnasiet har två veckor där alla elever är ute på praktik medan Uvengymnasiet och Lundellska skolan har praktik två dagar per vecka. Praktiska gymnasiet uppger att praktiken följer det nationella programmet.

Fyra skolor erbjuder eleverna APL, vilket på en del av skolorna följer det nationella programmet, där APL ingår. Några av skolorna erbjuder APL på skolan, exempelvis Jällagymnasiet, där det alltid är möjligt för eleverna att göra en del av kurserna på skolans gård.

Majoriteten av skolorna har individuellt upplägg på studierna. En skola uppger att de har både termins- och läsårsbaserat och individuellt upplägg och en skola uppger att de enbart har termins-/läsårsbaserat upplägg. De som har termins-/läsårsbaserat upplägg uppger dock att även de försöker anpassa utbildningen individuellt för eleven även om eleven får en grupptillhörighet kopplad till terminen. Särskilt stöd erbjuds i skolorna i form av extra

stödtimmar och undervisning i mindre grupp eller enskilt. En del av skolorna har även ett mer utökat stödprogram med åtgärdsplaner och elevhälsoteam som kontinuerligt följer upp.

Den individuella studie- och utvecklingsplanen upprättas på samtliga skolor, så fort eleven börjat där tillsammans med elev och vårdnadshavare. Bolandgymnasiet ser gärna att eleven intervjuas innan skolstart, tillsammans med representant för tidigare skola och vårdnadshavare. Elevens behov och önskemål blir sedan underlag som specialpedagog sammanställer till en plan. Majoriteten av skolorna uppger att de följer upp planen kontinuerligt, minst en gång per termin. På vissa skolor sker uppföljningen tillsammans med speciallärare och vårdnadshavare. En skola uppger att uppföljning sker efter önskemål från elev eller vårdnadshavare. Några av skolorna uppger att de har planen uppdelad i studieplan och utvecklingsplan.

Preparandutbildning (IMPRE)

Åtta gymnasieskolor har introduktionsprogrammet IMPRE – fyra skolor är fristående och fyra är kommunala. Samtliga skolor uppger att antalet elevplatser varierar beroende på hur många behöriga som söker samt hur många platser som finns på övriga program. Samtliga elever inom programmet läser på heltid. Under höstterminen fanns mellan en till tre elever på varje skola. Två skolor har elever som antagits av synnerliga skäl, sammanlagt rör det sig om fem elever. En skola har en elev som avbrutit sina studier på grund av synnerliga skäl.

Ingen skola upplever att nämndens plan varit svår att följa, men en skola uppger att de har gjort ändringar i planen angående idrottsundervisningen. Detta på grund av för dåligt underlag för att bedriva undervisning i idrott.

En skola erbjuder eleverna praktik efter elevens önskemål, och två skolor erbjuder APL. Båda skolorna har sammanlagt 15 veckors APL och samma upplägg som finns på det program eleven valt att läsa mot gäller. Vad som gäller för den skola som har praktik framgår inte i skolans kartläggning.

Fyra skolor uppger att de har termins-/läsårsbaserat upplägg på studierna, tre skolor har individuellt upplägg och en skola har inte uppgett hur studierna för eleven är upplagda. Flera skolor uppger att eleverna följer det nationella programmet och i möjligaste mån läser i samma klass. Skolorna har olika metoder för att erbjuda elever särskilt stöd. Flera av skolorna har särskilt stöd i form av special- och stödlärare och en del av skolorna har extra

stödtimmar och individuell hjälp under lektionstid. Några skolor uppger att stödundervisning sker i mindre grupper. Lundellska skolan ger en mer utförlig redovisning av särskilt stöd, som bygger på en studieplan över alla år som visar hur skolan gör för att nå eleverna med svårigheter och får dem att uppnå målen. För mer information, se bilaga ”Sammanställning av IMPRE”.

Majoriteten av skolorna upprättar den individuella studie- och utvecklingsplanen när eleven börjar på skolan. IT-gymnasiet uppger att de gärna träffar eleven innan skolstart för att diskutera förutsättningarna för att utforma en bra utbildning. Detta ligger sedan till grund för planen. Majoriteten av skolorna upprättar planen tillsammans med elev, vårdnadshavare, mentor och eventuellt rektor, i samband med skolstart. Två skolor nämner digitala program som används vid upprättandet av planen och som fylls i av skoladministratör i kontakt med studie- och yrkesvägledare. Skolorna följer upp planen kontinuerligt genom mentorssamtal eller utvecklingssamtal. Några skolor följer upp planen varannan vecka och en del skolor följer endast upp planen efter behov eller när detta efterfrågas av eleven.

4.4 Särskilda iakttagelser från kartläggningarna

- *Flera skolor vill samköra IMYRK och IMIND.*

På både Jällagymnasiet och Bolandgymnasiet läser eleverna vid IMYRK och IMIND som ett program med vissa uppdelningar. Bolandgymnasiet har arbetat så sedan de nya introduktionsprogrammen kom och Jällagymnasiet har precis börjat.

- *Flera elever på introduktionsprogram läser tillsammans med det nationella programmet.*

Inom flera av introduktionsprogrammen uppger skolorna att eleverna läser tillsammans med eleverna på nationella program och följer deras utbildning till allra största del. Anmärkningsvärt är dock att Bolandgymnasiet efterfrågar en skrivning i nämndens plan att IMYRK och IMIND inte ska kunna integreras med nationella program, då de anser att syftet med att ha en preparandutbildning då helt försvinner.

- *Det varierar mycket mellan skolorna vilken kontroll de har på vart eleverna tar vägen efter programmet.*

En del av skolorna har bra kontroll på vart eleverna tar vägen efter att de avslutat programmen. Flera skolor kan uppge var eleverna är idag och i vissa fall vad orsakerna är. Andra

skolor däremot har inte svarat på frågan i kartläggningen eller uppgett att det inte vet var eleverna befinner sig idag.

- *En del skolor har svårt att svara på hur många elever som uppnådde målen i den individuella studie-och utvecklingsplanen.*

En del skolor menar att eftersom målen kontinuerligt följs upp och revideras är det svårt att svara på hur stor andel som klarade målen. En skola menar att alla elever som inte avbröt studierna uppnådde målen eftersom de ständigt anpassas till elevens förutsättningar.

- *Det varierar mellan skolorna hur de arbetar med den Individuella studie- och utvecklingsplanen och hur ofta den följs upp.*

En del skolor påpekar i kartläggningen att de har två planer, en studieplan och en utvecklingsplan. De flesta skolorna uppger tydliga rutiner för hur planen följs upp och följer upp planen ofta, medan andra skolor enbart följer upp planen om eleven så önskar och har behov av en uppföljning.

Bilagor

Som bilaga till kartläggningen finns en sammanställning för varje program med skolornas originalsvar. Där går det att läsa mer om vad skolorna har för förslag på förändringar och särskilda lösningar på särskilt stöd. Där finns även information om vilka ämnen skolan erbjuder, vad eleverna som inte är kvar på programmet gör idag m.m. I sammanställningarna går det att även att se frågorna som ställdes till skolorna.

5. Kartläggning av fasta verksamheter och projekt

I detta avsnitt återfinns en indelning mellan pågående/avslutade projekt, fast verksamhet och övrigt.

5.1 Pågående projekt

Hikikomori

Diana Gustafsson, projektledare och handledare

diana.gustafsson@uppsala.se

Målgrupp

Målgruppen är personer mellan 18 och 30 år som har psykiatriska problem. Målgruppen har en svår och komplex situation. Den är bland annat svår att nå och har svårt att upprätthålla kontakter. Projektet skulle avslutas i april 2012 men förlängdes till mars 2014. Anledningen var bland annat att erfarenheterna med nuvarande samverkansprojekt visade att det tar lång tid att arbeta med denna målgrupp.³

Syfte

Uppsala kommun har tillsammans med psykiatrin inom Landstinget sett ett behov av att på ett mer aktivt sätt söka upp och arbeta med personer med svår psykiatrisk problematik som av rädsla isolerat sig i hemmet. En individuell planering görs för varje deltagare, genom bland annat hembesök, individuella träffar, gruppträffar och studiebesök. Projektet syftar till att hjälpa personerna att bryta isoleringen och känna sig mer delaktiga i samhället. Syftet är framförallt att nå fram till dem som har ett undvikande/passiviserat beteende gentemot myndigheter.⁴

Antal deltagare

Projektet omfattar 24 platser.

Tidsåtgång

Projektperiod: april 2010–mars 2012. Projektet blev förlängt till mars 2014.

Resultat

Det finns 24 platser och hittills har 24 personer deltagit. Åtta personer har påbörjat planering för arbete/studier, två studerar på deltid, tre arbetstränar och två arbetar deltid.⁵

Övrigt

www.finsam uppsala.se

³ Samordningsförbundet, Uppsala län

⁴ Samordningsförbundet, Uppsala län

⁵ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 115

Romané bučá

Caroline Mahdavi, Projektledare

caroline.mahdavi@uppsala.se

Romané bučá är ett ESF-projekt med studieförbundet Sensus som projekthandläggare och är en fortsättning på Romano Zor!. Samordningsförbundet Uppsala län samverkar med Uppsala kommun, som är delprojektägare tillsammans med Eskilstuna, Västerås och Stockholm. Gemensamt för projektet är ”arbetslinjen”.⁶

Målgrupp

Målgruppen i projektet är arbetsföra individer med romskt ursprung som inte befinner sig i sysselsättning. Gemensamt för projektets målgrupp är en hög grad av marginalisering och utanförskap. Ingen har tidigare arbetslivserfarenhet eller förankring på arbetsmarknaden och de flesta har långvarigt socialbidragsberoende i flera generationer och dålig förankring i samhället för övrigt. I några få fall finns påbörjade men oftast oavslutade vuxenstudier och många har ohälsa.⁷

Syfte

Syften med projektet är

- att stärka arbetsföra romers möjlighet att komma ut på och bli integrerade på den svenska arbetsmarknaden,
- att tillgodose romska arbetssökandes humankapital och på så sätt förbättra deras förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden. Detta sker exempelvis genom att ge arbetslivserfarenhet via olika praktikplatser, utifrån individens intresse,
- att utveckla romska arbetssökandes personliga nätverk,
- att skapa och utveckla strategier för att bryta romers utanförskap så att de integreras på arbetsmarknaden,

⁶ Samordningsförbundet, Romané bučá

⁷ Samordningsförbundet, Romané bučá

- att etablera samverkan mellan olika aktörer i olika delar av landet för att förbättra förutsättningarna för romska arbetssökande att komma in på arbetsmarknaden och
- att skapa ett erfarenhetsutbyte mellan EU-länder för att utveckla metoder och ta till sig metoder som är användbara i Sverige.⁸

Antal deltagare

23 inskrivna i projektet.

Tidsåtgång

2011-11-01–2014-06-03

Resultat

Några resultat har ännu inte redovisats, då projektet startade formellt den 1 juni 2012.

Nuevo K2

Hero Ramazanali

Hero.ramazanali@uppsala.se

Målgrupp

NUEVO K2 kommer att vända sig till arbetslösa personer i åldern 18–29 år, med risk för långvarigt bidragsberoende. Projektet har inte riktat in sig specifikt på de ungdomar, 18–20 år, som inte avslutat gymnasiet, men det finns planer på en halvtidstjänst för detta ändamål.⁹

Syfte

Nuevo K2 är en fortsättning på det föregående projektet Nuevo, som avslutades i oktober 2011. (Se Nuevo sid. 31) Projektet syftar till att deltagarna ska nå egen försörjning eller öka chanserna till etablering på arbetsmarknaden. Dessutom ska projektets aktörer få möjlighet att tillsammans utveckla och vidareutveckla bestående metoder som är verksamma för projektets målgrupp, även efter projektets avslut. När de skrivs in går de på försörjningsstöd och söker

⁸ ESF-ansökan, Romané Bučá, 2011, s. 2

⁹ Intervju, Hero Ramazanali, 17 december, Uppsala

arbete via arbetsförmedlingen. När de anländer görs en kartläggning av vad de vill göra och eventuellt arbeta med. De får sedan gå på föreläsningar och delta i gruppverksamhet. Därefter börjar de, bland annat, på praktik via Navet.

Antal deltagare

Individuella ledtider och intag som varierar från en månad till två år. 30–35 platser/kommun och år, totalt 600 platser på två år.

Tidsåtgång

2012-01-16–2014-06-30

Resultat

I dagsläget är 51 personer inskrivna i projektet. Av dessa är det fem som är ute i praktik, 11 personer är ute i subventionerad anställning, bland annat inom kost och restaurang, förskola och daglig verksamhet. Fyra personer har avslutat projektet, då de påbörjat studier inom VVS, barnskötarutbildning samt kurser på gymnasienivå. En person har avslutat, som fått arbete på den öppna arbetsmarknaden. Tre personer har flyttat från kommunen. Projektet har inte gjort någon uppföljning ännu men de har börjat uppmärksamma tendenser och lärdomar.

Vad som upplevs verkningsfullt i projektet hittills:

- *Den uppsökande verksamheten* – man söker upp deltagarna när de inte dyker upp.
- *Tid för varje deltagare* – möjlighet att bygga en relation till deltagarna och därmed skapa en grund för samverkan mot gemensamma mål.
- *Att ha arbetsförmedlare i projektet* – kort väg mellan planering, insats och beslut när arbetsförmedlare finns på plats.
- *Socialtjänsten i projektet* – positivt med socialsekreterare i projektet. Däremot kanske socialsekreterare bör ha mer av en samordnande roll, vara en ”social expert”, än att snarare vara socialsekreterare åt varje deltagare. Vi skulle dock se fördelar med samma socialbidragshandläggare för samtliga deltagare. Det skulle

underlätta ansökningsförfarandet för deltagaren samt minska mängden administrativt arbete och dubbelarbete för projektmedarbetare.

- *Deltagarna avslutas inte på NUEVO K2*, såvida det inte finns giltiga skäl, utan deltagarna får stöd till att de kommer vidare.
- *Helhetsperspektivet* – friskvård för deltagare har upplevts positivt
- *Fånga in deltagarna tidigt* för att ge tidigare insatser. Många av dem man möter har haft socialbidrag länge och varit passiva under längre tid. De är svåra att följa upp och de har hög frånvaro, bland annat från gruppverksamheterna. Steget till arbetsmarknad har därmed ökat. Det är bättre att komma i kontakt med personerna direkt när de ansöker om socialbidrag och således få dem att aktiveras på en gång. Förslaget, som även tidigare lyfts, är att deltagarna kommer direkt från mottagningen till NUEVO K2. Alla unga vuxna som söker försörjningsstöd skulle komma till K2 (förutom dem som kanske ska till exp 4 och där det finns ett tydligt rehabiliteringsbehov och personerna går direkt till Unga Vuxna).

Eksätra

Uppdragsgivaren Vård & bildning gav Eksätra HVB i uppdrag att driva HVB med resursskola. Resursskolan ska aktivt arbeta med elevens hemskola för att möjliggöra en smidig övergång i samband med inslussning och utslussning. HVB-hemmet ska även kunna erbjuda stödinsatser i form av familjearbete i deltagarnas hemmiljö. Under stödinsatsen ska barnet/ungdomen även kunna ha sin skolgång på Eksättras resursskola. Insatserna är ett komplement till att inte skrivas in på HVB-hemmet – arbetet ska kunna utföras i hemmiljön. Insatsen kan ges i sex månader.

Målgrupp

Barn och ungdomar i åldern 7–16 år med svår beteendeproblematik, i sådan omfattning att de inte fungerar i skol- och/eller hemmiljön.

Syfte

Stödet syftar till att utveckla strategier för bemötande och förhållningssätt, för att den enskilde och dennes familj ska klara sin dagliga livssituation.

Antal deltagare

Resursskolan har sju platser.

Tidsåtgång

Behandlingstiden för Eksätra HVB beräknas till cirka ett år, fördelat på sex månader boende på HVB-hemmet och sex månader i form av utslussning vid utskrivning. Avtalet gäller från 2012-01-01 till och med 2013-12-31.

Resultat

År 2009 gjordes en rapport och uppföljning av Eksätra, efter de tre första åren. Resultatet visade att närvaron varit hög för alla barn som gick i Eksättras skola. Vid hemflytt sjönk dock närvaron något, enligt de skolrapporter som inhämtades från hemskolorna. Under inskrivning på Eksätra arbetade barnen mer koncentrerat och presterade efterhand bättre skolresultat. Det påpekades att byte av skola kan påverka både barnens beteende och prestationer i skolan, negativt. Resultatet i rapporten visade även att barnens symtombild hade förändrats positivt under tiden på Eksätra, vilket tydligast kunde avläsas i utvecklingen från inskrivning till hemflytt. Att barnens problem är minst just vid hemflytten stärker vikten av ett intensivt arbete i uppföljningsfasen.¹⁰

Linnégymnasiet/ Vårterminantagning

Målgrupp

Målgruppen är de elever som har en bra läsförmåga och är aktiva och exempelvis gått på UVEN eller bott på HVB-hem.

¹⁰ Piuva, 2009, s. 34

Syfte

Syftet är att eleverna ska få börja skolan ett halvår innan intagningen på höstterminen sätter igång. De slipper vänta och därmed hinner de inte ”hitta på dumheter såsom att börja med droger eller något annat kriminellt”.¹¹

Antal deltagare

Tio elever, som antogs på vårterminen 2011.

Tidsåtgång

Eleven sparar en termin.

Resultat

Ingen bra ekonomi för skolan, men säkerligen för samhället. Blir verksamheten etablerad så kan nog deltagarantalet öka något till kommande år.

Tanken från början med vårterminsintag var att nyanlända invandrare inte ska behöva invänta höstterminsintaget och därmed snabbare komma in på vidareutbildning. Dock tillhörde inte de sökande denna grupp. De sökande var 18–19-åringar som har diagnosen ADHD. Extra resurser och lärare sattes in, vilket blev dyrt för skolan. Under vårterminen klarade alla elever av skolarbetet. Detta tack vare att många lärare var delaktiga, då vissa elever inte kunde hålla koncentrationen i mer än tio minuter. Dock hade inte skolan råd att avsätta lika mycket resurser under höstterminen 2012 och flera elever fick då svårt att klara av studierna. Det är problematiskt att många elever med ADHD inte får möjlighet att prestera på grund av sitt handikapp. Linnégymnasiet fick mycket erfarenhet under den första terminen och anser att de har idéer om hur arbetet kan läggas upp och struktureras i framtiden. Exempelvis behövs det ADHD-arbetsgrupper på skolan, som kan fokusera på enbart detta. Skoldagen ska vara mellan klockan 09.00 och 15.00 och genomgångarna får vara max tio minuter långa, innan eleverna får arbeta. Detta kräver fler lärare, uppskattningsvis cirka tre gånger fler lärare än vanligt. Det krävs att erfarna speciallärare/pedagoger är delaktiga och leder arbetet. Dessa ska fungera som

¹¹ Intervju, Torbjörn Kättström, 24 oktober, Uppsala

kunskapsöverförare till andra lärare som inte har samma erfarenhet. Man påpekade att det dessutom behöver inrättas en organisation som kan ta vara på specialpedagogernas kunskap och arbete. Dock anses detta inte genomförbart, på grund av för begränsade ekonomiska resurser, vilket upplevs som frustrerande.¹²

Projekt 19

Målgrupp

Projekt 19 är för de elever som är under 19 år, och därmed inte kommer in på Komvux, och som hoppat av gymnasiet.

Syfte

Syftet med projektet är att förbereda de elever som inte gått ut gymnasiet, och som är under 19 år och därmed inte kommer in på Komvux, att få behörighet till högskolestudier.

Antal deltagare

Projekt 19 består i dagsläget av 12 ungdomar från vårterminsintaget 2012.

Tidsåtgång

1-2 terminer. Projektet startade i januari 2012 och pågår till december 2013.

Resultat

Det har uppmärksammats att dessa elever inte klarar av så mycket som skolledningen trodde. Det handlar ofta om ångesttyngda elever som på grund av detta hoppat av skolan. En brist i arbetet är svårigheterna att få bukt med grundproblemet, som ofta inte handlar om skolan i sig. Det finns ett stort behov av att få tillgång till någon som kan göra en bedömning om eleven är psykiskt sjuk. Det har även uppmärksammats att det finns behov av att någon person, som inte tillhör skolledningen, finns tillgänglig, som elever kan vända sig till och som arbetar under sekretess, då många elever behöver prata. Därmed behövs det en central mottag-

¹² Intervju, Torbjörn Kättström, 24 oktober, Uppsala

ningsenhet med personal som har erfarenhet från öppenvård, t.ex. sjuksköterska och specialpedagog.¹³

ELIS: Elevers Lärande i Skolan

Projekt som bedrivs inom BUN/SBN

Målgrupp

Elever i årskurs 1–9.

Syfte

Detta är en modell som tagits från Enköpings kommun. Modellen går ut på att rektor rapporterar elever med hög frånvaro till ELIS-teamet, som består av en kurator, speciallärare och familjehandledare från råd och stöd. Innan arbetet kan sätta igång kontaktas föräldrarna som måste fylla i en samtyckesblankett. Sedan sker en utredning av eleven, som involverar både skola och socialkontor. Målet är att få tillbaka eleven till skolan.

Antal deltagare

Tre skolor i Uppsala arbetar enligt modellen och i dagsläget pågår cirka fyra till fem utredningar. (19 oktober)

Tidsåtgång

Vårterminen 2012–

Resultat

Det finns ingen verksamhetsrapport, eftersom det är ett nystartat projekt. Intresset för att arbeta med denna modell har kommit från ett flertal specialpedagoger i Uppsala och behovet och efterfrågan verkar hög bland skolorna i Uppsala. Orsaken till att efterfrågan ökat bland skolorna kan vara att skolorna föredrar att samarbeta med råd och stöd och få ta del av utred-

¹³ Intervju, Torbjörn Kättström, 24 oktober, Uppsala

ningen, något som skolan vanligtvis inte får ta del av på grund av sekretess. För att få arbeta med denna modell krävs det att skolan har en kurator. En del skolor som inte haft en kurator har nu anställt en sådan, på grund av att de vill delta i projektet.¹⁴

5.2 Avslutade projekt

Nedan presenteras avslutade projekt från de senaste två åren, som arbetat med målgruppen. Avslutade projekt är viktiga att redovisa då resultat och framgångsfaktorer kan tas i beaktande. Metoder och tillvägagångssätt kan därmed användas i pågående eller framtida verksamheter.

Andra chansen (ESF)

Projektledare: Johan Furenborn

E-post: johan.furenborn@uppsala.se

Projektet drevs i regi av Uppsala kommun och delfinansierades med medel från Europeiska socialfonden. Uvengymnasiet var projektägare, men även Linnégymnasiet, som har teoretiska gymnasieutbildningar, deltog i projektet. Medaktörer var också kommunens informations- och uppföljningsansvar för ungdomar 16–20 år och SVB/Jobbcenter. Projektet handlade om att ge stöd utifrån ungdomars individuella behov. Eleven tilläts studera grundskoleämnen och gymnasiekurser i sin egen takt, och även förbereda sig för arbetslivet genom självstärkande aktiviteter och arbetspraktik på olika arbetsplatser. Projektet avslutades 2012- 12- 31.¹⁵

Målgruppen

Målgruppen var gymnasieelever som befann sig utanför skolsystemet eller riskerade att avbryta gymnasiestudier eller arbete, och som därmed riskerade att hamna i utanförskap.¹⁶

¹⁴ Intervju, Eva Köpman, 19 oktober 2012

¹⁵ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 114

¹⁶ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 114

Syftet

Syftet med projektet var att utveckla metoder för samverkan för att bättre nå målgruppen unga och för att dessa ungdomar skulle få en chans att bli delaktiga i samhället. Ungdomarna skulle få en möjlighet att utvecklas, tro på sig själva, må bra och hitta sin egen väg ut i livet. Ungdomarna fick möjligheterna att läsa kärnämnen och göra praktik som var anpassad efter deras individuella behov.¹⁷ Föräldrarna hade även en medverkan i projektet, då de har en viktig roll för ungdomar mellan 16–20 år, när det gäller förståelse för och integration i det nya samhället.¹⁸ Genom att ge möjlighet till studier och praktik hoppades projektet kunna ge ungdomarna värden, erfarenheter och kunskaper som bryter utanförskap och underlättar framtida etablering på arbetsmarknaden.¹⁹

Antal deltagare

Under år 2011 var 140 ungdomar, varav 90 var kvinnor och 50 män, delaktiga. Under året tillkom 64 deltagare och 65 avslutade. Vid årsskiftet fanns 75 studenter kvar i projektet.²⁰

Tidsåtgång

November 2009–31 December 2012

Resultat

Under 2011 slutade 64 elever. 36 av dessa fortsatte med studier, 14 började arbeta och 15 slutade av andra orsaker.²¹

Övrigt

Information och slutrapport kan hämtas på www.andrachansen.info

<http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2012/05/20/chans-nystart>

¹⁷ Andra chansen, projektet

¹⁸ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 114

¹⁹ Andra chansen, projektet

²⁰ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 114

²¹ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 114

MOA

MOA (Mod, Ork och Arbete) i Uppsala var ett tvåårigt projekt som startade september 2009 och avslutades augusti 2011. MOA drevs av Uppsala kommun, Arbetsförmedlingen och Kriminalvården. MOA finansierades av Samordningsförbundet i Uppsala. Projektet hade grupp-intag två gånger per termin. Vägledningskurs pågick sedan i fyra veckor, ca 2–3 veckors praktikförberedelser/ordna med praktikplats och upprättande av individuell planering. Därefter praktik i ca 3–6 månader, med möjlighet till anställning eller att börja studera.²²

Målgrupp

Målgruppen för projektet var unga kvinnor mellan 18–35 år med egen kriminalitet eller livsföring i kriminella miljöer. Kvinnorna var bosatta i Uppsala kommun och hade oftast även annan problematik såsom arbetslöshet, aktualitet inom socialtjänst eller försäkringskassa, ohälsa, funktionsnedsättning eller drogproblematik.

Syfte

Grunduppdraget var att få deltagarna att finna, få och behålla ett arbete eller gå vidare i studier för att uppnå det. Syftet var att arbeta utifrån kvinnornas hela livssituation – det vill säga skapa möjligheter till god hälsa, en bra fritid och goda nätverk – och att arbeta för att kvinnorna skulle bryta med kriminalitet, kriminella nätverk och droger. Dessutom var syftet att arbeta för att deltagarna skulle bli självförsörjande och vilja välja sitt liv.

Antal deltagare

Under projekttiden skrevs totalt 53 personer in i projektet.

Tidsåtgång

September 2009–Augusti 2011

²² MOA Uppsala

Resultat

Vid tiden för projektets slut fanns en utarbetad metod och ett konsekvenspedagogiskt förhållningssätt, anpassade för målgruppen. Av 53 deltagare hade 29 personer avslutat projektet, var-av två hade gått vidare till arbete, en till heltidsstudier, en person är föräldraledig och två är sjukskrivna. Tre personer hade avslutat på grund av psykisk ohälsa och tre personer slutade av andra personliga skäl. 16 personer hoppade av projektet på grund av missbruk eller kriminalitet, varav en person efter hot om våld.

I september 2011 var 24 personer fortsatt aktuella i projektet. En person studerade på heltid, nio personer hade heltidsarbete. Åtta personer hade insatser genom praktik och ytterligare fyra personer letade praktikplats efter avslutad vägledningskurs. 13 personer av 53 var självförsörjande genom studier eller arbete vid projektets slut i september. Räknas de som inte lämnat missbruk och kriminalitet bort från resultatet hade nära hälften av dem som deltagit och erhållit insatser fått arbete eller påbörjat studier. Flertalet av deltagarna, oavsett om de är avslutade eller fortsatt aktuella, upplever sig närmare arbetsmarknaden idag än vad de gjorde innan de började på MOA.²³

Framgångsfaktorer, utifrån erfarenheter i projektet

- MOA:s arbetssätt bygger på konsekvenspedagogik, ett utvecklat och väl beprövat arbetssätt. Projektet vänder sig enbart till kvinnor, vilket skapar en trygg miljö där deltagarna har möjlighet att arbeta med sin egen livsstilsförändring
- MOA har personal med engagemang, kompetens och erfarenhet av att arbeta med målgruppen eller målgrupper med närliggande problematik
- Deltagarna har kunnat arbeta med att stärka sitt självförtroende, vilket behövs för att åstadkomma en varaktig förändring. Att få möjlighet att prova, misslyckas och komma tillbaka är en grundförutsättning för att lyckas
- MOA har visat att det tar tid för kvinnor som varit länge i utanförskap att etablera sig på arbetsmarknaden och att ett konsekvent stöd behövs under lång tid

²³ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 115-116

- MOA har haft ett aktivt samarbete med aktuella nätverk. Samverkan mellan myndigheter och organisationer måste ske i det dagliga arbetet och det är viktigt att arbeta med ett gemensamt synsätt och förhållningssätt ²⁴

Nuevo (ESF)

Nuevo var ett treårigt regionalt samarbetsprojekt mellan fem kommuner i östra mellansverige: Norrköping, Uppsala, Eskilstuna, Västerås och Örebro. ²⁵

Målgruppen

Målgruppen var unga vuxna mellan 18 och 29 år, som tagit emot ekonomiskt bistånd under en lång tid och var i behov av insatser för att bli självförsörjande. ²⁶

Syfte

Personerna i målgruppen skulle minska sitt utanförskap och öka makten över sina egna liv genom självförsörjning, alternativt ökad grad av självförsörjning.

Projektets aktörer skulle tillsammans finna och utforma nya arbetsätt och metoder som medverkade till att personer i målgruppen uppnådde självförsörjning, alternativt uppnådde ökad grad av självförsörjning.

Projektet skulle dessutom medverka till ökad samverkan och kunskapsöverföring mellan de aktörer och samverkansparter som kommer i kontakt med målgruppen. ²⁷

Antal deltagare

Totalt deltog 531 unga vuxna i projektet. ²⁸

²⁴ Finsam uppsala.se

²⁵ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 116

²⁶ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 116

²⁷ Verksamhetsberättelse, 2011, s. 116

²⁸ Nuevo slutrapport, 2011, s. 6

Tidsåtgång

Tiden i projektet anpassades efter individerna. Projekttiden var 1 november 2008–31 oktober 2011.

Resultat

Totalt har 531 unga vuxna deltagit i projektet. Resultatet tom den 31 oktober 2011 är att 83 personer har gått till arbete, 80 personer har påbörjat utbildning, 13 personer har fått aktivitetsersättning, 11 personer aktivitetsstöd, 104 personer har fått hjälp till rätt instans – till exempel missbruksvård, psykiatri. Tretton personer har flyttat från sin kommun, 17 personer är föräldralediga och 16 personer har aldrig kommit till projektet trots upprepade kontaktförsök.²⁹

Projektets resultat och framgångsfaktorer summerades i följande fyra punkter i slutrapporten:

Tiden och individen – de metoder och arbetssätt som valts utgår från varje deltagande individs förutsättningar och behov av tid för att nå de mål som sätts upp.

Personalens kompetens – yrkeskategorier och erfarenheter som kompletterar varandra och därmed ger förutsättningar för att kunna möta deltagarna utifrån hela människan, dess behov och önskningar.

Samlade resurser på ett ställe – samtlig personal som arbetar i projektet finns i lokalerna tillsammans med deltagarna.

Erfarenhetsutbyte och samverkan – ett arbetssätt som byggt in regelbundna möten mellan projektkommunerna och medarbetare i projektet har varit en viktig del av projektets framgång.³⁰

²⁹ Nuevo slutrapport, 2011, s. 6

³⁰ Nuevo slutrapport, 2011, s. 6-7

Övrigt

Slutrapport kan hämtas på www.nuevoprojektet.se

5.2 Fast verksamhet

Arbetslaget

Är en fast verksamhet som bedrivs av Vård och bildning. Teoriundervisning sker inom UVENs organisation, men verksamheten erbjuder även praktikplats parallellt med studierna, i samverkan med Uppsala Teknik & service. Praktikplatserna består av utomhusarbete med tydlig arbetsledning där praktiskt underhållsarbete av naturområden i Uppsala kommun utförs – till exempel röjning av ris, städning, underhåll av bryggor och klyvning av ved.³¹

Målgrupp

Verksamheten vänder sig till ungdomar mellan 15–20 år som har problem i skolan, som vill arbeta utomhus med fysiskt och konkret arbete och som behöver tydlig arbetsledning. Verksamheten tar även emot ungdomar som blivit dömda till ungdomstjänst under helger och skollov.³²

Syfte

Syftet med det praktiska arbetet är att ungdomarna ska få en förståelse för vilket omfattande arbete som krävs för att hålla kommunens naturområden i gott skick och en inblick i vad det innebär att städa efter förströelse, vandalism med mera. Arbetslaget får på ett naturligt sätt positiv återkoppling från användarna av naturområdena, såsom badgäster och friluftsmänniskor.³³

³¹ Verksamhetsberättelse 2012 – Ekeby verkstad i Uppsala kommun med Arbetslaget samt Gottsunda cykelverkstad, s. 4

³² Verksamhetsberättelse 2012 – Ekeby verkstad i Uppsala kommun, s. 4

³³ Verksamhetsberättelse 2012 – Ekeby verkstad i Uppsala kommun, s. 4

Antal deltagare

Verksamheten sysselsätter cirka 15 ungdomar under ett år, maximalt tre åt gången.³⁴

Tidsåtgång/fast verksamhet

Arbetslaget har funnits sedan 1980-talet. Placeringstiden kan vara från några veckor upp till ett år.³⁵

Resultat

Uppföljning görs efter varje ungdoms avslut i arbetslaget genom en enkät. Verksamheten gör egenuppföljning. Ingen utomstående uppföljning har gjorts. I den senaste uppföljningen från 2012 tillfrågades 28 ungdomar (22 ungdomar, 6 feriearbetare) att betygsätta sin tid på Gottsunda cykelverkstad (0 är mycket dåligt och 10 är mycket bra). Snittbetygen blev:

Arbetsplatsen har varit...	8,9
Arbetsplatsuppgifterna har varit...	8,2
Min egen insats har varit...	7,7

Alla 14 ungdomarna svarade att de skulle rekommendera Gottsunda cykelverkstad till någon annan. Eleverna får i slutet kommentera fritt angående arbetslaget. Många ansåg att det varit skönt att få arbeta utomhus och att arbetet känts meningsfullt att utföra.

Mentorn

Verksamheten sker formellt inom Vård & bildning på uppdrag från Socialnämnden för barn och unga (SBN). Arbetet koncentreras mot ungdomarna utifrån fyra riskfaktorer – sysselsättning, nätverk, fritid och KASAM (känsla av sammanhang).³⁶ Fokus i verksamheten är att förstärka och stödja det som tidigare fungerat bra och se vilka positiva lösningar som är möjliga att nå. Mentorn håller fokus på skyddsfaktorer såsom strukturerad sysselsättning, en strukturerad fritid, samverkan med de närmaste nätverken och samtal. Samtalen syftar till att

³⁴ Verksamhetsberättelse 2012 – Ekeby verkstad i Uppsala kommun, s. 4

³⁵ Verksamhetsberättelse 2012 – Ekeby verkstad i Uppsala kommun, s. 4

³⁶ Eliasson, 2010, s. 1

ge den unge insikt i hur problemen kan lösas. Det psykosociala förändringsarbetet i verksamheten utgår från den unges egen kraft och förmåga till förändring. Att även få med familj och övriga nätverk i arbetet och beslut ökar möjligheten till varaktigt arbete. Personalen ska finnas till hands när ungdomen stöter på hinder för att lyckas fullfölja den behandlingsplan som finns i genomförandeplanen. Mentorn erbjuder hög tillgänglighet, flexibilitet och individuellt utformade lösningar.³⁷

Målgrupp

Ungdomar, 15–20 år, som är aktuella inom socialtjänsten och har, eller riskerar att hamna i, missbruk av alkohol/droger eller utveckla andra sociala problem. Målgruppen är även de som har behov av fortsatt vård/eftervård efter avslutad placeringsinsats. Insatsen kräver myndighetsbeslut.³⁸

Syfte

Målsättningen är att förhindra fortsatt missbruk och/eller annan social problematik i ungdomens hemmiljö och därmed undvika mer omfattande behandlingsåtgärder.³⁹

Enheten strävar efter att ungdomen ska

- Vara aktiv i studier eller annan sysselsättning
- Ha någon strukturerad fritidssysselsättning
- Ha aktivt stöd från den närmaste nätverket/familjen
- Ha förståelse för orsakssamband för att forma en plan för framtiden⁴⁰

Antal deltagare

Det finns maximalt plats för 20 deltagare.

Tidsåtgång

³⁷ Verksamhetsbeskrivning, 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala Kommun, s. 2

³⁸ Verksamhetsbeskrivning, 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala Kommun, s. 1

³⁹ Verksamhetsbeskrivning, 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala Kommun, s. 2

⁴⁰ Verksamhetsbeskrivning, 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala Kommun, s. 1

Kontakten med Mentorn ska pågå i sex månader med möjlighet till förlängning upp till ett år.⁴¹

Resultat

Verksamheten utvärderades efter de två första åren 2008–2009. En slutsats var att verksamheten har etablerats i Uppsala kommun och funnit sitt arbetssätt och sin profil för den målgrupp som den vänder sig till.⁴²

Övrigt

”Mentorskap för ungdomar inom IFO i Uppsala kommun” 2009:06

”Mentorskap för unga inom IFO i Uppsala kommun, Slutrapport” 2010:04 (www.uppsala.se/uve)

Ekeby verkstad

En fast verksamhet som bedrivs av Vård & bildning, på uppdrag från socialnämnden för barn och unga. Ungdomarna kommer samtliga från ett utanförskap där ett destruktivt liv format deras situation. Verksamheten ska förstärka och stödja det som tidigare fungerat bra och se vilka positiva lösningar som är möjliga att nå. Det som tidigare har varit problem och hinder får inte stort utrymme. Fokus läggs på skyddsfaktorer som strukturerad sysselsättning, samverkan med de närmaste nätverken och samtal, enskilt och i grupp. Samtalen syftar till att ge den unga insikt i hur problemen har uppstått och utveckla strategier för hur de inte ska uppstå igen. Den dagliga sysselsättningen består av individuellt anpassade arbetsuppgifter och studier. Ungdomarna sätts samman i tre grupper som roterar på praktikplatserna för att alla ska få testa på. De tre olika praktikplatserna är kök, hantverk och konferens. Teoriundervisningen sker i UVENS regi. Tanken är att praktik, studier och kompetens för socialt arbete med ungdomen finns under samma tak.⁴³

⁴¹ Verksamhetsbeskrivning, 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala Kommun, s. 3

⁴² Verksamhetsbeskrivning, 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala Kommun, s. 4

⁴³ Verksamhetsbeskrivning 2012 – Ekeby verksamhet i Uppsala kommun, s. 2

Målgrupp

Ungdomar i Uppsala kommun i åldern 13–20 år, som inte kan tillgodogöra sig sysselsättning och/eller studier via kommunens ordinarie program och har eller riskerar att utveckla drogmissbruk, kriminalitet och/eller andra sociala problem. ⁴⁴

Syfte

- att förhindra att ungdomarna utvecklar eller fortsätter ett liv med droger, kriminalitet och/eller andra sociala problem
- att förbereda ungdomarna så att de efter insatsen ska kunna vara sysselsatta i praktik och/eller studier samt
- att utveckla ungdomarnas självförtroende och självbild ⁴⁵

Antal deltagare

Verksamheten får som mest ha nio elever. I nuläget (4 oktober 2012) går sex elever på heltid (08.30–14.00) och två elever på deltid. Verksamheten tar in elever under hela året. (Intervju, 4 oktober).

Tidsåtgång/Fast verksamhet

Majoriteten av eleverna stannar ett år inom verksamheten. De flesta går sedan vidare till gymnasieskolan. Ett fåtal stannar ett andra år.

Resultat

Ekeby verkstad har inte gjort någon sammanställd utvärdering men följer upp vad varje individ gör efter att de avslutat sin tid på Ekeby verkstad.

Läsåret 2010/2011 var det totalt sju elever, två flickor och fem pojkar. I en uppföljning som gjordes hösten efter avslutade studier på Ekeby verkstad gjorde eleverna följande:

⁴⁴ Verksamhetsbeskrivning 2012 – Ekeby verksamhet i Uppsala kommun, s. 2

⁴⁵ Verksamhetsbeskrivning 2012 – Ekeby verksamhet i Uppsala kommun, s. 2

- tre elever gick vidare till Bolandgymnasiet efter Ekeby verkstad
- en elev började på Uppsala praktiska gymnasium
- en elev studerade vidare på Uvengymnasiet
- en elev med hög frånvaro under läsåret 2010/2011 började åter på Ekeby verkstad höstterminen 2011
- en elev var arbetssökande ⁴⁶

Läsåret 2011/2012 var det totalt sju elever, två flickor och fem pojkar. I en uppföljning som gjordes hösten efter avslutade studier på Ekeby verkstad gjorde eleverna följande:

- en elev blev LVU-placerad under höstterminen 2011 och studierna avbröts
- en elev fick efter Ekeby verkstad ett LSS-beslut och gick vidare till daglig verksamhet
- en elev började på Uvengymnasiet höstterminen -12
- en elev började på Uvengymnasiet under vårterminen -12 och fortsatte där höstterminen -12
- en elev har återkommit till Ekeby verkstad, på deltid, höstterminen -12
- en elev gick till Villa lugnet efter halva läsåret 2011, fortsatte med studierna där under vårterminen -11 och höstterminen -12
- en elev bytte till liten grupp på Fyrisskolan under vårterminen -12. Eleven hade tidigare gått på Fyrisskolan ⁴⁷

Familjestödsgruppen – ”Hemmasittare”

Detta är en verksamhet som Vård och bildning bedriver på uppdrag av Socialnämnden för barn och unga. Inom verksamheten Familjestödsgruppen finns insatser för hemmasittare. Syftet med Familjestödsgruppen är att i ett så tidigt skede som möjligt ge familjer med barn och ungdomar det stöd i hemmet man kan behöva för att förbättra barnens situation och förhindra ytterligare problemutveckling inom familjen. En kartläggning görs med barnet och

⁴⁶ Ekeby verkstad utvärdering

⁴⁷ Ekeby verkstad utvärdering

familjen tillsammans med en hemterapeut för att analysera vad som orsakat skolfrånvaron. Tydliga mål skapas och utgör grunden för en arbetsplan för hur återgången till skolan ska se ut.⁴⁸

Målgrupp

Verksamheten Familjestödsgruppen vänder sig till familjer med barn och ungdomar i åldern 0-20 år i hemmet. Verksamheten ”hemmasittare” riktar sig till ungdomar i åldrarna 9–16 år, som av olika anledningar har brister i närvaron i skolan – så kallade ”hemmasittare”.⁴⁹

Syfte

Verksamhetens syfte är att göra skillnad för barnet/eleven som är hållbar över tid och att barnet/ungdomen får stöd och motivation att gå i skolan.⁵⁰

Antal deltagare

Sex personer har deltagit.

Tidsåtgång

Familjegruppens insatser är begränsade till att kunna ges maximalt 15 timmar/vecka under sex månader med en uppföljning av insatsen efter tre månader.⁵¹

Resultat

Erfarenheter från projektet visar att upplägget måste vara tydligt och att tidiga åtgärder måste vidtas för att öka elevens möjligheter att återgå till en fungerande skolgång.⁵²

⁴⁸ Verksamhetsbeskrivning, Familjestödsgruppen, 2011, s. 1-5

⁴⁹ Verksamhetsbeskrivning, Familjestödsgruppen, 2011, s. 2

⁵⁰ Verksamhetsbeskrivning, Familjestödsgruppen, 2011, s. 2

⁵¹ Verksamhetsbeskrivning, Familjestödsgruppen, 2011, s. 3

⁵² Verksamhetsbeskrivning, Familjestödsgruppen, 2011, s. 2

Gottsunda cykelverkstad

Detta är en verksamhet som reparerar och säljer cyklar med tillbehör och som erbjuder ungdomar arbete. Gottsunda cykelverkstad har i samarbete med Jobbcenter utvecklat ett certifieringssystem, Open College Network (OCN), där branschorganisationer har angett vilka mål de anser ska nås för att ungdomar ska vara anställningsbara på en öppen arbetsmarknad.⁵³

Målgrupp

Sysselsätter ungdomar i åldern 13–18 år. Verksamheten tar även emot dömda till ungdomstjänst under lov och ungdomar som gör vanlig skolprao eller annan ordinarie praktik.⁵⁴

Syfte

Med stöd av vuxna förebilder i ett affärsmässigt sammanhang utvecklar ungdomarna praktiskt handlag med cyklar och social kompetens i mötet med kunder och personal.⁵⁵

Antal deltagare

Sysselsätter tio ungdomar per år och max tre åt gången.⁵⁶

Tidsåtgång

Tiden för ungdomar beslutas gemensamt mellan den som föreslår att eleven ska börja på Gottsunda cykelverkstad, personal på Gottsunda cykelverkstad, ungdomen och dennes föräldrar.⁵⁷

Resultat

Ingen utvärdering är gjord.

⁵³ Verksamhetsbeskrivning 2012, Ekeby verkstad, s.4

⁵⁴ Verksamhetsbeskrivning 2012, Ekeby verkstad, s.4

⁵⁵ Verksamhetsbeskrivning 2012, Ekeby verkstad, s.4

⁵⁶ Verksamhetsbeskrivning 2012, Ekeby verkstad, s.4

⁵⁷ Intervju, Eva Köpman, 19 oktober, Uppsala

5.3 Övrigt

Informations- och uppföljningsansvaret i Uppsala kommun (KIU)

Det kommunala uppföljningsansvaret innebär att kommunen ska hålla sig informerad om hur ungdomar som fullgjort sin skolplikt (avslutat årskurs 9) men som inte fyllt 20 år är sysselsatta.⁵⁸ Syftet är att kunna erbjuda dem som inte avslutat sin utbildning lämpliga individuella åtgärder.⁵⁹

I tidigare studie har det påpekats att det är viktigt att kommunerna:

- har en tydlig ansvarsfördelning och avsätter resurser för arbetet med informationsansvaret
- upprättar en handlingsplan för att tydliggöra ansvarsfördelningen och målsättningarna med verksamheten
- uppdrar åt dem som arbetar med informationsansvaret att regelbundet rapportera till den politiska nivån om hur arbetet fortskrider
- följer upp och utvärderar den egna verksamheten för att vidareutveckla arbetet
- riggar organisationen för samverkan – antingen i organiseringen av ansvaret eller genom att ge det i uppdrag till dem som arbetar med frågan i kommunen. Samverkan kan möjliggöra ett bredare utbud av åtgärder och också ett bättre stöd till ungdomar med omfattande stödbehov
- arbetar strukturerat med information om ungdomarna och använder kommunens befolkningsregister för att få information om nyinflyttade ungdomar
- använder ett flertal olika kontaktsätt för att nå ungdomarna och, om det behövs, kontakta vid upprepade tillfällen
- gör verksamheten känd för ungdomarna, föräldrarna och andra aktörer i kommunen⁶⁰

⁵⁸ Sveriges kommuner och Landsting, 2008, s. 4

⁵⁹ Skollagen 29 kap. 9§

⁶⁰ Sveriges kommuner och Landsting, 2008, s. 4

I Uppsala kommun har utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden (UAN) avtalat med styrelsen för Teknik & service (STS) att ansvara för informations- och uppföljningsansvaret. Arbetet bedrivs av två studie- och yrkesvägledare som arbetar på Centrum för vuxnas lärande (CVL), på heltid. Ansvariga personer på kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad (UAK) uppdateras genom att ha regelbundna möten med KIU samt genom att en rapport skickas till UAK varje månad. KIU styrs via en handläggningsordning där ansvarsfördelningen mellan UAK och STS förtydligats. Denna arbetsfördelning upplevs som relativt tydlig av dem som arbetar med den.⁶¹

Hur fungerar det administrativa arbetet i hanteringen av uppföljningsansvaret?

KIU använder sig av sin egen databas och Extens.

Hur når man ut till ungdomarna? Hur ofta sker uppföljningen?

En del av eleverna kontaktar själva KIU när de hoppat av studierna. För resterande ungdomar är första steget att KIU skickar ett informationsbrev. Eleverna får sedan lite tid på sig att fundera. Har eleven inte kontaktat KIU inom en månad ringer man upp ungdomen. De ungdomar som säger att de har börjat arbeta frågar man om KIU kan ringa eller skicka brev om någon månad. Detta för att påminna om att KIU finns och hur de kan kontaktas även om eleven inte är redo att börja studera i nuläget. I ett fåtal fall blir ungdomarna eller föräldrarna upprörda över att KIU ringer och ber dem att inte ringa tillbaka. I vissa fall har KIU även problem med att finna aktuella adresser och telefonnummer till eleverna. Hembesök görs endast i ett fåtal fall, efter överenskommelse. KIU gör inte hembesök till elever som de inte fått kontakt med via brev eller telefon.

KIU gör större utskick i samband med intag till gymnasiet och till kurser. Man använder sig inte av annonser i tidningar för att informera, men informerar på kommunens hemsida och deltar på gymnasimässan. KIU frågar alltid ungdomarna varifrån de har fått informationen och hur de hittat dit. KIU har upplevt att deras arbete spridits från mun till mun, då en ökad

⁶¹ Intervju, studievägledare, 5 oktober 2012

andel av de ungdomar som kommer på besök fått höra om KIU:s arbete av en kompis, granne, lärare etc.⁶²

Vilka individuella åtgärder erbjuder kommunerna ungdomar utan sysselsättning?

- Praktik via Lernia. Dock anses ett problem med detta vara att ungdomarna inte får ekonomisk ersättning, vilket gör att många inte väljer detta alternativ
- Hermods: individuella kurser på distans. Ett bra alternativ för många elever som inte ”passar” i skolan. Många elever har lyckats med dessa studier. Även om en del elever inte lyckas med sina distansstudier så lär de sig att distansstudier inte är en form som fungerar och slipper därmed att göra detta ”misstag” på komvux
- Andra chansen
- Linnégymnasiet
- Nuevo K2
- Introduktionsprogram
- Folkhögskola
- Nationellt gymnasieprogram
- Arbetsförmedlingen
- Enskilt riktade insatser: KIU frågar vad eleven önskar sig. Exempelvis fick Lernia ge en svetsutbildning till en elev som blivit lovad arbete på Forsmark

KIU påpekar att Uppsala kommun är välvilligt inställda till att eleverna får kosta pengar. Detta är något som KIU konstaterat inte gäller i alla kommuner och något som de ser stora vinster och fördelar med. KIU känner att de kan presentera en idé för uppdragskontoret och att de ofta ställer sig positiva till förslagen.

Sker det kommunala uppföljningsarbetet i samverkan med Arbetsförmedlingen?

Samverkan med Arbetsförmedlingen har inte skett i någon större utsträckning, men intresset har ökat under senare tid. Samarbetet som sker är att arbetsförmedlingen delar ut KIU:s

⁶² Intervju, studievägledare, 5 oktober 2012

visitkort till rätt målgrupp ungdomar och informerar dem om KIU:s arbete. Personal från arbetsförmedlingen ska även börja följa med ungdomarna till KIU:s kontor. Ett problem som KIU påpekar är att ett starkare samarbete med arbetsförmedlingen kan vara svårt, då de inte kan få reda på vilka som är inskrivna på arbetsförmedlingen, eftersom det skyddas med stark sekretess. KIU påpekar dock att det är viktigt med fortsatt nätverkande och att de kontinuerligt träffar och informerar personer som arbetar med ungdomar på arbetsförmedlingen att de finns.

Sker det kommunala uppföljningsarbetet i samverkan med Socialtjänsten?

Samverkan med socialtjänsten sker endast i ett fåtal ärenden. Bland annat tar KIU kontakt med socialtjänsten då de ska hjälpa ungdomar att söka försörjningsstöd. KIU deltar i vissa fall på planeringsmöten med socialtjänsten och ungdomar. Socialtjänsten har dessutom börjat kontakta KIU i vissa fall, då de behöver rådgivning eller vill ”bolla” idéer.

Vad tycker ni fungerar bra i arbetet med informationsansvaret?

- Det är väldigt positivt att KIU sitter på en, för ungdomarna, ”neutral” plats. För ungdomen finns det vuxna runt omkring och personalen får möjlighet att i lugn och ro hjälpa, visa och informera ungdomen om vilka möjligheter som finns. Det skulle inte fungera lika bra om KIU satt på en gymnasieskola. Det är även bra med närheten till vuxenvägledare, då äldre elever kan lämnas över
- KIU känner, som ovan nämnt, att de får bra gehör från uppdragskontoret

Vad tycker ni fungerar dåligt i arbetet med informationsansvaret?

- KIU upplever att det är problem med att identifiera elever som hoppat av nationella program under läsåret. Den huvudsakliga problematiken grundar sig i skolornas rapportering av avbrott, då många rapporteringar ofta uteblir. KIU har försökt förebygga detta problem och underlätta rapporteringen för skolorna genom att utarbeta en blankett som ska skickas till KIU när en elev hoppar av. Denna blankett har även presenterats på rektorsmöten och bör vara känd av alla, men trots detta rapporteras inte alla avbrott. För att förebygga detta problem ytterligare har

KIU även arbetat med att utöka sitt nätverk och bland annat bjudit in skolornas administratörer på fika, där de fått information om hur de ska gå tillväga när elever hoppar av

- Det enda som påpekas vara oklart i handläggningsordningen som styr arbetet med informations- och uppföljningsansvaret är problematiken med att identifiera elever. Vem ska förse KIU med ungdomar? KIU:s önskemål är att en administrativ tjänst (på halvtid) skapas för detta ändamål, då det krävs mycket tid för att identifiera berörda ungdomar. Tid som istället skulle kunna läggas på mötet med ungdomarna
- KIU anser att det bör finnas fler arbetsmarknadsinsatser, exempelvis arbets-sökarträffar
- KIU eftersöker även fler individuella studiemöjligheter och lösningar. Som exempel nämns möjligheten som Linnégymnasiet infört med individuell intagning under hela läsåret
- Incitamenten för deltagande i praktik måste förbättras. Exempelvis borde ungdomarna få ekonomiskt stöd när de deltar i praktik
- Det behövs fler insatser som inte är så skollika
- KIU påpekar att många av eleverna som hoppat av skolan har psykiska problem. Arbetet med detta måste förbättras och utvecklas. Väntetiden för att få besöka en psykolog är vanligtvis lång och därmed minskar möjligheten för ungdomen att ta itu med de problem som ofta ligger till grund för avhoppet. Därför anser KIU att tillgång till en psykolog skulle behövas. En snabb respons är av stor vikt, så att psykiska problem kan lösas innan eleverna går vidare med sina studie-/yrkesval. KIU vill även få möjlighet att kunna följa med ungdomar, som stöd, till psykologen

Vad händer med ungdomar över 20 år?

Dessa är det ingen som följer upp. Många i denna ålder hör dock av sig ändå och blir lotsade till studie- och yrkesvägledare med ansvar för vuxenutbildning.

Vad händer med dem som säger nej till hjälp?

Det är inte så många som säger nej till erbjuden aktivitet. För de ungdomar som trots allt säger nej kan KIU inte göra något. KIU försöker dock kontakta dem ett flertal gånger och frågar alltid om de kan höra av sig igen, vilket de flesta accepterar.

Vad händer med dem som har många F i slutbetyg?

De som har slutbetyg med många F har möjlighet att söka till komvux. Har de inget slutbetyg får de komma till KIU. Dock kan det vara svårt att hitta dessa elever i databasen. Studie- och yrkesvägledarna och administratörerna på gymnasieskolorna har därför blivit informerade om att dela ut KIU:s visitkort, för att eleverna enklare ska kunna hitta dit själva.⁶³

HVB

För nuvarande finns det inget projekt inom HVB, Hem för vård och boende i Uppsala kommun. Någon form av läxläsningsstöd finns inte i dagsläget, men det har diskuterats. Det har påpekats att ungdomarna som ska vara på HVB-hem ska vara där så kort tid som möjligt och därmed är det svårt att veta vilka insatser som behöver göras. En metod skulle behöva utformas för detta.⁶⁴

Enligt en doktorsavhandling från Stockholms universitet får ungdomar som är placerade i vård sämre skolstöd än övriga ungdomar. HVB-ungdomar får bland annat inte tillgång till skolrelevanta resurser, som exempelvis internet för skolarbetet, i samma utsträckning som unga som bor hemma. En fjärdedel av HVB-ungdomarna saknade internetuppkoppling i jämförelse med en tiondel av övriga elever. HVB-ungdomar får mindre hjälp med läxor i sin boendemiljö än jämförelsegruppen och ungdomarna uppger i större utsträckning att de ”inte så ofta” eller ”aldrig” får hjälp av lärare i skolan när de behöver det. Något som ansågs som intressant i doktorsavhandlingen var att 15 procent av de i unga i HVB ansåg att studietakten var för låg. Ofta sker undervisningen på det aktuella HVB-hemmet och då kan det vara så att samtliga ungdomar får samma undervisning oavsett deras individuella behov. Unga i

⁶³ Intervju, studievägledare, 5 oktober 2012

⁶⁴ Intervju, Yvonne Flambe, 18 september 2012

familjehem ansågs i doktorsavhandlingen ha en större tillgång till skolrelevanta resurser än unga i HVB, i förhållande till deras respektive jämförelsegrupp.⁶⁵

Portalen

Detta är ett avslutat projekt. Drevs av kommunen tills för cirka fyra år sedan. Upphörde då det inte förelåg några behov av att fortsatt bedriva denna verksamhet. Då behovet konstaterades föreligga igen började Portalen drivas i privat regi, vilket ledde till att kommunen fick köpa platser för eleverna. UVEN använde sig av Portalen för att placera några elever.

Referenser

Andra chansen, projektet, http://www.andrachansen.info/?page_id=2 [hämtad: 25 juni 2012]

Det kommunala uppföljningsansvaret – som kommunerna ser det, 2008, Sveriges kommuner och landsting

ESF-ansökan, 2011, Diarienummer 2011-3090018

Eliasson J., 2010, *Mentorskap för unga inom IFO i Uppsala kommun, Slutrapport*, 2010:04

Familjehemsplacerade barns skolgång – Skolfam, 2011, SBN 2011-0057, Socialnämnden för barn och unga

Lagerlöf, Hélène (2012), *Samhällsvård och välfärdsresurser – en studie av skolgång, fritid och kamratrelationer bland unga i familjehem och institutioner*, Rapport i socialt arbete nr. 137, 2012, Stockholms universitet

⁶⁵ Lagerlöf, 2012, sid. 123-124

MOA Uppsala, <http://www.kramimoa.se/kvinnokrami/upsala/default.html> [hämtad: 25 juni 2012]

Nuevo slutrapport, 2011, "Klart det finns plats för dig!" [hämtad: 24 juni 2012]
http://www.nuevoprojektet.se/1/1.0.1.0/2/nuevo_slutrapport_w.pdf

Piiva Katarina, 2009, Eksätra HVB & skola - *En uppföljning av de första tre åren Slutrapport 2009*, På uppdrag av Uppsala kommun genom Barn- och ungdomsnämnden

Samordningsförbundet Uppsala län,
<http://www.finsam uppsala.se/projekt/aktuellaprojekt/hikikomori/?ID=170> [hämtat: 25 juni 2012]

Samordningsförbundet, Projekt 3.4.4, [hämtad: 24 juni 2012]
<http://www.finsam uppsala.se/projekt/aktuellaprojekt/3.4.4/?ID=151>

Samordningsförbundet, Romané bučá, [hämtad: 24 juni 2012]
<http://www.finsam uppsala.se/projekt/aktuellaprojekt/romanebuca/?ID=211>

Sveriges kommuner och Landsting, 2008, *Det kommunala uppföljningsansvaret som kommunerna ser det*, Stockholm

Verksamhetsberättelse, 2011, Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Verksamhetsberättelse 2012 – Mentorskap för unga i Uppsala kommun, *Mentorn*

Verksamhetsberättelse 2012 – Ekeby verkstad i Uppsala Kommun med Arbetslaget samt Gottsunda cykelverkstad, 2011

Uppdragsbeskrivning och åtagandet avseendet Eksätra HVB med resursskola, 2012

Intervjuer

Intervju, Eva Köpman, 19 oktober 2012, Uppsala

Intervju, studievägledare, 5 oktober 2012, Uppsala

Intervju, Yvonne Flambe, 18 september 2012, Uppsala

Intervju, Torbjörn Kättström, 24 oktober 2012, Uppsala

Intervju, Hero Ramazanali, 12 december 2012, Uppsala

Handläggare
Björn Bylund
Lars Öhman

Datum
2013-11-14

Diarienummer
UAN-2013-0066

BILAGA

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Det kommunala informations- och uppföljningsansvaret (aktivitetsansvaret)

Bakgrund

Ansvar för hanteringen av det kommunala informations- och uppföljningsansvaret (KIU) har fram till 2013 legat hos Centrum för vuxnas lärande (CVL). Det placerades där för att garantera neutralitet gentemot alla utbildningsanordnare. I och med inrättandet av Navet kom KIU att placeras där, kopplat till arbetsmarknadsinsatser.

De problem som varit och är förknippade med det arbete som hittills genomförts är:

- att gymnasieskolorna brustit i sin rapportering av vilka elever som avbrutit sina studier
- att KIU inte har tillgång till ett större utbud av aktiviteter för de ungdomar som ska erbjudas sådana
- att KIU inte har kännedom om dels hur många av de ungdomar som tackar nej till insatser är sysselsatta och dels hur de ungdomar som man inte lyckas nå är sysselsatta.

Förslag till hantering av KIU

Inom ramen för kontorets arbete med samordnade insatser för barn, ungdomar och unga vuxna som riskerar att hamna eller redan finns utanför utbildning och arbete, har bland annat föreslagits att de elever som avbryter sina gymnasiestudier ska hänvisas till en mottagning vars huvuduppgift ska vara att förmå eleverna att fullfölja sina studier, med utgångspunkt i deras individuella behov, vilket kan innebära andra undervisningsformer än de gängse. Sådana former erbjuds idag via Andra chansen och Linnégymnasiet.

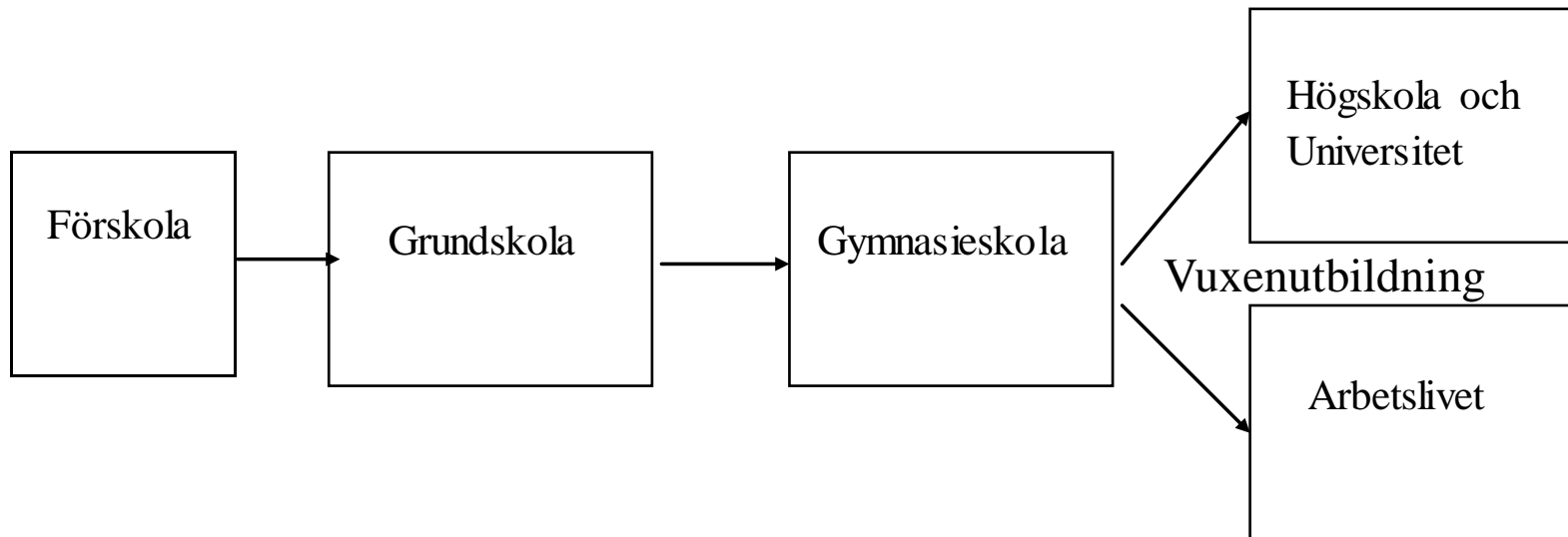
Med utgångspunkt i det ovan anförda föreslår Kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad (UAK) följande hantering av ärendet:

- KIU är fortsatt organisatoriskt placerat inom Navet. Huvudmotivet till att det inte ska placeras i anslutning till Andra chansen och Linnégymnasiet är att KIU kan fånga upp dem som inte kommer till ”uppsamlingsmottagningen”, eftersom de inte har för avsikt att fortsätta sina studier, de ungdomar som vill välja andra vägar för studier och de elever som önskar inträde i arbetslivet. De flesta som idag kommer till KIU har för avsikt att återuppta sina studier. KIU skulle då kunna koncentrera sig på de ungdomar som återfinns i ovan beskrivna grupper.
- De funktioner UAK anser ska ligga på KIU är studie- och yrkesvägledare (syv), tjänst som är nära kopplad till arbetsförmedlingen och administratör. Motiven för detta är följande: 1) Syv behövs för att ha kompetensen att vägleda ungdomen till rätt aktivitet, utifrån yrkesinriktning, 2) det behövs en funktion som ger möjlighet för arbetsförmedlingen att ta det ansvar de har för att coacha ungdomar på väg till egenförsörjning och 3) en del av en administrativ tjänst kan utföra vissa av de uppgifter som hittills legat på KIU att genomföra.
- Ett samarbete genomförs med Socialnämnden för barn och unga (SBN) att, via Råd och stöd, bedriva en uppsökande verksamhet gällande de ungdomar som KIU inte får kontakt med och de ungdomar som tackar nej till erbjuden aktivitet via KIU.

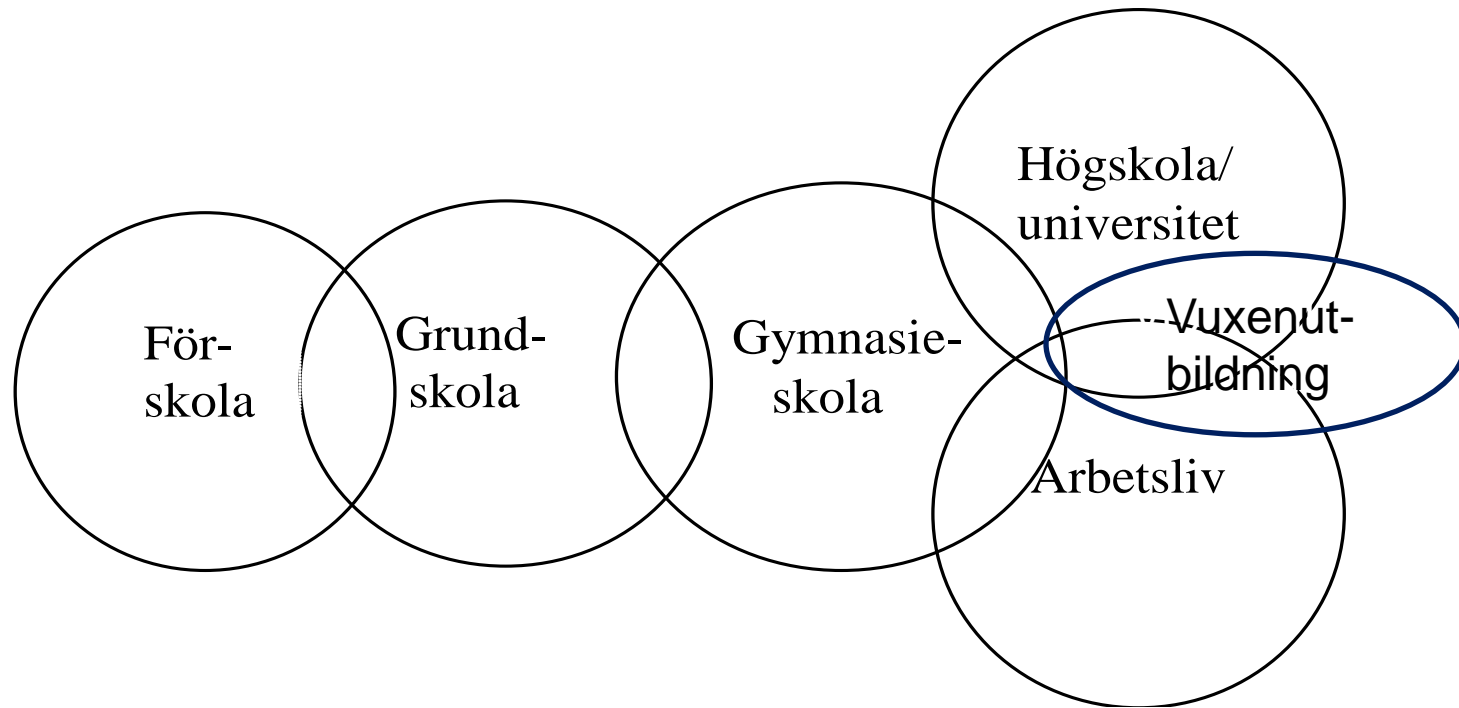
Samordnade insatser

Barn, ungdomar och unga vuxna som riskerar att hamna eller redan finns utanför utbildning och arbete

Nuläge

Önskat läge

Uppdrag

- Ungdomar som varken studerar eller arbetar 15–25 år
- Ungdomar 12–16 år som riskerar att komma utanför studier och arbete
- Organisation där olika insatser kan samverka för stöd till berörda ungdomar
- Forum för samverkan mellan olika kommunala och andra aktörer
- Organisation för det kommunala informations- och uppföljningsansvaret (aktivitetsansvaret)

Grundperspektiv

Barnkonsekvensanalys

- Likvärdiga villkor
- Delaktighet och inflytande
- Trygghet och tillgänglighet
- God fysisk och psykisk miljö

Viktiga bakgrundsfaktorer

- Sociala problem
- Ohälsa
- Låg utbildningsnivå
- Funktionsnedsättning
- Låg inkomst i familjen
- Familjer med ekonomiskt bistånd
- Bostadsområden med stora sociala problem
- Delad vårdnad
- Placerade på HVB-hem och i familjehem
- Mobbning och kränkande behandling
(Ungdomsstyrelsen/Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor)
- Utländsk bakgrund. Särskilt nyanlända invandrare

Övergripande insatser 1

Inriktning mot skola

- Individuellt bemötande
- Anpassat stöd
- Studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknads-kunskap
- Tidiga insatser
- Övergångar
- Regelbunden daglig motion
- Estetiska aktiviteter
- Entreprenöriellt lärande
- Samordnade insatser

Övergripande insatser 2

Inriktning mot arbetsmarknad

- Individuella insatser/kartläggning
- Komplettering för gymnasieexamen
- Studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknadskunskap
- Praktikplatser
- Samverkan med Arbetsförmedlingen

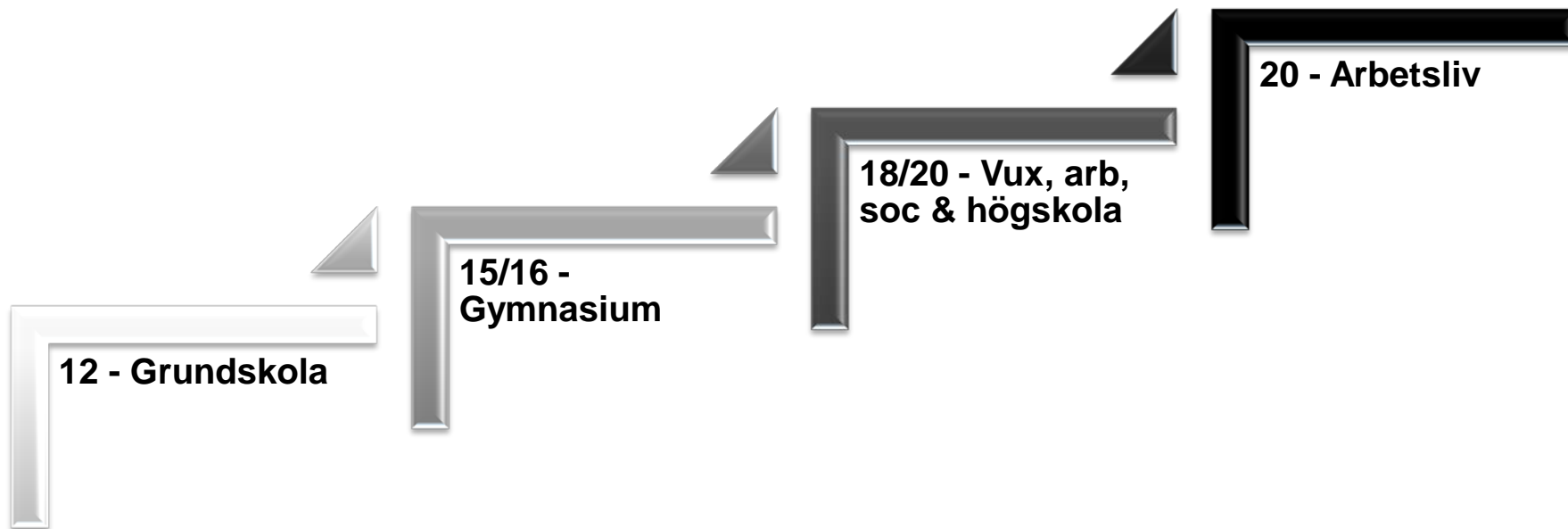

Tidiga insatser

0–11 år

- Förskola och grundskola
- Samordnade interna och externa insatser

1. Individuellt bemötande
Individperspektiv
2. Stöd
3. Vägledning

12–15 år

Syfte

alla ska bli behöriga till fortsatta studier (i dags-läget är drygt 10 procent obehöriga till nationella program)

- Grundskola
 - Alternativa former för lärande
 - Höga och realistiska förväntningar
 - Studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknads-kunskap

16–19 år

Syfte

90 % ska ha gymnasieexamen vid 20 års ålder
(i dagsläget är det 73 procent)

- Gymnasieskola
 - Alternativa former för lärande
 - Studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknadskunskap
 - Höga och realistiska förväntningar
- Annan skolform, t ex folkhögskola
- Alternativ
 - Arbete
 - Arbetsmarknadsinsatser

Avbrottsorsaker

- 1. Mobbning, socialt utanförskap
- 2. Brist på pedagogiskt stöd i skolan
- 3. Vuxna som inte bryr sig
- 4. Dåligt bemötande i skolan
- 5. Bristfälligt pedagogiskt stöd i skolan efter en långvarig frånvaro (på grund av sjukdom eller missbruk)
- 6. Behov av mer praktik och mindre teori
- 7. Stökig skolmiljö
- 8. Fel programval
- 9. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som inte upptäcks under utbildningen
- 10. Dåliga hemförhållanden

(Temagruppen Unga i arbetslivet 2013:2)

- Byte skola eller program
- Byte lärare eller annan personal

Åtgärder vid avbrott

Syfte

Inga elever som påbörjat gymnasieskolan ska avbryta

- Mottagning för behöriga elever som avbryter
 - Ta emot "avbrott"
 - Möta, "få på banan" och föra vidare
 - Samverkan med befintliga flexibla enheter
- Mottagning för obehöriga elever (IM)
 - Uppföljning och utveckling av IM

Kommunalt aktivitetsansvar (Uppföljning och information) 16–19 år

- KIU är fortsatt organisatoriskt placerat inom Navet, arbetsmarknad
- Funktioner på KIU: studie- och yrkesvägledare, arbetsförmedlare/jobbcoach och administratör
- Uppsökande verksamhet

20–25 år

Syfte

Alla ska befinna sig i arbete, utbildning eller annan sysselsättning

- Vuxenutbildning
- Högskola/universitet
- Arbete
- Arbetsfrämjande insatser
- Rehabiliterande insatser

Övergångar mellan verksamheter

Unga innanför:

- Grundskola—gymnasieskola
- Gymnasieskola—vuxenutbildning
- Gymnasieskola—universitet/högskola
- Gymnasieskola—arbete
- Vuxenutbildning—universitet/högskola
- Vuxenutbildning—arbete

Unga utanför:

- Grundskola—utanförskap
- Gymnasieskola—utanförskap
- Vuxenutbildning—utanförskap
- Arbete, arbetsmarknadsinsatser—utanförskap

Exempel på åtgärder vid övergångar

- SkolFam
- Mentor
- Hitta och jämför
- Studie- och yrkesvägledare
- Utbildningsmässor och utbildningskataloger
- Gymnasiesamordnarna
- Överföring av uppgifter om elever i behov av särskilt stöd, mellan grund- och gymnasieskola
- Utslussning från gymnasieskola, i samverkan med Af
- Det kommunala informations- och uppföljningsansvaret
- Socialtjänsten
- Studentstödet efterföljare
- Projekt

Samverkan

Skola

Socialtjänst

Fritidsverksamhet

Religiösa samfund

Föreningar och sociala företag

Arbetsförmedling

Arbetsliv

Försäkringskassa

Polis

Landsting

Länsstyrelse

Regionförbundet

Universitet/högskola

Migrationsverket

Samverkansorgan

- Samordningsförbundet
- LÖK – lokal överenskommelse om nyanländas etablering
- BRÅ
- SSP (Samverkan skola, socialtjänst, polis)
- GYSP (Samverkan gymnasieskola, socialtjänst, polis)
- Samverkansavtal kommun och polis
- IM-råd
- ESMeralda
- Navet
- Kompetensforum
- Barnombudsmannen
- Trygg utegrupp – fysisk miljö
- Trygghetsvandring på skola (mot elever) – motverka otrygghet hos elever
- SIG, sociala insatsgrupper, jobbar med kriminella 16–22 år för att bryta brottslig verksamhet
- Ungdomsteamet
- Ungdomsmottagningen
- Drogförebyggande arbete

Samordnade insatser

- Ett ansvar för de nya nämnderna
 - Vilka insatser är nödvändiga?
 - Vilka insatser ska prioriteras?
 - Vem har huvudansvaret för att de olika insatserna görs?
- Resurser
 - Budgetbeslut
 - ESF, projektpengar